

**وضعیت تجارت و ظرفیت‌های همکاری اقتصادی
دوجانبه ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا**

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

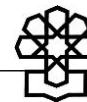
کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۷۲۱۷
آبان‌ماه ۱۳۹۹

به نام خدا

فهرست مطالب

۱ خلاصه مدیریتی
۳ مقدمه
۴ ۱. تاریخچه اتحادیه اقتصادی اوراسیا و ساختار آن
۷ ۲. ارزیابی کلی از وضعیت تجارت خارجی کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا
۸ ۲-۱. وضعیت تجارت خارجی فدراسیون روسیه
۹ ۲-۱-۱. ترکیب واردات
۱۰ ۲-۱-۲. ترکیب صادرات
۱۱ ۲-۲. وضعیت تجارت خارجی ارمنستان
۱۱ ۲-۲-۱. ترکیب واردات
۱۳ ۲-۲-۲. ترکیب صادرات
۱۴ ۲-۳. وضعیت تجارت خارجی قزاقستان
۱۴ ۲-۳-۱. ترکیب واردات
۱۶ ۲-۳-۲. ترکیب صادرات
۱۷ ۲-۴. وضعیت تجارت خارجی بلاروس
۱۷ ۲-۴-۱. ترکیب واردات
۱۹ ۲-۴-۲. ترکیب صادرات
۲۰ ۲-۵. وضعیت تجارت خارجی قرقیزستان
۲۰ ۲-۵-۱. ترکیب واردات
۲۲ ۲-۵-۲. ترکیب صادرات
 ۳. توافقنامه تجاری تشکیل منطقه آزاد تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا
۲۳ ۴. وضعیت تجارت ایران با جهان به تفکیک واردات و صادرات
۲۴ ۴-۱. ترکیب صادرات
۲۴ ۴-۲. ترکیب واردات
۲۶ ۵. تجارت اتحادیه اقتصادی اوراسیا با ایران
۲۶ ۵-۱. روسیه
۲۶ ۵-۱-۱. صادرات ایران به روسیه

۲۸.....	۵-۱-۲. واردات ایران از روسیه.....
۳۱.....	۵-۲. ارمنستان.....
۳۱.....	۵-۲-۱. صادرات ایران به ارمنستان.....
۳۲.....	۵-۲-۲. واردات ایران از ارمنستان.....
۳۴.....	۵-۳. قزاقستان.....
۳۴.....	۵-۳-۱. صادرات ایران به قزاقستان.....
۳۶.....	۵-۳-۲. واردات ایران از قزاقستان.....
۳۹.....	۵-۴. بلاروس.....
۳۹.....	۵-۴-۱. صادرات ایران به بلاروس.....
۴۰.....	۵-۴-۲. واردات ایران از بلاروس.....
۴۲.....	۵-۵. قرقیزستان.....
۴۲.....	۵-۵-۱. صادرات ایران به قرقیزستان.....
۴۴.....	۵-۵-۲. واردات ایران از قرقیزستان.....
۴۸.....	۶. بررسی روابط تجاری و اقتصادی ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا.....
۴۸.....	۶-۱. بررسی ساختار واردات کشورهای اتحادیه اوراسیا در تعامل با صادرات ایران.....
۵۰.....	۶-۲. بررسی ساختار صادرات کشورهای اتحادیه اوراسیا در تعامل با کالاهای وارداتی ایران.....
۵۳.....	۶-۳. اهمیت استراتژیک کریدور شمال و جنوب در اقتصاد ایران.....
۵۵.....	۷. موافقتنامه‌های منعقد شده میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا.....
۵۷.....	۸. بررسی موانع توسعه تجارت میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا.....
۵۹.....	۹. جمع‌بندی و ارائه پیشنهاد.....
۶۵.....	منابع و مأخذ.....

وضعیت تجارت و ظرفیت‌های همکاری اقتصادی دوجانبه ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا

خلاصه مدیریتی

بخش قابل توجهی از سهم تجارت خارجی ایران را نفت خام و محصولات کم‌فرآوری شده از نفت و گاز تشکیل می‌دهند که می‌توان عنوان کرد تلاش زیادی نیز برای شکل‌گیری تجارت آنها صورت نگرفته است. این درحالی است که وضعیت ایران، چه از نظر جغرافیایی و چه از نظر ظرفیت کشورهای همسایه به نحوی است که امکان افزایش تولید و تجارت با این کشورها فراهم است.

در این راستا لازم است سیاست توسعه تعاملات تجاری و اقتصادی خارجی با کشورهای هدف، متناسب با توانایی و نیازهای داخلی در دستور کار کشور قرار گیرد و از این طریق امکان بهره‌مندی از مزیت‌های تجارت خارجی فراهم گردد. یکی از ظرفیت‌های موجود در زمینه افزایش تعاملات تجاری و اقتصادی با کشورهای هدف، همکاری با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیاست که در این گزارش، به بررسی ظرفیت‌های همکاری تجاری و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با کشورهای عضو این اتحادیه پرداخته می‌شود.

حجم تجارت جمهوری اسلامی ایران با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۴، حداقل ۱/۰۸ (سال ۱۳۹۴) و حداکثر ۲/۴ (سال ۱۳۹۵) میلیارد دلار بوده که در مقایسه با حجم کل تجارت کشور طی سال‌های فوق سهم اندکی (حدود ۲ درصد) را داراست. طی سال‌های اخیر بیشترین صادرات ایران به اتحادیه اقتصادی اوراسیا به ترتیب مربوط به روسیه و بلاروس و بیشترین واردات نیز از روسیه و قزاقستان بوده است.

علی‌رغم اینکه ایران می‌تواند عمده نیازهای وارداتی برخی از کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا را تأمین نماید، اما بنا به برخی دلایل از جمله قیمت تمام شده بالای محصولات ایرانی در مقایسه با محصولات مشابه سایر کشورها، ضعف دیپلماسی تجاری و وجود تحریم؛ عمده نیازهای وارداتی کشورهای عضو این اتحادیه از کشورهایی غیر از ایران تأمین می‌شود. از طرفی مستندات آماری حاکی از آن است که طی سال‌های اخیر، ایران جزء مقاصد عمده صادراتی کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا نبوده است و این مسئله مستلزم کالبدشکافی علل و عوامل این عدم تعامل در حوزه تجارت میان دو طرف می‌باشد.

بررسی‌های این گزارش نشان می‌دهد، علی‌رغم همگرایی کم‌عمق و پایین بودن شاخص اكمال تجاری کشور ایران با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا، تاکنون بیش از ۱۴ موافقتنامه با کشورهای عضو این اتحادیه در زمینه بازرگانی منعقد شده است. البته موانعی در توسعه روابط بین ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا مؤثر بوده‌اند که می‌توان به عدم تطابق نیازهای طرفین، اثرپذیری از تحریم‌ها، ساختار سنتی تولید و صادرات ایران، زیرساخت‌های تجاری و ریلی نامناسب ایران و... اشاره کرد.

در گزارش حاضر پس از بررسی وضعیت موجود و ظرفیت‌های همکاری بین ایران و اوراسیا، پیشنهادهای اجرایی به‌منظور بهبود شرایط همکاری تجاری و اقتصادی با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا به تفکیک ایران، اوراسیا و اقدامات مشترک ارائه شده است. در ذیل پیشنهادهای مربوط به ایران به هدف گسترش همکاری و مبادله تجاری و اقتصادی با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا ارائه می‌شود:

۱. وزارت امور خارجه

- تغییر رویکردهای سنتی در امور اقتصادی (هنوز انتخاب سفرا با رویکرد امنیتی و سیاسی انجام می‌شود نه اقتصادی).

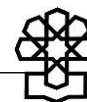
- رایزنی‌های دیپلماتیک در راستای انعقاد موافقتنامه‌های تجاری و اقتصادی مؤثر در حوزه زیرساخت‌ها؛ از آنجایی که وزارت امور خارجه وظیفه انعقاد قراردادهای اقتصادی را برعهده نداشته و تنها موظف به تسهیل‌گیری در راستای انعقاد چنین قراردادهایی است، می‌بایست با شناسایی کامل ظرفیت‌های کشورهای عضو این اتحادیه، امکان مراودات را بیش از پیش مهیا کند.

ضروری است وزارت خارجه در کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا به دنبال شناخت شرکت‌های توانمندی باشد که چندان بزرگ و مطرح نیستند. به‌عبارت دیگر ایران نباید خود را وابسته به یکسری از شرکت‌های محدود و بزرگ نماید که در زمان تحریم تحت تأثیر فشارهای آمریکای از ادامه همکاری با ایران امتناع می‌کنند.

۲. وزارت صنعت، معدن و تجارت

- سازمان توسعه تجارت در ایران باید پیشنهاددهنده استراتژی جهت تنظیم دیپلماسی تجاری با همسایگان با استفاده از الگوهای نوین به‌عنوان متولی امر تجارت کشور باشد. بنابراین لازم است در گام نخست وظیفه ذاتی و رسالت اصلی وزارت صنعت، معدن و تجارت، احیا شود. به‌علاوه همکاری با برخی دستگاه‌ها از جمله وزارت امور خارجه نیز جهت تنظیم دیپلماسی تجاری مورد تأکید است.

- تعیین راهبردی مشخص برای جایگزینی مبادی وارداتی برخی کالاهای اساسی از جمله ذرت از کشورهای هم‌چون برزیل و اوکراین به کشور روسیه.

استفاده از پتانسیل هیئت‌های تجاری بخش خصوصی توسط وزارت صمت در جهت توسعه روابط تجاری با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا. برقراری ارتباط دوجانبه با بنگاه‌های خصوصی که وابسته به دولت‌های خود نیستند و از آزادی عمل بیشتری برخوردارند، می‌تواند منجر به توسعه روابط تجاری کشور شود.

۳. مجلس شورای اسلامی

از آنجایی که وظایف مرتبط با قانونگذاری و بررسی لوایح توسط مجلس شورای اسلامی انجام می‌شود، در این راستا اقداماتی نظیر بررسی و تأیید موافقتنامه‌های پیشنهادی از سوی دولت و نظارت بر عملیاتی شدن و حسن اجرای آن می‌تواند در دستیابی به اهداف تجاری مورد نظر بسیار مهم باشد.

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران، علاوه بر داشتن منابع عظیم نفت و گاز، معادن و ظرفیت تولید محصولات کشاورزی و جذب گردشگر به‌عنوان یکی از اقتصادهای بزرگ دنیا با قرار گرفتن در منطقه مهم و استراتژیک جنوب غرب آسیا و پل ارتباطی کریدور شمال - جنوب و دسترسی به آب‌های بین‌المللی دریای عمان و اقیانوس هند، وجود زیرساخت‌های ریلی و جاده‌ای برای ارتباط شرق و غرب قاره کهن آسیا و ارتباط آسان و نزدیک با اروپا متأسفانه در امر صادرات و واردات، دچار برخی مشکلات و موانع است که نتوانسته است به‌خوبی از این مزیت‌ها و فرصت‌ها در تجارت خارجی خود بهره کافی و لازم را ببرد. اگرچه همواره دولت‌های مختلف از صادرات حمایت کرده‌اند، اما هنوز موفق نشده‌اند روندی پایدار در صادرات محصولات غیرنفتی ایجاد نمایند. این عدم پایداری تجارت خارجی کشور، به عوامل متعدد داخلی و خارجی ارتباط دارد که از مهم‌ترین آنها می‌توان به نبود ثبات در بازار ارز، قوانین و بخشنامه‌های متعدد و متناقض بازرگانی خارجی کشور، واردات بی‌ضابطه، ضعف بازاریابی در تجارت بین‌الملل، عدم تأمین مالی مطلوب، تمرکز و انحصار بالای تجارت خارجی و قاچاق اشاره کرد که در این بین تحریم‌ها و دیگر موانع خارجی برون‌زا نیز تأثیرگذار بوده‌اند.

علاوه بر این بخش قابل توجهی از سهم تجارت خارجی ایران را نفت خام و محصولات کم‌فراوری شده از نفت و گاز تشکیل می‌دهند که می‌توان گفت تلاش زیادی نیز برای شکل‌گیری تجارت آنها صورت نگرفته است.

این درحالی است که وضعیت ایران، چه از نظر جغرافیایی و چه از نظر ظرفیت کشورهای همسایه به‌نحوی است که امکان افزایش تولید و تجارت با این کشورها فراهم است.

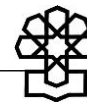
در این راستا لازم است سیاست توسعه تعاملات تجاری و اقتصادی خارجی با کشورهای هدف، متناسب با توانایی و نیازهای داخلی در دستور کار کشور قرار گیرد و از این طریق امکان بهره‌مندی از مزیت‌های تجارت خارجی فراهم شود.

هرچند باید توجه داشت اولین گام در زمینه حرکت به سمت توافقات تجاری و اقتصادی با کشورهای هدف، کسب شناخت کامل و کافی از این کشورهاست.

ساختار بخش‌های این گزارش بدین نحو است که در بخش **اول**، تاریخچه شکل‌گیری اتحادیه اقتصادی اوراسیا و شرایط کشورهای عضو بعد از شکل‌گیری این اتحادیه، در بخش **دوم**، ارزیابی کلی از وضعیت تجارت خارجی کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا، در بخش **سوم**، توافقات تجاری اتحادیه اقتصادی اوراسیا با ایران، در بخش **چهارم** وضعیت تجارت ایران با کشورهای اتحادیه اقتصادی اوراسیا، در بخش **پنجم**، ساختار تجارت کشورهای اتحادیه اوراسیا و تناسب آن با ایران، در بخش **ششم**، ظرفیت‌های همکاری تجاری و اقتصادی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، در بخش‌های **هفتم و هشتم** موافقتنامه‌های منعقد شده میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا و موانع توسعه تجارت میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا مورد بررسی قرار گرفته و در بخش **پایانی** نیز پیشنهادهای اجرایی به منظور بهبود شرایط همکاری تجاری و اقتصادی با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا ارائه شده است.

۱. تاریخچه اتحادیه اقتصادی اوراسیا و ساختار آن

واژه اوراسیا از ترکیب واژه‌های اروپا و آسیا شکل گرفته که در سال ۱۸۸۳ میلادی برای اولین بار توسط ادوارد سوئیس، زمین‌شناس اتریشی مطرح شد. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، یکپارچگی اوراسیایی با هدف ساخت چارچوب جدیدی برای همکاری میان کشورهای بازمانده از اتحاد مذکور تشکیل شد. تلاش‌های متعددی در طول دو دهه گذشته به وسیله دولت‌های مستقل مشترک‌المنافع انجام شده است تا یکپارچگی اقتصادی عمیق‌تری پدید آید. این نوع از یکپارچگی برای بسیاری از کشورها، محرکی برای رسیدن به شکلی از یکپارچگی مجدد در کنار تأسیس دولت‌های مستقل مشترک‌المنافع بود. به عبارت دیگر، تقریباً وسیله‌ای جهت تثبیت اوضاع اعضای پیشین اتحادیه شوروی به شمار می‌رفت تا هر کشوری بتواند بنا بر روش پیشین (دوران قبل از فروپاشی) به راه خود ادامه دهد. ریشه نظری تکوین اتحادیه اقتصادی اوراسیا را بایستی در پیشنهاد نورسلطان نظربایف، رئیس‌جمهور قزاقستان در سال ۱۹۹۴ در خصوص تکوین بلوک تجاری منطقه‌ای جستجو کرد. پس از طرح این پیشنهاد، در سال ۲۰۰۰ بلاروس، قزاقستان، روسیه، قرقیزستان و تاجیکستان جامعه اقتصادی اوراسیا را با هدف ایجاد بازار مشترک برای کشورهای عضو به وجود آوردند. در سال ۲۰۰۷، روسیه، قزاقستان و بلاروس درباره ایجاد یک اتحادیه گمرکی میان خود به توافق رسیدند. در سال ۲۰۰۹، ابتدا توافقاتی میان مسکو، آستانه و مینسک در خصوص ایجاد تعرفه گمرکی مشترک (ایجاد کد مشترک به جای قوانین داخلی) صورت پذیرفت و در نهایت، توافقات مذکور به امضای رؤسای جمهوری سه کشور رسید و بدین ترتیب، اتحادیه گمرکی در سال ۲۰۱۰ میان

این سه کشور شروع به فعالیت کرد. اهداف و اولویت‌های اتحادیه گمرکی شامل موارد ذیل بود:

الف) حذف تعرفه‌های گمرکی داخلی کشورهای عضو،

ب) ایجاد تعرفه خارجی مشترک،

ج) ایجاد یک بازار واحد گسترده میان روسیه، قزاقستان و بلاروس.

ایده تأسیس فضای واحد اقتصادی موجب شد رؤسای جمهور روسیه، بلاروس و قزاقستان توافقنامه ایجاد اتحادیه اقتصادی اوراسیا را در سال ۲۰۱۴ امضا کنند و از ژانویه سال ۲۰۱۵ نیز اجرایی گردید. ارمنستان در ۲ ژانویه ۲۰۱۵ و قرقیزستان در ۶ اوت ۲۰۱۵ به عضویت کامل اتحادیه اقتصادی اوراسیا درآمدند. در حال حاضر، اعضای این اتحادیه شامل روسیه، بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان و ارمنستان است که عضو اتحادیه گمرکی اوراسیا نیز هستند.

هدف اتحادیه اقتصادی اوراسیا، ایجاد فضای واحد اقتصادی، توسعه بازار مشترک و دستیابی به حرکت آزاد کالا، سرمایه، خدمات و مردم در بازار واحد کشورهای عضو، کاهش قیمت کالاها با کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل مواد خام، ترویج رقابت سالم در بازار مشترک، سیاست‌های مشترک در کشاورزی، انرژی، فناوری و حمل‌ونقل اعلام شده است.

ارکان اتحادیه اقتصادی اوراسیا به‌صورت زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

۱. شورای عالی اقتصادی

۲. شورای بین دولتی

۳. کمیسیون اقتصادی

درخصوص ارکان اتحادیه اقتصادی اوراسیا باید عنوان کرد شورای عالی اقتصادی مهم‌ترین رکن اتحادیه اوراسیاست که از سران کشورهای عضو تشکیل شده است.

دومین رکن اتحادیه، شورای بین دولتی است که اعضای آن، نخست‌وزیران کشورهای عضو هستند. همچنین کمیسیون اقتصادی اوراسیا، رکن اجرایی این اتحادیه است. مقر این کمیسیون به‌عنوان سازمان نظارتی بر اتحادیه گمرکی، در مسکو قرار دارد و متشکل از ۱۰ نفر است که از هر پنج کشور عضو، دو نفر نماینده در آن حضور دارد. در کمیسیون اقتصادی اوراسیا بیش از هزار نفر از متخصصان مربوطه مشغول به فعالیت هستند. تصمیمات کمیسیون اقتصادی اوراسیا در صورتی که توسط دوسوم آرا در هیئت ۱۰ نفره (رای مثبت هفت نفر) تصویب شود، برای تمامی کشورهای عضو الزام‌آور خواهد بود. با این حال، هریک از اعضا از طریق شورای عالی اقتصادی که شامل معاونین نخست‌وزیران کشورهای عضو است، دارای حق وتو هستند. در صورتی که میان اعضا درخصوص موضوعی اختلاف وجود داشته باشد، موضوع اختلاف به نخست‌وزیران کشورهای عضو که دو بار در سال در قالب شورای بین دولتی اوراسیا با یکدیگر ملاقات می‌کنند، ارسال می‌شود. همچنین یک نهاد قضایی تحت عنوان دادگاه اتحادیه اقتصادی اوراسیا وجود دارد که به حل اختلاف و تفسیر مسائل حقوقی اتحادیه می‌پردازد. وضعیت اقتصادی اتحادیه اوراسیا در سال ۲۰۱۸ در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۱. وضعیت اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا، ۲۰۱۸

کشور	تولید ناخالص داخلی		جمعیت		تولید ناخالص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده
	ارزش (میلیارد دلار)	درصد در کشورهای اتحادیه	تعداد (میلیون نفر)	درصد در کشورهای اتحادیه	
روسیه	۱۲۸۱	۸۷	۱۴۳/۴	۸۰	۱۳۳۳۲
قزاقستان	۱۳۴	۹	۱۸/۹	۱۰	۳۸۱۷
بلاروس	۴۹	۳	۹/۵	۵	۱۴۶۹
ارمنستان	۱۰	۱	۴	۱/۵	۲۵۴
قرقیزستان	۷	۰	۷/۱	۳/۵	۴۷
اوراسیا	۱۴۸۱	۱۰۰	۱۸۳/۶	۱۰۰	۱۸۹۱۹

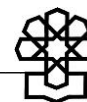
مأخذ: صندوق بین‌المللی پول (۲۰۱۸).

براساس آمار صندوق بین‌المللی پول در سال ۲۰۱۸ تولید ناخالص داخلی اتحادیه اقتصادی اوراسیا برابر ۱۴۸۱ میلیارد دلار و متوسط درآمد سرانه آن ۵۲۲۲ دلار بوده است. مساحت کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا حدود ۲۰ میلیون کیلومتر مربع (۱۴ درصد مساحت جهان) بوده و با جمعیت ۱۸۳ میلیون نفری از منابع انسانی و طبیعی قدرتمندی برخوردار است. برخی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی این اتحادیه در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی اتحادیه اقتصادی اوراسیا، ۲۰۱۸

مأخذ: سازمان توسعه تجارت به نشانی <http://www.tpo.ir>

همچنین منطقه اوراسیا رتبه اول استخراج نفت (۱۴/۵ درصد از جهان)، رتبه اول استخراج گاز جهان (۲۰/۲ درصد از کل گاز جهان)، رتبه چهارم تولید انرژی جهان (۴/۹ درصد از جهان)، رتبه سوم طول خط آهن (۸ درصد از جهان)، رتبه چهارم تولید آهن (۴/۷ درصد از تولیدات جهان) و رتبه پنجم تولید فولاد (سهم ۵ درصدی از تولیدات کل فولاد دنیا) را داراست که در شکل ۲ به صورت شماتیک نمایش داده شده است.

شکل ۲. مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی اتحادیه اقتصادی اوراسیا

مأخذ: همان.

شایان ذکر است، نفت و روغن‌های نفتی، میعانات گازی، زغال سنگ، گندم، کاتد و قطعات کاتدی جزء اقلام عمده صادراتی اعضای این اتحادیه^۱ است.

۲. ارزیابی کلی از وضعیت تجارت خارجی کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا

با آغاز فعالیت اتحادیه گمرکی، تجارت درون منطقه‌ای میان اعضای اتحادیه در سال ۲۰۱۱ به ۶۲ میلیارد دلار و در سال ۲۰۱۲، بالغ بر ۶۸ میلیارد دلار گردید. به مرور زمان، روند نزولی تجارت در میان اعضا آغاز شد، به طوری که به ترتیب طی سال‌های ۲۰۱۳، ۲۰۱۴، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ به ترتیب شاهد سقوط تقریبی ۵/۵، ۱۱، ۲۵/۸ و ۵۹ درصدی تجارت درون منطقه‌ای کشورهای عضو بوده‌ایم. در سال ۲۰۱۵ تجارت میان اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا به ۴۵ میلیارد دلار و در ژانویه و آوریل ۲۰۱۶ به ۱۸/۴ میلیارد دلار کاهش

۱. راهنمای جامع موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، معاونت بین‌الملل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۸.

یافت. البته نبایستی وجود متغیرهای مهمی همچون کاهش قیمت جهانی نفت، تحریم‌های اتحادیه اروپا و آمریکا علیه روسیه در سال ۲۰۱۴ در واکنش به اقدامات روسیه در اوکراین و کاهش ارزش شدید روبل در سال ۲۰۱۴ را در ایجاد چنین وضعیتی نادیده گرفت. آخرین آمار، تجارت درون منطقه‌ای بین کشورهای عضو این اتحادیه در سال ۲۰۱۸ در جدول ۲ نشان داده شده است.^۱ چنانچه ملاحظه می‌شود در سال ۲۰۱۸، حجم تجارت کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا حدود ۴۴ میلیارد دلار بوده که از رقم سال ۲۰۱۶ نیز پایین‌تر بوده و هنوز با رقم ۶۸ دلار سال ۲۰۱۲ فاصله زیادی دارد.

جدول ۲. تجارت بین کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا

(میلیون دلار)

(تجارت درون منطقه‌ای) در سال ۲۰۱۸

کشور صادرکننده	کشور	ارمنستان	بلاروس	قزاقستان	قرقیزستان	روسیه	اتحادیه اوراسیا
	ارمنستان	-	۱۱/۷۴	۹/۸	۰/۹۷	۶۴۱/۲	۶۶۳/۷
	بلاروس	۳۷/۴	-	۷۸۰	۱۲۰	۱۲۸۷۰	۱۳۸۰۶
	قزاقستان	۷/۵	۸۷/۸۸	-	۶۳۴/۹	۵۱۶۲	۵۸۹۲
	قرقیزستان	۰/۱۳	۶/۹۸	۲۲۰/۳۷	-	۲۷۲/۴	۴۹۹/۸
	روسیه	۱۳۴۱/۴	۲۱۸۲۰	۱۲۹۲۴	۱۶۳۶	-	۲۳۴۵۶
	اتحادیه اوراسیا	۱۳۸۶/۴	۲۱۹۲۶	۱۳۹۳۴	۲۳۹۱	۱۸۹۴۵	-

مأخذ: راهنمای جامع موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، معاونت بین‌الملل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۸، ص ۳۳.

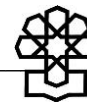
مطابق جدول فوق روسیه بیشترین و قرقیزستان کمترین حجم تجارت را با اعضای اتحادیه اوراسیا در سال ۲۰۱۸ داشته است.

از سوی دیگر با بررسی آمارهای موجود در رابطه با میزان صادرات و واردات کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌توان به این موضوع پی برد که این کشورها در چه بخش‌هایی دارای مزیت بوده و در چه بخش‌هایی نیاز بیشتری به واردات دارند. در ذیل ترکیب واردات و صادرات کشورهای عضو به تفکیک بیان شده است.

۲-۱. وضعیت تجارت خارجی فدراسیون روسیه

بررسی‌ها حاکی از آن است که عمده صادرات روسیه به جهان محصولات کشاورزی شامل غلات، چغندر قند، دانه آفتابگردان و محصولات معدنی از جمله آلومینیم، مس، نیکل، آهن و سنگ آهن منگنز است و در مقابل اقلام عمده وارداتی این کشور از جهان شامل ماشین‌آلات و وسایل نقلیه، محصولات دارویی، پلاستیکی، نیمه‌فلزی، گوشت، میوه و آجیل و... می‌باشد که ۱۰ قلم عمده وارداتی و صادراتی این کشور در جداول ذیل ارائه شده است.

۱. شایان ذکر است کلیه آمارهای به‌روز میلادی، در زمان تدوین گزارش فوق مربوط به سال ۲۰۱۸ می‌باشد که از وبگاه: <https://www.trademap.org> استخراج شده است؛ اما آمار مورد استفاده براساس تاریخ شمسی از آمارهای وبگاه گمرک جمهوری اسلامی ایران به نشانی: <https://www.irica.gov.ir> و تا انتهای سال ۱۳۹۸ ارائه شده است.

۱-۲. ترکیب واردات

اقدام عمده وارداتی کشور روسیه در سال ۲۰۱۸ از سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۳. تعداد ۱۰ قلم عمده وارداتی فدراسیون روسیه از سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	دستگاه‌های تلفن، شامل تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی (Cellular) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم؛ سایر دستگاه‌ها جهت انتقال یا دریافت صدا، تصویر یا سایر داده‌ها، شامل دستگاه برای برقراری ارتباط در یک شبکه باسیم یا بی‌سیم (مانند شبکه محلی یا با پهنه گسترده)	۹,۴۳۳	۳/۹۶
۲	اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری مشمول شماره‌های ۸۷۰۱ لغایت ۸۷۰۵	۸,۹۷۸	۳/۷۷
۳	داروهای (به‌استثنای محصولات شماره ۳۰۰۲، ۳۰۰۵ یا ۳۰۰۶) متشکل از محصولات مخلوط شده یا نشده برای مصارف درمان یا پیشگیری از بیماری، عرضه شده به شکل مقادیر معین (از جمله آنهایی که از طریق عبور از پوست تجویز شده‌اند) یا به صورت بسته‌بندی برای خرده‌فروشی	۷,۸۳۳	۳/۲۹
۴	اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که اساساً برای حمل اشخاص طراحی شده‌اند (غیر از آنهایی که مشمول شماره ۸۷۰۲ می‌شوند)، همچنین اتومبیل‌ها از نوع استیشن (Station Wagon) و اتومبیل‌های کورسی (Cars Racing)	۷,۲۶۱	۳/۰۵
۵	ماشین‌های خودکار داده‌پردازی و واحدهای آنها؛ ماشین‌های قرائت مغناطیسی یا اپتیکی، ماشین‌های انتقال داده‌ها به روی حامل داده‌ها به صورت کد و ماشین‌های بررسی این داده‌ها که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره‌های دیگر نباشد.	۵,۹۴۷	۲/۵۰
۶	ماشین‌آلات، مجموعه ماشین‌آلات (Plant) یا تجهیزات آزمایشگاهی، حتی آنهایی که با برق گرم می‌شوند (به‌استثنای کوره‌ها و فرها (Ovens) و سایر ادوات مشمول شماره ۱۴ ۸۵)، برای عمل آوردن مواد با فرآیندی که مستلزم تغییر درجه حرارت باشند از قبیل گرم کردن و پختن	۲,۶۲۴	۱/۱۰
۷	کوروندوم مصنوعی (Artificial Corundum) با ساخت شیمیایی مشخص یا غیرمشخص، اکسید آلومینیم، هیدرواکسید آلومینیم	۲,۲۱۱	۰/۹۳
۸	انواع شیر و وسایل همانند برای لوله، دیگ آب گرم یا بخار، منبع، بشکه یا همانند، همچنین شیرهای تقلیل فشار و شیرهای کنترل‌شونده به وسیله ترموستات	۲,۰۰۸	۰/۸۴
۹	بدنه (از جمله اتاق راننده)، برای وسایل نقلیه موتوری مشمول شماره‌های ۸۷۰۱ لغایت ۸۷۰۸	۲,۰۰۶	۰/۸۴
۱۰	وسایل نقلیه موتوری برای حمل و نقل کالا	۱,۹۹۹	۰/۸۴
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۵۰,۳۰۲	۲۱/۱۲
۱۲	مجموع سایر کالاها	۱۸۷,۸۵۰	۷۸/۸۸
۱۳	جمع کل	۲۳۸,۱۵۱	۱۰۰

مأخذ: آمار متخذه از وبگاه: <https://www.trademap.org>

- مطابق جدول ۳، عمده کالاهای وارداتی روسیه شامل دستگاه‌های تلفن، اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری، دارو، اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری، ماشین‌های خودکار داده‌پردازی، ماشین‌های قرائت مغناطیسی یا اپتیکی، ماشین‌آلات، مجموعه ماشین‌آلات، انواع شیر و وسایل مشابه برای لوله و بدنه وسایل نقلیه موتوری، وسایل نقلیه موتوری برای حمل و نقل کالا و ... است.

- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده وارداتی روسیه در سال ۲۰۱۸ حدود ۲۱ درصد از کل اقلام عمده وارداتی این کشور است که بیشترین سهم مربوط به دستگاه‌های تلفن، شامل تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی (Cellular) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم با سهمی حدود (۳/۹۶ درصد) است.
- در سال ۲۰۱۸، کشورهای چین با رقم ۵۲۲۱۷ میلیون دلار و سهم ۲۱/۹۳ درصدی، آلمان با رقم ۲۵۵۱۰ میلیون دلار و سهم ۱۰/۷۱ درصدی، ایالات متحده آمریکا با رقم ۱۲۶۸۲ میلیون دلار و سهم ۵/۳۳ درصدی، بلاروس با رقم ۱۲۱۷۹ میلیون دلار و سهم ۵/۱۱ درصدی و ایتالیا با رقم ۱۰۵۹۰ میلیون دلار و سهم ۴/۴۵ درصدی، جزو پنج کشور عمده بوده‌اند که روسیه واردات خود را از آنها انجام داده است. همچنین ایران با رقمی حدود ۵۳۳ میلیون دلار و سهم ۰/۲۲ درصدی ۵۴امین شریک تجاری وارداتی روسیه در بین ۲۲۳ کشور مورد معامله با این کشور بوده است.

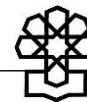
۲-۱-۲. ترکیب صادرات

اقلام عمده صادراتی کشور روسیه در سال ۲۰۱۸ به سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۴. تعداد ۱۰ قلم عمده صادراتی فدراسیون روسیه به سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	نفت خام (Petroleum Oil) و روغن حاصل از مواد معدنی قیری، خام	۱۲۹،۰۵۰	۲۸/۷۲
۲	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیرخام؛ فراورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۷۸،۱۰۹	۱۷/۳۸
۳	زغال‌سنگ، زغال قالی، گلوله زغال‌سنگ و سوخت‌های جامد همانند که از زغال‌سنگ تهیه شده باشد.	۱۷،۰۳۱	۳/۷۹
۴	گندم و مخلوط گندم	۸،۴۳۲	۱/۸۸
۵	محصولات نیمه‌تمام از آهن یا از فولادهای غیرمزوج	۷،۹۵۶	۱/۷۷
۶	گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل	۷،۴۹۸	۱/۶۷
۷	آلومینیم به صورت کارنشده	۵،۳۴۸	۱/۱۹
۸	الماس، حتی کارشده، ولی سوارنشده و کار گذارده نشده	۵،۰۱۵	۱/۱۲
۹	چوب اره شده یا ناهمواری گرفته شده از درازا، لایه‌بری شده یا پوست‌کنده، حتی رنده شده، سمباده خورده یا متصل شده از دو سر (End-jointed) به ضخامت بیش از ۶ میلیمتر	۴،۵۰۳	۱
۱۰	مس تصفیه شده و آلیاژهای مس به صورت کارنشده	۴،۱۲۸	۰/۹۲
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۲۶۷،۰۶۸	۵۹
۱۲	مجموع سایر کالاها	۱۸۲،۲۷۹	۴۱
۱۳	جمع کل	۴۴۹،۳۴۷	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۴، عمده کالاهای صادراتی روسیه شامل نفت خام، روغن حاصل از مواد معدنی قیری، زغال سنگ، زغال قالبی، گلوله زغال سنگ و سوخت‌های جامد مشابه که از زغال سنگ تهیه شده باشد، گندم و مخلوط گندم، محصولات نیمه‌تمام از آهن یا از فولادهای غیرممزوج، گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل، آلومینیم به صورت کارنشد، الماس، چوب اره شده، مس تصفیه شده و آلیاژهای مس به صورت کارنشد و... است.
- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده صادراتی روسیه در سال ۲۰۱۸ حدود ۵۹ درصد از کل صادرات این کشور را دارا بوده که رقم قابل توجهی است. همچنین بیشترین سهم متعلق به نفت خام با سهمی حدود ۲۹ درصد است.
- در سال ۲۰۱۸، کشورهای چین با رقم ۵۶۰۴۰ میلیون دلار و سهم ۱۲/۴۷ درصدی، هلند با رقم ۴۳۴۷۰ میلیون دلار و سهم ۹/۶۷ درصدی، آلمان با رقم ۳۴۰۹۶ میلیون دلار و سهم ۷/۵۹ درصدی، بلاروس با رقم ۲۱۸۱۹ میلیون دلار و سهم ۴/۸۶ درصدی و ترکیه با رقم ۲۱۳۴۵ میلیون دلار و سهم ۴/۷۵ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله صادرات روسیه بوده‌اند. همچنین ایران با رقمی حدود ۱۲۰۷ میلیون دلار و سهم ۰/۲۷ درصدی ۴۸امین شریک تجاری صادراتی روسیه در بین ۲۲۳ کشور مورد معامله با این کشور بوده است.

۲-۲. وضعیت تجارت خارجی ارمنستان

بررسی‌ها حاکی از آن است که عمده صادرات ارمنستان به جهان شامل مس، فلزات، طلا، الماس و مواد معدنی است و در مقابل اقلام عمده وارداتی این کشور از جهان شامل گاز طبیعی، نفت و فراورده‌های نفتی، دارو و مواد غذایی می‌باشد که ۱۰ قلم عمده وارداتی و صادراتی این کشور در جداول ذیل ارائه شده است.

۲-۲-۱. ترکیب واردات

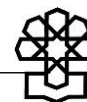
اقلام عمده وارداتی کشور ارمنستان در سال ۲۰۱۸ از سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۵. تعداد ۱۰ قلم عمده وارداتی ارمنستان از سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل	۳۷۶	۷/۷۵
۲	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیرخام؛ فرآورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۲۷۸	۵/۷۴
۳	الماس، حتی کارشده، ولی سوارنشده و کار گذارده نشده	۱۷۲	۳/۵۵
۴	دستگاه‌های تلفن، شامل تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی (Cellular) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم؛ سایر دستگاه‌ها جهت انتقال یا دریافت صدا، تصویر یا سایر داده‌ها، شامل دستگاه برای برقراری ارتباط در یک شبکه باسیم یا بی‌سیم (مانند شبکه محلی یا با پهنه گسترده)	۱۳۳	۲/۷۵
۵	داروهای (به‌استثنای محصولات شماره ۰۲، ۰۵، ۰۶ یا ۰۷) متشکل از محصولات مخلوط شده یا نشده برای مصارف درمان یا پیشگیری از بیماری، عرضه شده به شکل مقادیر معین (از جمله آنهایی که از طریق عبور از پوست تجویز شده‌اند) یا به صورت بسته‌بندی برای خرده‌فروشی	۱۳۳	۲/۷۴
۶	اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که اساساً برای حمل اشخاص طراحی شده‌اند (غیر از آنهایی که مشمول شماره ۰۲، ۰۷ می‌شوند)، همچنین اتومبیل‌ها از نوع استیشن (Station Wagon) و اتومبیل‌های کورسی (Cars Racing)	۹۰	۱/۸۵
۷	طلا (از جمله طلای آبکاری شده با پلاتین) به اشکال خام یا نیمه‌ساخته، یا به شکل پودر	۸۸	۱/۸۱
۸	توتون و تنباکوی خام یا نساخته؛ آخال آنها	۷۹	۱/۶۴
۹	گندم و مخلوط گندم	۶۳	۱/۳۰
۱۰	آلومینیم به صورت کارنشده	۵۷	۱/۱۹
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۱،۴۷۰	۳۰/۲۹
۱۲	مجموع سایر کالاها	۳،۳۸۱	۶۹/۷۱
۱۳	جمع کل	۴،۸۵۰	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۵، عمده کالاهای وارداتی ارمنستان شامل گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل، روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، الماس، دستگاه‌های تلفن، دارو، اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری، طلا، توتون و تنباکوی خام یا نساخته، گندم و مخلوط گندم و آلومینیم به صورت کارنشده و... است.
- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده وارداتی ارمنستان در سال ۲۰۱۸ حدود ۳۰/۲۹ درصد از کل واردات این کشور است که حدود یک‌سوم از کل واردات این کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین بیشترین سهم مربوط به گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل با سهمی حدود (۷/۷۵ درصد) است.

• در سال ۲۰۱۸، کشورهای فدراسیون روسیه با رقم ۱۲۵۹ میلیون دلار و سهم ۲۶ درصدی، چین با رقم ۶۶۱ میلیون دلار و سهم ۱۳/۶۳ درصدی، جمهوری اسلامی ایران با رقم ۲۶۹ میلیون دلار و سهم ۵/۵۵ درصدی، ترکیه با رقم ۲۵۰ میلیون دلار و سهم ۵/۱۷ درصدی و آلمان با رقم ۲۴۲ میلیون دلار و سهم ۴/۹۹ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله واردات ارمنستان بوده‌اند. همچنین مطابق آمار ارائه شده، جمهوری اسلامی ایران سومین شریک تجاری وارداتی ارمنستان در بین ۱۷۸ کشور مورد معامله با این کشور بوده است.

۲-۲-۲. ترکیب صادرات

ارقام عمده صادراتی کشور ارمنستان در سال ۲۰۱۸ به سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۶. تعداد ۱۰ قلم عمده صادراتی ارمنستان به سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	سنگ مس و کنستانتره‌های آن	۵۲۵	۲۲/۰۵
۲	سیگار برگ (ازجمله سیگارهای برگ نوک‌بریده)؛ سیگاریلو (Cigarillos) و سیگار، از توتون یا از بدل توتون	۲۶۶	۱۱/۱۷
۳	الکل اتیلیک تقلیب‌نشده که درجه الکل آن کمتر از ۸۰ درصد حجمی باشد، عرق، لیکور و سایر نوشابه‌های الکل‌دار	۱۹۸	۸/۳۲
۴	طلا (ازجمله طلای آبکاری‌شده با پلاتین) به اشکال خام یا نیمه‌ساخته، یا به شکل پودر	۱۷۷	۷/۴۲
۵	آلیاژهای آهن (فرو آلیاژها)	۱۲۶	۵/۲۸
۶	ورق و نوار نازک از آلومینیم (حتی چاپ شده یا ملصق بر روی کاغذ، مقوا، مواد پلاستیک یا روی تکیه‌گاه از مواد همانند) به ضخامت حداکثر ۰/۲ میلیمتر (بدون احتساب تکیه‌گاه)	۹۳	۳/۸۹
۷	نیروی برق (Electrical Energy) (شماره اختیاری)	۸۰۳	۳/۳۶
۸	الماس، حتی کارشده، ولی سوارنشده و کار گذارده نشده	۷۷۳	۳/۲۴
۹	مس تصفیه‌نشده؛ آند از مس برای تصفیه الکترولیتیک	۵۹	۲/۴۶
۱۰	لباس به‌صورت دست، به‌صورت مجموعه (Ensemble)، ژاکت، ژاکت ورزشی، شلوار، شلوار سرهم دارای بند و پیش‌بند، نیم‌شلوار و شلوار خیلی کوتاه (غیر از لباس شنا)، مردانه یا پسرانه	۵۰	۲/۱۱
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۱,۶۵۲	۶۹/۳۰
۱۲	مجموع سایر کالاها	۷۳۲	۳۰/۷۰
۱۳	جمع کل	۲,۳۸۳	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۶، عمده کالاهای صادراتی ارمنستان شامل سنگ مس و کنستانتره‌های آن، سیگار برگ، الکل اتیلیک، طلا، آلیاژهای آهن، ورق و نوار نازک از آلومینیم، نیروی برق، الماس، مس تصفیه‌نشده و لباس به‌صورت دست و... است.
- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده صادراتی ارمنستان در سال ۲۰۱۸ حدود ۶۹/۳۰ درصد از کل صادرات این کشور را داراست که حدود دوسوم از کل صادرات این کشور را به‌خود اختصاص داده است. همچنین بیشترین سهم مربوط به سنگ مس و کنستانتره‌های آن با سهمی حدود (۲۲/۰۵ درصد) است.
- در سال ۲۰۱۸، کشورهای فدراسیون روسیه با رقم ۶۴۱ میلیون دلار و سهم ۲۷ درصدی، سوئیس با رقم ۳۳۷ میلیون دلار و سهم ۹/۶۷ درصدی، بلغارستان با رقم ۲۱۴ میلیون دلار و سهم ۹/۰۲ درصدی، عراق با رقم ۱۵۰ میلیون دلار و سهم ۶/۳۲ درصدی و آلمان با رقم ۱۳۶ میلیون دلار و سهم ۵/۷۱ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله صادرات با ارمنستان بوده‌اند. همچنین ایران با رقمی حدود ۹۴ میلیون دلار و سهم ۳/۹۵ درصدی، هشتمین شریک تجاری صادراتی ارمنستان در بین ۱۷۸ کشور مورد معامله با این کشور بوده است.

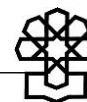
۲-۳. وضعیت تجارت خارجی قزاقستان

بررسی‌ها حاکی از آن است که عمده صادرات قزاقستان به جهان شامل نفت و فراورده‌های نفتی، گاز طبیعی، فلزات آهنی، مواد شیمیایی، ماشین‌آلات، پشم، گوشت و زغال‌سنگ است و در مقابل اقلام عمده وارداتی این کشور از جهان شامل ماشین‌آلات و تجهیزات، محصولات فلزی و مواد غذایی می‌باشد که ۱۰ قلم عمده وارداتی و صادراتی در جداول ذیل ارائه شده است.

۲-۳-۱. ترکیب واردات

اقلام عمده وارداتی کشور قزاقستان در سال ۲۰۱۸ از سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل

برشمرد:

جدول ۷. تعداد ۱۰ قلم عمده وارداتی قزاقستان از سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	دستگاه‌های تلفن، شامل تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی (Cellular) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم؛ سایر دستگاه‌ها جهت انتقال یا دریافت صدا، تصویر یا سایر داده‌ها، شامل دستگاه برای برقراری ارتباط در یک شبکه باسیم یا بی‌سیم (مانند شبکه محلی یا با پهنه گسترده)	۹۹۲	۳/۰۵
۲	داروهای (به‌استثنای محصولات شماره ۰۲، ۰۵، ۰۶ یا ۰۳) متشکل از محصولات مخلوط شده یا نشده برای مصارف درمان یا پیشگیری از بیماری، عرضه شده به شکل مقادیر معین (از جمله آنهایی که از طریق عبور از پوست تجویز شده‌اند) یا به‌صورت بسته‌بندی برای خُرده‌فروشی	۸۷۶	۲/۶۹
۳	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیرخام؛ فراورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۸۰۵	۲/۴۷
۴	اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که اساساً برای حمل اشخاص طراحی شده‌اند (غیر از آنهایی که مشمول شماره ۰۲، ۰۷ می‌شوند)، همچنین اتومبیل‌ها از نوع استیشن (Station Wagon) و اتومبیل‌های کورسی (Cars Racing)	۶۰۶	۱/۸۶
۵	انواع شیر و وسایل همانند برای لوله، دیگ آب گرم یا بخار، منبع، بشکه یا همانند، همچنین شیرهای تقلیل فشار و شیرهای کنترل‌شونده به‌وسیله ترموستات	۵۸۵	۱/۸۰
۶	لوله‌ها و پروفیل‌های توخالی، بدون درز، از آهن یا از فولاد (غیر از چدن)	۵۳۹	۱/۶۶
۷	اسکلت فلزی و اجزا و قطعات آن (مثلاً، پل و قطعات پل، دریچه مهار آب، برج، منجنیق، پایه، ستون، سقفی، سوله، در و پنجره و چارچوب آنها، دوره و آستانه در، پشت دری، نرده) از چدن، آهن یا از فولاد؛ به‌استثنای ساختمان‌های پیش‌ساخته	۵۳۰	۱/۶۳
۸	سایر وسایل نقلیه هوایی (مثلاً، هلیکوپتر، هواپیما)؛ وسایل نقلیه فضایی (از جمله ماهواره) و وسایل نقلیه پرتاب فضایی و وسایل نقلیه جنبی آن	۴۹۳	۱/۵۲
۹	ماشین‌های خودکار داده‌پردازی و واحدهای آنها؛ ماشین‌های قرائت مغناطیسی یا اپتیکی، ماشین‌های انتقال داده‌ها به روی حامل داده‌ها به‌صورت کد و ماشین‌های بررسی این داده‌ها، که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره‌های دیگر نباشد.	۴۰۹	۱/۲۶
۱۰	تابلو، پانل، کنسول، میز، کابینت و سایر تکیه‌گاه‌ها، مجهز به دو یا چند دستگاه شماره ۸۵۳۵ یا ۸۵۳۶، برای کنترل الکتریکی یا توزیع برق	۳۹۶	۱/۲۲
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۶۲۳۱	۱۹/۱۵
۱۲	مجموع سایر کالاها	۲۶۳۰۳	۸۰/۸۵
۱۳	جمع کل	۳۲۵۳۴	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۷، عمده کالاهای وارداتی قزاقستان شامل دستگاه‌های تلفن، دارو، روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری، انواع شیر و وسایل همانند برای لوله، لوله‌ها و پروفیل‌های توخالی، اسکلت فلزی و اجزا و قطعات آن، سایر وسایل نقلیه هوایی، ماشین‌های خودکار داده‌پردازی و واحدهای آنها، تابلو، پانل، کنسول، میز، کابینت و سایر تکیه‌گاه‌ها و... است.

- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده وارداتی قزاقستان در سال ۲۰۱۸ حدود ۱۹/۱۵ درصد از کل واردات این کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین بیشترین سهم مربوط به دستگاه‌های تلفن، شامل تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی (Cellular) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم با سهمی حدود (۳/۰۵ درصد) است.
- در سال ۲۰۱۸، کشورهای فدراسیون روسیه با رقم ۱۲۳۹۲ میلیون دلار و سهم ۳۸/۰۹ درصدی، چین با رقم ۵۳۸۴ میلیون دلار و سهم ۱۶/۵۵ درصدی، آلمان با رقم ۱۶۴۲ میلیون دلار و سهم ۵/۰۵ درصدی، ایتالیا با رقم ۱۴۹۸ میلیون دلار و سهم ۴/۶ درصدی و ایالات متحده آمریکا با رقم ۱۳۰۲ میلیون دلار و سهم ۴/۰۱ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله واردات قزاقستان بوده‌اند. همچنین ایران با رقمی حدود ۹۰ میلیون دلار و سهم ۰/۲۸ درصدی ۳۵امین شریک تجاری وارداتی قزاقستان در بین ۱۸۴ کشور مورد معامله با این کشور بوده است.

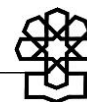
۲-۳-۲. ترکیب صادرات

اقدام عمده صادراتی کشور قزاقستان در سال ۲۰۱۸ به سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۸. تعداد ۱۰ قلم عمده صادراتی قزاقستان به سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	نفت خام (Petroleum Oil) و روغن حاصل از مواد معدنی قیری خام	۳۷,۷۹۶	۶۲/۰۱
۲	گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل	۳,۰۱۲	۴/۹۴
۳	مس تصفیه شده و آلیاژهای مس به صورت کار نشده	۲,۴۲۳۰	۳/۹۹
۴	آلیاژهای آهن (فرو آلیاژها)	۲,۴۰۳	۳/۶۱
۵	عناصر شیمیایی رادیواکتیو و ایزوتوپ‌های رادیواکتیو (همچنین عناصر شیمیایی و ایزوتوپ‌های قابل شکافتن Fissiles یا حاصلخیز Fertiles) ترکیبات آنها؛ مخلوط‌ها و فضولات دارای این محصولات	۱,۳۴۶	۲/۲۱
۶	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیرخام؛ فراورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۱,۲۳۷	۲/۰۳
۷	سنگ مس و کنستانتره‌های آن	۱,۱۸۵	۱/۹۴
۸	گندم و مخلوط گندم	۹۶۵	۱/۵۸
۹	محصولات تخت‌نورد شده از آهن یا از فولادهای غیرمزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، گرم‌نورد شده، روکش نشده، آبکاری نشده و اندود نشده	۶۴۱	۱/۰۵
۱۰	آلومینیم به صورت کار نشده	۵۷۵	۰/۹۴
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۵۱,۳۹۲	۸۴/۳۱
۱۲	مجموع سایر کالاها	۹,۵۶۵	۱۵/۶۹
۱۳	جمع کل	۶۰,۹۵۶	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۸، عمده کالاهای صادراتی قزاقستان نفت خام، گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل، مس تصفیه شده و آلیاژهای مس به صورت کارنشته، آلیاژهای آهن، عناصر شیمیایی رادیواکتیو و ایزوتوپهای رادیواکتیو، روغنهای نفتی و روغنهای حاصل از مواد معدنی قیری، سنگ مس و کنستانتره‌های آن، گندم و مخلوط گندم، محصولات تخت‌نورد شده از آهن یا از فولادهای غیرمزوج و آلومینیم به صورت کارنشته و... است.
- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده وارداتی قزاقستان در سال ۲۰۱۸ حدود ۸۴/۳۱ درصد از کل صادرات این کشور است که بالغ بر چهارپنجم از صادرات این کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین بیشترین سهم مربوط به نفت خام با سهمی حدود (۶۲/۰۱ درصد) است.
- در سال ۲۰۱۸، کشورهای ایتالیا با رقم ۱۱۷۳۵ میلیون دلار و سهم ۱۹/۲۵ درصدی، چین با رقم ۶۲۷۲ میلیون دلار و سهم ۱۰/۲۹ درصدی، هلند با رقم ۶۱۸۹ میلیون دلار و سهم ۱۰/۱۵ درصدی، فدراسیون روسیه با رقم ۵۱۶۲ میلیون دلار و سهم ۸/۴۷ درصدی و فرانسه با رقم ۳۸۳۹ میلیون دلار و سهم ۶/۳۰ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله صادرات قزاقستان بوده‌اند. همچنین ایران با رقمی حدود ۴۲۷ میلیون دلار و سهم ۰/۷۰ درصدی ۲۵امین شریک تجاری صادراتی قزاقستان در بین ۱۸۴ کشور مورد معامله با این کشور بوده است.

۲-۴. وضعیت تجارت خارجی بلاروس

بررسی‌ها حاکی از آن است که عمده صادرات بلاروس به جهان شامل کودهای معدنی یا شیمیایی، تراکتور، لاستیک رویی چرخ، شیر، کره، پنیر و کشک، وسایل نقلیه موتوری برای حمل‌ونقل کالا، چوب و مبلمان و گوشت گاو است و در مقابل اقلام عمده وارداتی این کشور از جهان شامل نفت، گازهای نفتی، اتومبیل، محصولات از آهن و فولاد، دارو، اجزا و قطعات وسایل نقلیه، دستگاه‌های تلفن، میوه و پلیمرهای اتیلن می‌باشد که ۱۰ قلم عمده وارداتی و صادراتی در جداول ذیل ارائه شده است.

۲-۴-۱. ترکیب واردات

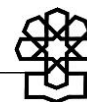
اقلام عمده وارداتی کشور بلاروس در سال ۲۰۱۸ از سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۹. تعداد ۱۰ قلم عمده وارداتی بلاروس از سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	نفت خام (Petroleum Oil) و روغن حاصل از مواد معدنی قیری خام	۶۸۲۳	۱۷/۷۶
۲	گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل	۲،۹۱۵	۷/۵۹
۳	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیرخام؛ فراورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعریف نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۱،۱۸۷	۳/۰۹
۴	اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که اساساً برای حمل اشخاص طراحی شده‌اند (غیر از آنهایی که مشمول شماره ۸۷۰۲ می‌شوند)، همچنین اتومبیل‌ها از نوع استیشن (Station Wagon) و اتومبیل‌های کورسی (Cars Racing)	۱،۰۹۷	۲/۸۶
۵	دستگاه‌های تلفن، شامل تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی (Cellular) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم؛ سایر دستگاه‌ها جهت انتقال یا دریافت صدا، تصویر یا سایر داده‌ها، شامل دستگاه برای برقراری ارتباط در یک شبکه باسیم یا بی‌سیم (مانند شبکه محلی یا با پهنه گسترده)	۵۴۰	۱/۴۱
۶	اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری مشمول شماره‌های ۸۷۰۱ لغایت ۸۷۰۵	۴۸۵	۱/۲۶
۷	داروهای (به‌استثنای محصولات شماره ۳۰۰۲، ۳۰۰۵ یا ۳۰۰۶) متشکل از محصولات مخلوط شده یا نشده برای مصارف درمان یا پیشگیری از بیماری، عرضه شده به شکل مقادیر معین (از جمله آنهایی که از طریق عبور از پوست تجویز شده‌اند) یا به صورت بسته‌بندی برای خرده‌فروشی	۴۷۳	۱/۲۳
۸	قراضه و ضایعات چدن، آهن یا فولاد، شمش‌های حاصل از ذوب مجدد ضایعات آهن یا فولاد	۴۶۱	۱/۲۰
۹	موتورهای پیستونی درون‌سوز تراکمی - احتراقی (موتورهای دیزل و نیمه‌دیزل)	۳۰۰	۰/۷۸
۱۰	انواع شیر و وسایل همانند برای لوله، دیگ آب گرم یا بخار، منبع، بشکه یا همانند، همچنین شیرهای تقلیل فشار و شیرهای کنترل‌شونده به وسیله ترموستات	۲۸۸	۰/۷۵
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۱۴،۵۶۶	۳۷/۹۲
۱۲	مجموع سایر کالاها	۲۳،۸۴۲	۶۲/۰۸
۱۳	جمع کل	۳۴،۴۰۹	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۹. عمده کالاهای وارداتی بلاروس شامل نفت خام، گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل، روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری، دستگاه‌های تلفن، اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری، دارو، قراضه و ضایعات چدن، آهن یا فولاد، شمش‌های حاصل از ذوب مجدد ضایعات آهن یا فولاد، موتورهای پیستونی درون‌سوز تراکمی - احتراقی و انواع شیر و وسایل همانند برای لوله و... است.
- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده وارداتی بلاروس در سال ۲۰۱۸ حدود ۳۷/۹۲ درصد از کل واردات این کشور است. همچنین بیشترین سهم مربوط به نفت خام با سهمی حدود (۱۷/۷۶ درصد) است.

• در سال ۲۰۱۸، کشورهای فدراسیون روسیه با رقم ۲۲۴۲۶ میلیون دلار و سهم ۵۸/۳۹ درصدی، چین با رقم ۳۰۱۱ میلیون دلار و سهم ۷/۸۴ درصدی، آلمان با رقم ۱۸۱۳ میلیون دلار و سهم ۴/۷۲ درصدی، اوکراین با رقم ۱۳۹۴ میلیون دلار و سهم ۳/۶۳ درصدی و لهستان با رقم ۱۲۰۲ میلیون دلار و سهم ۳/۱۳ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله واردات بلاروس بوده‌اند. همچنین کشور ایران با رقمی حدود ۱۲ میلیون دلار و سهم ۰/۰۳ درصدی ۷۲ امین شریک تجاری وارداتی بلاروس در بین ۲۰۲ کشور مورد معامله با این کشور بوده است.

۲-۴-۲. ترکیب صادرات

ارقام عمده صادراتی کشور بلاروس در سال ۲۰۱۸ به سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۱۰. تعداد ۱۰ قلم عمده صادراتی بلاروس به سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیر خام؛ فراورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۶،۴۸۸	۱۹/۲۴
۲	کودهای معدنی یا شیمیایی، پتاسه	۲،۷۲۰	۸/۰۶
۳	وسایل نقلیه موتوری برای حمل‌ونقل کالا	۱،۲۹۷	۳/۸۵
۴	نفت خام (Petroleum Oil) و روغن حاصل از مواد معدنی قیری خام	۸۱۰	۲/۴۰
۵	تراکتورها (غیر از تراکتورهای مشمول شماره ۸۷۰۹)	۵۸۳	۱/۷۳
۶	چوب اره شده یا ناهمواری گرفته شده از درازا، لایه‌بری شده یا پوست‌کنده، حتی رنده شده، سمباده خورده یا متصل شده از دو سر (End-jointed) به ضخامت بیش از ۶ میلیمتر	۴۴۹	۱/۳۳
۷	سایر مبل‌ها و اجزا و قطعات آنها	۴۰۵	۱/۲۰
۸	سایر میله‌ها از آهن یا از فولادهای غیرمزوج فقط آهنگری شده، گرم‌نورد شده یا گرم کشیده شده یا گرم اکستروژن شده، همچنین آنهایی که بعد از نورد شدن تاب داده شده‌اند.	۳۹۶	۱/۱۷
۹	اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری مشمول شماره‌های ۸۷۰۱ لغایت ۸۷۰۵	۳۵۲	۱/۰۴
۱۰	گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل	۳۱۹	۰/۹۵
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۱۳،۸۱۹	۴۰/۹۷
۱۲	مجموع سایر کالاها	۱۹،۹۰۷	۵۹/۰۳
۱۳	جمع کل	۳۳،۷۲۶	۱۰۰

مأخذ: همان.

• مطابق جدول ۱۰، عمده کالاهای صادراتی بلاروس شامل روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، کودهای معدنی یا شیمیایی، وسایل نقلیه موتوری برای حمل‌ونقل کالا، نفت خام، تراکتورها، چوب اره‌شده یا ناهمواری گرفته‌شده، مبلمان و اجزا و قطعات آنها، سایر میله‌ها از آهن یا از فولادهای غیرمزوج، اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری و گازهای نفتی و سایر هیدروکربورهای گازی شکل و... است.

• مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده صادراتی بلاروس در سال ۲۰۱۸ حدود ۴۰/۹۷ درصد است که رقم قابل توجهی می‌باشد. همچنین بیشترین سهم مربوط به روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری با سهمی حدود (۱۹/۲۴ درصد) است.

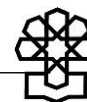
• در سال ۲۰۱۸، کشورهای فدراسیون روسیه با رقم ۱۲۸۷۹ میلیون دلار و سهم ۳۸/۱۹ درصدی، اوکراین با رقم ۴۰۶۱ میلیون دلار و سهم ۱۲/۰۴ درصدی، انگلستان با رقم ۳۰۷۲ میلیون دلار و سهم ۹/۱۱ درصدی، آلمان با رقم ۱۴۴۳ میلیون دلار و سهم ۴/۲۸ درصدی و هلند با رقم ۱۴۲۸ میلیون دلار و سهم ۴/۲۴ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله صادرات بلاروس بوده‌اند. همچنین کشور ایران با رقمی حدود ۳۲ میلیون دلار و سهم ۰/۱۰ درصدی ۴۸امین شریک تجاری صادراتی کشور بلاروس در بین ۲۰۲ کشور طرف معامله با این بوده است.

۲-۵. وضعیت تجارت خارجی قرقیزستان

بررسی‌ها حاکی از آن است که عمده صادرات قرقیزستان به جهان شامل طلا و فلزات گرانبها، حبوبات، پشم، گوشت و لبنیات، محصولات شیمیایی و معدنی، پنبه و پارچه، تنباکو، میوه و سبزیجات و چرم و کفش است و در مقابل اقلام عمده وارداتی این کشور از جهان شامل نفت و گاز، ماشین‌آلات، لوازم الکترونیکی، مواد غذایی و لوازم خانگی می‌باشد که ۱۰ قلم عمده وارداتی و صادراتی در جداول ذیل ارائه شده است.

۱-۵-۲. ترکیب واردات

اقلام عمده وارداتی کشور قرقیزستان در سال ۲۰۱۸ به سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۱۱. تعداد ۱۰ قلم عمده وارداتی قرقیزستان از سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیرخام؛ فراورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۷۹۷	۱۵/۰۶
۲	سایر کفش‌هایی که تخت بیرونی و رویه آنها از کائوچو یا پلاستیک باشند.	۲۵۱	۴/۷۶
۳	داروهای (به‌استثنای محصولات شماره ۳۰۰۲، ۳۰۰۵ یا ۳۰۰۶) متشکل از محصولات مخلوط شده یا نشده برای مصارف درمان یا پیشگیری از بیماری، عرضه شده به شکل مقادیر معین (ازجمله آنهایی که از طریق عبور از پوست تجویز شده‌اند) یا به‌صورت بسته‌بندی برای خرده‌فروشی	۱۵۰	۲/۸۳
۴	دستگاه‌های تلفن، شامل تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی (Cellular) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم؛ سایر دستگاه‌ها جهت انتقال یا دریافت صدا، تصویر یا سایر داده‌ها، شامل دستگاه برای برقراری ارتباط در یک شبکه باسیم یا بی‌سیم (مانند شبکه محلی یا با پهنه گسترده)	۱۴۴	۲/۷۲
۵	سایر پارچه‌های تار و پودباف از الیاف سنتتیک غیریکسره	۱۰۸	۲/۰۵
۶	یراق (Monutings)، اتصالات (Fittings) و اشیای همانند از فلزات معمولی مناسب برای میلان، در، پلکان، پنجره، کرکره (Blinds)، اتاق وسایل نقلیه، مصنوعات سراجی، چمدان، صندوق، صندوقچه یا مصنوعات همانند؛ کلاه‌آویز، رخت‌آویز، پایه و اشیای همانند از فلزات معمولی	۸۷	۱/۶۵
۷	سیگار برگ (ازجمله سیگارهای برگ نوک‌بریده)؛ سیگاریلو (Cigarillos) و سیگار، از توتون یا از بدل توتون	۷۹	۱/۴۹
۸	اجزای کفش (ازجمله رویه حتی متصل شده به تخت، غیر از تخت بیرونی)؛ کف‌های داخلی قابل تعویض، زیر پاشنه‌های کفش و اشیای قابل تعویض همانند؛ گتر، ساق پوش و اشیای همانند و اجزای آنها	۶۸	۱/۲۹
۹	سایر لباس‌ها، کشباف یا قلاب‌باف	۶۳	۱/۱۸
۱۰	پارچه‌های تار و پودباف از نخ رشته‌های مصنوعی، همچنین پارچه‌های تار و پودباف که از مواد شماره ۵۴۰۵ به‌دست می‌آیند.	۶۲	۱/۱۸
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۱۸۱۰	۳۴/۲۰
۱۲	مجموع سایر کالاها	۳۰۴۸۲	۶۵/۸۰
۱۳	جمع کل	۵۰۲۹۲	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۱۱، عمده کالاهای وارداتی قرقیزستان شامل روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، سایر کفش‌هایی که تخت بیرونی و رویه آنها از کائوچو یا پلاستیک باشند، دارو، دستگاه‌های تلفن، سایر پارچه‌های تار و پودباف از الیاف سنتتیک غیریکسره، یراق، سیگار برگ، اجزای کفش، سایر لباس‌ها، کشباف یا قلاب‌باف و پارچه‌های تار و پودباف از نخ رشته‌های مصنوعی و... است.

- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده وارداتی بلاروس در سال ۲۰۱۸ حدود ۳۴/۲۰ درصد است. همچنین بیشترین سهم مربوط به روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری با سهمی حدود (۱۵/۰۶ درصد) است.
- در سال ۲۰۱۸، کشورهای چین با رقم ۱۹۴۲ میلیون دلار و سهم ۳۶/۷۰ درصدی، فدراسیون روسیه با رقم ۱۵۱۰ میلیون دلار و سهم ۲۸/۵۵ درصدی، قزاقستان با رقم ۶۰۲ میلیون دلار و سهم ۱۱/۳۹ درصدی، ترکیه با رقم ۲۹۰ میلیون دلار و سهم ۵/۴۸ درصدی و ازبکستان با رقم ۱۷۸ میلیون دلار و سهم ۳/۳۶ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله واردات قرقیزستان بوده‌اند. همچنین کشور ایران با رقمی حدود ۱۴ میلیون دلار و سهم ۰/۲۶ درصدی ۱۸امین شریک تجاری وارداتی قرقیزستان بوده است.

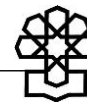
۲-۵-۲. ترکیب صادرات

اقدام عمده صادراتی قرقیزستان در سال ۲۰۱۸ را به سایر کشورها می‌توان در قالب موارد ذیل برشمرد:

جدول ۱۲. تعداد ۱۰ قلم عمده صادراتی قرقیزستان به سایر کشورهای جهان در سال ۲۰۱۸

ردیف	کالا	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل (درصد)
۱	طلا (از جمله طلای آبکاری شده با پلاتین) به اشکال خام یا نیمه‌ساخته، یا به شکل پودر	۶۶۴	۳۶/۱۹
۲	سنگ فلزات گرانبها و کنستانتره‌های آن	۱۲۴	۶/۷۸
۳	قراضه و ضایعات مس	۱۰۸	۵/۸۶
۴	پیراهن، بلوز (Blouse)، بلوز شمیزه (Shirt Blouse)، زنانه یا دخترانه، کشباف یا قلاب‌باف	۹۵	۵/۱۵
۵	روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، غیرخام؛ فراورده‌هایی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد که دارای ۷۰ درصد وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری باشد.	۸۵	۴/۶۲
۶	اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری مشمول شماره‌های ۸۷۰۱ لغایت ۸۷۰۵	۴۲	۲/۲۹
۷	پنبه، حلاجی نشده یا شانه‌زده	۳۸	۲/۰۵
۸	سایر وسایل نقلیه هوایی (مثلاً، هلیکوپتر، هواپیما)؛ وسایل نقلیه فضایی (از جمله ماهواره) و وسایل نقلیه پرتاب فضاپیما و وسایل نقلیه جنبی آن	۳۰	۱/۶۶
۹	شیشه فلوت (Float) و شیشه‌ای که فقط یک رو یا هر دو روی آن ساییده یا صیقل شده باشد، به صورت صفحه یا ورق، حتی دارای یک لایه جاذب، منعکس‌کننده یا مانع از انعکاس ولی کار نشده به نحوی دیگر	۲۹	۱/۶۰
۱۰	سیمان پرتلند، سیمان آلومینو، سیمان سرباره‌ای سیمان سوپر سولفاته و سیمان هیدرولیک همانند، حتی رنگ شده، پودر نشده موسوم به کلینکر	۲۵	۱/۳۸
۱۱	مجموع ۱۰ قلم نخست	۱۲۴۱	۶۷/۶۰
۱۲	مجموع سایر کالاها	۵۹۵	۳۲/۴۰
۱۳	جمع کل	۱۸۳۵	۱۰۰

مأخذ: همان.

- مطابق جدول ۱۲، عمده کالاهای صادراتی قرقیزستان شامل طلا، سنگ فلزات گرانبها، قراضه و ضایعات مس، پیراهن، روغن‌های نفتی و روغن‌های حاصل از مواد معدنی قیری، اجزا و قطعات و متفرعات وسایل نقلیه موتوری، پنبه، سایر وسایل نقلیه هوایی، شیشه فلوت و سیمان پرتلند و... است.
- مطابق جدول فوق مجموع سهم ۱۰ قلم نخست کالاهای عمده صادراتی بلاروس در سال ۲۰۱۸ حدود ۶۷/۶۰ درصد است که حدود دوسوم از صادرات این کشور را تشکیل می‌دهد. همچنین بیشترین سهم مربوط به طلا (از جمله طلای آبکاری شده با پلاتین) به اشکال خام یا نیمه‌ساخته با سهمی حدود (۳۶/۱۹ درصد) است.
- در سال ۲۰۱۸، کشورهای انگلستان با رقم ۶۷۰ میلیون دلار و سهم ۳۶/۵۱ درصدی، فدراسیون روسیه با رقم ۳۵۷ میلیون دلار و سهم ۱۹/۴۳ درصدی، قزاقستان با رقم ۲۷۰ میلیون دلار و سهم ۱۴/۷۳ درصدی، ازبکستان با رقم ۱۵۸ میلیون دلار و سهم ۸/۶۴ درصدی و ترکیه با رقم ۱۰۴ میلیون دلار و سهم ۵/۶۸ درصدی، جزو پنج کشور عمده طرف معامله صادرات قرقیزستان بوده‌اند. همچنین کشور ایران با رقمی حدود ۱۴ میلیون دلار و سهم ۰/۷۶ درصدی دهمین شریک تجاری صادراتی در بین ۱۴۸ کشور مورد معامله با کشور قرقیزستان بوده است.

۳. توافقنامه تجاری تشکیل منطقه آزاد تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا

از سال ۲۰۱۲، توافقنامه چندجانبه تشکیل منطقه آزاد تجاری بین ارمنستان، بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان و روسیه (در حال حاضر همه کشورهای عضو EAEU) از یک طرف و همچنین اوکراین، ازبکستان، مولداوی و تاجیکستان از طرف دیگر منعقد شد. اتحادیه اوراسیا اولین توافقات تجارت آزاد را با ویتنام امضا کرده است که در اکتبر سال ۲۰۱۶ پس از تأیید همه اعضا، به تصویب رسید. نکته قابل توجه اینکه اتحادیه اقتصادی اوراسیا به دنبال امضای توافقنامه تجارت آزاد با کشورهای دیگر است. شایان ذکر است قانون موافقتنامه تشکیل منطقه آزاد تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا و کشورهای عضو (فدراسیون روسیه، ارمنستان، قزاقستان، قرقیزستان، بلاروس (روسیه سفید)) یکی از توافقنامه‌های چندجانبه است که در مقدمه آن به مواردی از جمله افزایش روابط و همکاری‌های سنتی چندجانبه بین طرف‌ها؛ تمایل به ایجاد محیط و شرایط مناسب برای توسعه تجارت چندجانبه و روابط اقتصادی و ارتقای همکاری‌های اقتصادی بین طرف‌ها در زمینه‌های مورد علاقه متقابل، تشکیل یک منطقه بزرگ آزاد تجاری (به معنای تسهیل تجاری) بین ایران و اوراسیا، گسترش

تجارت و همگرایی اقتصادی بین ایران و اوراسیا، نیاز به گسترش بیشتر روابط متقابل بین طرف‌ها بر پایه اعتماد متقابل، شفافیت و تسهیل تجاری و... اشاره شده که لایحه آن در سال ۱۳۹۷ تقدیم مجلس شورای اسلامی گردید و پس از بررسی مواد لایحه در کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی، سرانجام مورخ ۱۳۹۸/۰۴/۰۵ پس از تأیید شورای نگهبان به قانون تبدیل شد.

در نتیجه مذاکرات، ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا در چارچوب موافقتنامه، امتیازات اعطایی ایران به اتحادیه اقتصادی اوراسیا جهت کاهش نرخ تعرفه شامل گوشت و چربی و محصولات نفتی، انواع خاصی از شیرینی و شکلات و همچنین فلزات، لوازم آرایشی و انواع خاصی از تجهیزات الکترونیکی و مکانیکی است. اتحادیه اقتصادی اوراسیا به دولت ایران نیز ترجیحات تعرفه‌ای برای لیست گسترده‌ای از محصولات غذایی، سبزیجات، میوه‌ها، میوه‌های خشک‌شده و همچنین مصالح ساختمانی، وسایل آشپزی، فرش، برخی از مشتقات از فلزات غیرآهنی اعطا کرده است. با این وضعیت میانگین سطح نرخ تعرفه وارداتی کالاهای صنعتی به ایران با (۷ درصد کاهش) از ۲۲/۴ درصد به ۱۵/۴ درصد کاهش می‌یابد.

طبق این موافقتنامه امتیازات اعطایی از طرف ایران به این اتحادیه شامل ۳۶۰ کد هشت رقمی HS است که این تغییرات با توجه به تغییرات تعرفه‌ای سال ۱۳۹۸ به ۳۸۰ کد تعرفه افزایش یافته است. در مقابل امتیازات اعطایی اوراسیا نیز شامل ۵۰۲ کد تعرفه شامل محصولات صنعتی و کشاورزی است که در میان آنها ۴۴ کد تعرفه مشمول تثبیت تعرفه و مابقی مشمول کاهش با میانگین ۵۶/۳ درصد هستند. البته بنا به اعتقاد کارشناسان این حوزه انتظار بر این است که با انعقاد موافقتنامه فوق طی سال‌های آتی حجم روابط تجاری میان ایران و کشورهای عضو این اتحادیه افزایش قابل توجهی داشته باشد.

۴. وضعیت تجارت ایران با جهان به تفکیک واردات و صادرات

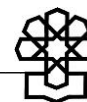
براساس آمار دریافت شده از سازمان توسعه تجارت، ارزش واردات و صادرات کشور طی سال ۱۳۹۷ به شرح ذیل است.

۴-۱. ترکیب صادرات

به طور کلی عمده بخش‌های صادراتی ایران به نقاط مختلف جهان در سال ۱۳۹۷ براساس کتاب قانون مقررات صادرات و واردات به شرح جدول ۱۳ است.

براساس آمار جدول ۱۳، در دوازده‌ماهه سال ۱۳۹۷^۱، میزان صادرات قطعی کالاهای غیرنفتی کشور (به‌استثنای نفت خام، نفت کوره و نفت سفید و همچنین بدون صادرات از محل تجارت چمدانی) بالغ بر ۱۱۷۲۲۸ هزار تُن و به ارزش ۴۴۳۱۰ میلیون دلار بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۳۹۶، کاهش

۱. با توجه به عدم دسترسی به آمار ۱۲ ماهه سال ۱۳۹۸ و محرمانه بودن آن از آمار دوازده‌ماهه سال ۱۳۹۷ استفاده شده است.

۱۱/۷۸ درصدی در وزن و ۵/۶۹ درصدی در ارزش دلاری داشته است. همچنین میزان واردات کشور در این مدت، با کاهشی ۱۷/۵۳ درصدی در وزن و ۲۱/۷۵ درصدی در ارزش دلاری در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۳۹۶، به ارقام ۳۲۰۴۶ هزار تُن و ۴۲۶۱۲ میلیون دلار رسیده است. همچنین مهم‌ترین اقلام عمده صادراتی کشور در سال ۱۳۹۷ به میزان قابل توجهی وابسته به درآمدهای نفتی است. مقایسه آمار در دو سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ حاکی از آن است که اگرچه مجموع ۱۰ قلم عمده صادراتی ۷ درصد رشد منفی داشته، اما صادرات برخی محصولات بیش از ۱۷۸ درصد رشد کرده است.

جدول ۱۳. تعداد ۱۰ قلم عمده صادراتی ایران به تفکیک کدهای هشت رقمی طی سال ۱۳۹۷

رتبه در سال ۹۷	کد تعرفه	عنوان کالاها	ارزش صادرات سال ۹۷ (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل صادرات	قیمت پایه (هر تن به دلار)	درصد تغییرات قیمت پایه نسبت به سال ۹۶	تغییرات ارزش نسبت به سال ۹۶
۱	۲۷۰۹۰۰۱۰	میعانات گازی	۴۹۳۵	۱۱,۱	۵۲۱	۲۷	-۳۰
۳	۲۷۱۱۱۱۹۰	گاز طبیعی مایع شده	۱۹۲۴	۴,۳	۲۱۶	۱۵	-۲۳
۲	۲۷۱۱۱۲۹۰	پروپان مایع شده	۱۷۱۰	۳,۹	۵۰۲	۱۵	۱۸
۵	۲۷۱۰۱۲۹۰	سایر روغن های سبک و فرآورده ها بجز بتزین	۱۴۵۶	۳,۳	۵۰۱	۱۸	۱۰
۴	۲۹۰۵۱۱۰۰	متانول	۱۳۵۰	۳,۰	۳۱۳	۷	۱۸
۶	۳۹۰۱۱۰۳۰	پلی اتیلن گرید فیلم با وزن مخصوص (چگالی) کمتر از ۹۴٪	۱۲۶۶	۲,۹	۱۰۷۱	-۱۰	-۶
۷	۳۹۰۱۲۰۲۰	پلی اتیلن گرید فیلم با وزن مخصوص (چگالی) ۹۴٪ یا بیشتر	۹۵۹	۲,۲	۱۱۵۰	۴	۱۳
۸	۲۷۱۰۱۹۹۰	سایر فرآورده های غیر مذکور دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن های معدنی قیری	۸۸۴	۲,۰	۴۷۹	۹	۲۸
۹	۷۲۰۷۱۱۹۰	محصولات نیمه تمام آهن یا فولاد غیرمزوج	۸۶۰	۱,۹	۴۲۱	۱۰	۱۷۸
۱۰	۲۷۱۳۲۰۰۰	قیرنفت	۸۵۵	۱,۹	۲۴۳	۳۲	۲۱
		جمع ده قلم	۱۶۱۹۹	۳۶,۶	۴۲۱	۱۹	-۷

مأخذ: آمار دریافت شده از سازمان توسعه تجارت به نشانی:

http://farsi.tpo.ir/uploads/amar_tejarat_khareji_۱۲_mahe.pdf

۲-۴. ترکیب واردات

اقلام عمده وارداتی ایران در سال ۱۳۹۷ به ترتیب ارزش مبادلات به صورت زیر است:

جدول ۱۴. تعداد ۱۰ قلم عمده وارداتی ایران طی سال ۱۳۹۷

رتبه در سال ۹۷	کد تعرفه	عنوان کالاها	ارزش واردات طی سال ۱۳۹۷ (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل واردات	درصد تغییرات ارزش نسبت به سال ۱۳۹۶
۱	۱۰۰۵۹۰۱۰	ذرت دامی	۲۰۹۰	۳,۰	۳۰
۲	۱۰۰۶۳۰۰۰	برنج	۱۶۰۸	۲,۲	۳۲
۳	۹۸۸۷۰۳۱۲	قطعات متفصله جهت تولید اتومبیل سواری ردیف ۸۷۰۳ بتزیتی با حجم سیلندر ۵۰۰ سی‌سی با ساخت داخل ۱۴٪ تا کمتر از ۳۰٪ به استثنای لاستیک	۱۳۸۰	۳,۳	-۲۳
۴	۱۲۰۱۹۰۰۰	لوبیای سویا به جز دانه حتی به صورت خرد شده	۱۱۶۱	۱,۷	۲۳
۵	۲۳۰۴۰۰۰۰	کنجاله سویا	۶۵۱	۰,۹	۲۹
۶	۸۵۴۵۱۱۰۰	الکترودهای زغالی برای کوره ها	۶۴۰	۰,۴	۱۹۵
۷	۱۰۰۳۹۰۰۰	جو به استثنای بذر	۶۰۳	۰,۱	۱۶
۸	۱۵۱۲۱۱۰۰	روغن دانه آفتابگردان، روغن گلرنگ یا زعفران کاذب	۵۲۲	۰,۸	۱۹
۹	۰۲۰۲۳۰۹۰	سایر قطعات بی استخوان منجمداز نوع گاو	۴۷۴	۰,۱	-۹
۱۰	۳۰۰۴۹۰۹۰	سایر مکمل های دارویی برای خرده فروشی که تولید داخلی مشابه ندارند	۴۱۲	۰,۷	۴
جمع ده قلم			۹۵۴۱	۲۲,۴	۱۶,۸

مأخذ: همان.

مطابق جدول فوق، محصولات نباتی شامل ذرت، برنج، لوبیای سویا، کنجاله سویا، جو به استثنای بذر، روغن دانه آفتابگردان و... جزء اقلام عمده وارداتی کشور طی سال ۱۳۹۷ هستند. شایان ذکر است محصولات نباتی دارای حقوق گمرکی ۵ تا ۵۵ درصدی می‌باشند که مطابق بررسی‌های انجام گرفته هرساله جزء فهرست اقلام عمده وارداتی به کشور قرار دارند. نکته قابل توجه اینکه این محصولات جزء کالاهای اساسی و استراتژیک هستند.

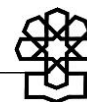
۵. تجارت اتحادیه اقتصادی اوراسیا با ایران

در این بخش وضعیت تجاری ایران با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا بررسی می‌شود.

۵-۱. روسیه

۵-۱-۱. صادرات ایران به روسیه

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده صادراتی ایران به کشور روسیه عبارتند از:

جدول ۱۵. پنج قلم عمده صادراتی ایران به روسیه طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

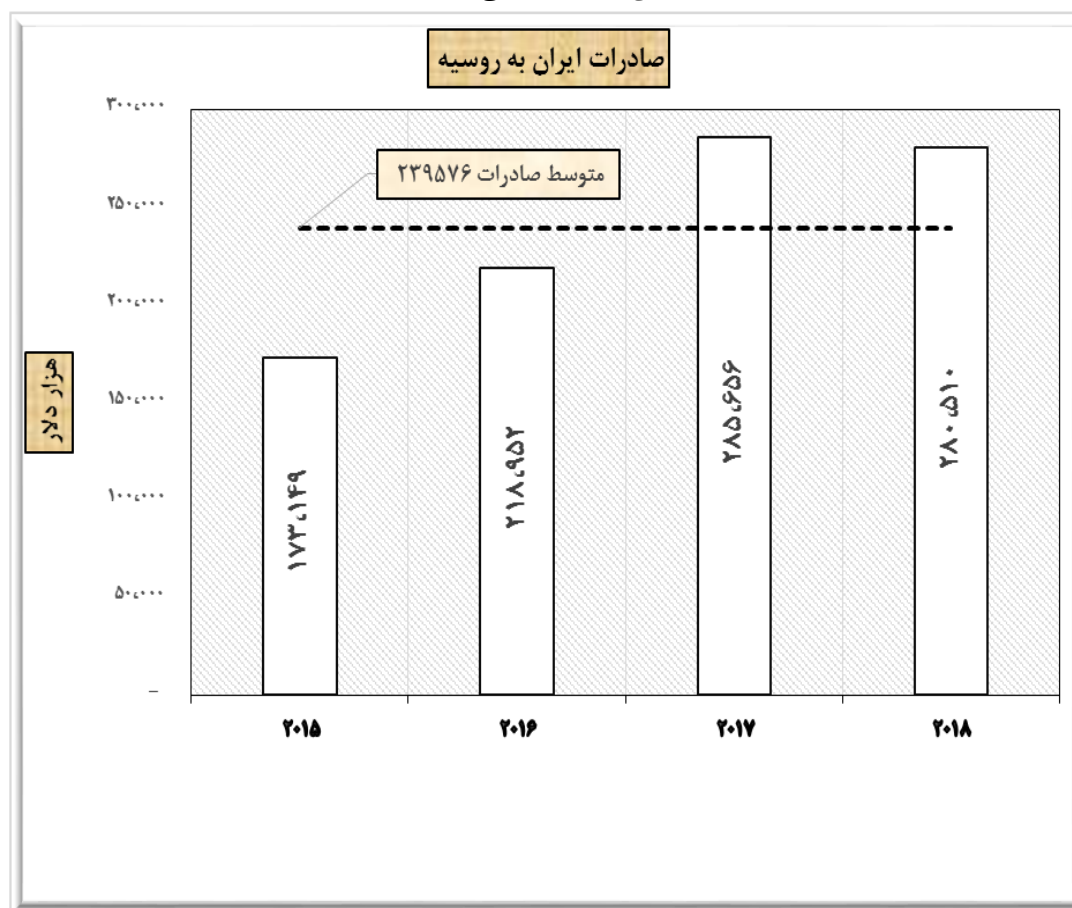
ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۴۶،۲۹۱	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده	۸۱،۲۷۶	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده	۱۰۰،۴۹۶	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده	۱۱۹،۸۷۷	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده
۲	۴۵،۵۸۹	سبزیجات خوراکی و ریشه‌ها و غده‌های خاص	۵۱،۷۳۷	سبزیجات خوراکی و ریشه‌ها و غده‌های خاص	۵۷،۳۲۴	سبزیجات خوراکی و ریشه‌ها و غده‌های خاص	۶۷،۷۲۶	سبزیجات خوراکی و ریشه‌ها و غده‌های خاص
۳	۱۵،۷۸۲	پلاستیک و اشیای ساخته شده از آن	۱۷،۶۸۰	محصولات دارویی	۱۸،۸۲۴	سبزیجات، میوه‌های سخت‌پوست، پوست میوه و سایر اجزای نباتات	۱۵،۵۸۳	سبزیجات، میوه‌های سخت‌پوست، پوست میوه و سایر اجزای نباتات
۴	۱۵،۰۱۱	سبزیجات، میوه‌های سخت‌پوست، پوست میوه و سایر اجزای نباتات	۱۴،۹۵۸	مس و مصنوعات آن	۱۷،۶۶۵	پلاستیک و اشیای ساخته شده از آن	۱۴،۰۹۱	پلاستیک و اشیای ساخته شده از آن
۵	۱۲،۶۳۵	ماشین‌آلات، وسایل مکانیکی، راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار؛ قطعات آن	۱۲،۶۱۷	پلاستیک و اشیای ساخته شده از آن	۱۶،۶۲۰	محصولات دارویی	۶،۸۶۷	محصولات دارویی
۶	۱۳۵،۳۰۸	مجموع پنج قلم نخست	۱۷۸،۲۶۸	مجموع پنج قلم نخست	۲۱۰،۹۲۹	مجموع پنج قلم نخست	۲۲۴،۱۴۴	مجموع پنج قلم نخست
۷	۷۸	سهم پنج قلم نخست	۸۱	سهم پنج قلم نخست	۷۴	سهم پنج قلم نخست	۸۰	سهم پنج قلم نخست
۸	۳۷،۸۴۱	مجموع سایر کالاها	۴۰،۶۸۴	مجموع سایر کالاها	۷۴،۷۲۷	مجموع سایر کالاها	۵۶،۳۶۶	مجموع سایر کالاها
۹	۱۷۳،۱۴۹	مجموع کل	۲۱۸،۹۵۲	مجموع کل	۲۸۵،۶۵۶	مجموع کل	۲۸۰،۵۱۰	مجموع کل

مأخذ: آمار متخذ از وبگاه: <https://www.trademap.org>

- مطابق با جدول ۱۵ طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ محصولات کشاورزی، پلاستیک و اشیای ساخته شده از آن، محصولات دارویی و مس جزء پنج قلم نخست صادراتی ایران به روسیه هستند که دارای سهمی بالغ بر ۷۴ درصد و ارزش حداقل ۱۳۵/۳ میلیون دلار از کل صادرات ایران به این کشور هستند.
- مطابق نمودار ۱ روند صادرات ایران به روسیه طی سال‌های فوق دارای روندی افزایشی بوده به گونه‌ای که بیشترین صادرات مربوط به سال ۲۰۱۷ به ارزش ۲۸۵/۶ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به سال ۲۰۱۵ به ارزش ۱۷۳/۱ میلیون دلار بوده است.

- میانگین صادرات ایران به روسیه طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۲۳۹/۵ میلیون دلار بوده است.

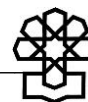
نمودار ۱. صادرات ایران به روسیه طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: آمار متخذه از وبگاه: <https://www.trademap.org>

۲-۱-۵. واردات ایران از روسیه

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ ارقام عمده وارداتی ایران از کشور روسیه عبارتند از:

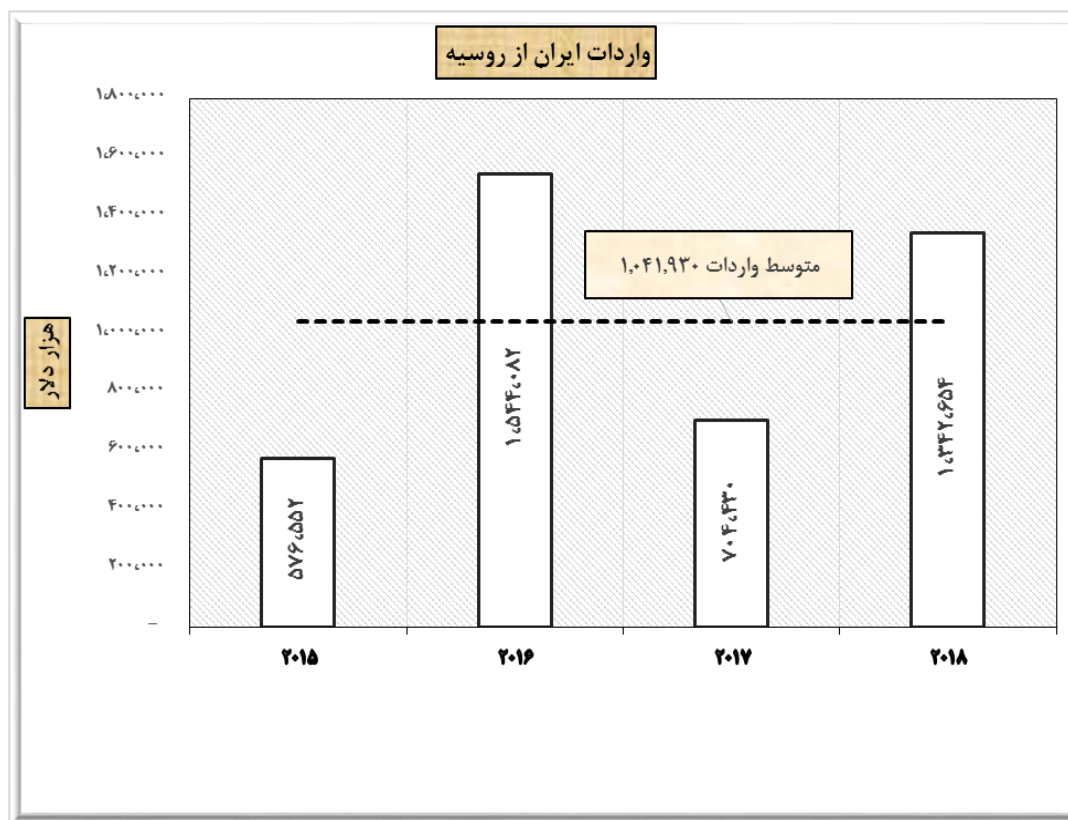
جدول ۱۶. پنج قلم عمده وارداتی ایران از روسیه طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۳۱۲,۷۵۰	غلات	۹۰۳,۹۰۵	غلات	۱۶۵,۷۹۵	ماشین‌آلات، وسایل مکانیکی، راکتورهای هسته ای، دیگ‌های بخار؛ قطعات آن	۴۰۳,۰۵۲	
۲	۷۴,۷۹۳	چوب و اشیای ساخته شده از آن، زغال چوب	۲۶۱,۲۵۱	چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا گیاهی و محصولات آنها	۱۰۳,۰۵۵	غلات	۳۴۵,۲۶۴	
۳	۳۵,۷۹۴	آهن و فولاد	۱۰۹,۰۱۸	چوب و اشیای ساخته شده از آن، زغال چوب	۹۷,۵۲۹	چربی‌ها و روغن های حیوانی یا گیاهی و محصولات آنها	۲۲۱,۲۴۸	
۴	۳۲,۴۱۴	چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا گیاهی و محصولات آنها	۷۴,۹۷۱	مس و مصنوعات آن	۸۱,۹۳۴	چوب و اشیای ساخته شده از آن، زغال چوب	۸۷,۸۱۱	
۵	۲۱,۵۱۹	کاغذ و مقوا و اشیای ساخته شده از آن	۴۴,۰۶۰	ماشین‌آلات و تجهیزات برقی و قطعات آن؛ ضبط‌کننده‌های صوتی و تولیدکنندگان صدا، تلویزیون ...	۴۴,۵۷۵	گوشت و فراورده‌های مربوط به آن	۶۸,۶۶۸	
۶	۴۷۷,۲۷۰	مجموع پنج قلم نخست	۱,۳۹۳,۲۰۵	مجموع پنج قلم نخست	۴۹۲,۸۸۸	مجموع پنج قلم نخست	۱,۰۱۲۶,۰۴۳	
۷	۸۳	سهم پنج قلم نخست	۹۰	سهم پنج قلم نخست	۷۰	سهم پنج قلم نخست	۸۴	
۸	۹۹,۲۸۲	مجموع سایر کالاها	۱۵۰,۸۷۷	مجموع سایر کالاها	۲۱۱,۵۴۲	مجموع سایر کالاها	۲۱۶,۶۱۱	
۹	۵۷۶,۵۵۲	مجموع کل	۱,۵۴۴,۰۸۲	مجموع کل	۷۰۴,۴۳۰	مجموع کل	۱,۳۴۲,۶۵۴	

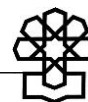
مأخذ: پیشین.

- مطابق با جدول ۱۶ اقلامی نظیر غلات، آهن و فولاد، راکتورهای هسته‌ای، چوب و اشیای ساخته شده از آن، زغال چوب، چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا گیاهی و محصولات آنها، گوشت و فرآورده‌های مربوط به آن، کاغذ و مقوا و اشیای ساخته شده از آن جزء پنج قلم نخست وارداتی ایران از روسیه طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۷۰ درصد و ارزش حداقل ۴۷۷/۲ میلیون دلار از کل واردات ایران از این کشور هستند.
- مطابق نمودار ۲ روند واردات ایران از روسیه طی سال‌های فوق، دارای روندی نامنظم بوده به‌گونه‌ای که بیشترین آن مربوط به سال ۲۰۱۶ به ارزش ۱۵۴۴ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به سال ۲۰۱۵ به ارزش ۵۷۶/۵ میلیون دلار بوده است.
- میانگین واردات ایران از روسیه طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۱۰۴۱ میلیون دلار بوده است.

نمودار ۲. واردات ایران از روسیه طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

۲-۵. ارمنستان

۱-۲-۵. صادرات ایران به ارمنستان

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده صادراتی ایران به کشور ارمنستان عبارتند از:

جدول ۱۷. پنج قلم عمده صادراتی ایران به ارمنستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

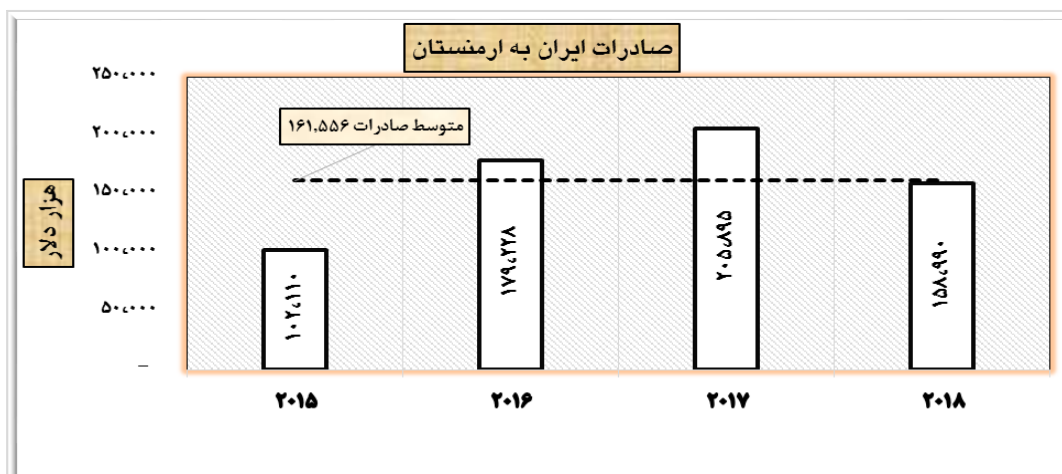
ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۳۲,۳۲۴	آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات برای آلات موسیقی	۱۰۴,۶۳۸	آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات برای آلات موسیقی	۹۳,۳۰۴	آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات برای آلات موسیقی	۲۵,۰۹۱	آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات برای آلات موسیقی
۲	۱۸,۱۵۳	نیکل و مصنوعات آن	۱۸,۳۹۶	نیکل و مصنوعات آن	۲۷,۵۱۹	نیکل و مصنوعات آن	۲۳,۹۱۳	کالاهایی که در جای دیگری مشخص نشده‌اند.
۳	۸,۳۲۳	قلع و مصنوعات آن	۱۱,۶۱۲	سرب و مصنوعات آن	۱۳,۳۵۰	سرب و مصنوعات آن	۲۳,۴۳۶	نیکل و مصنوعات آن
۴	۴,۳۸۱	کالاهایی که در جای دیگری مشخص نشده‌اند.	۸,۷۷۲	کالاهایی که در جای دیگری مشخص نشده‌اند.	۱۱,۶۰۱	کالاهایی که در جای دیگری مشخص نشده‌اند.	۱۱,۶۸۴	سرب و مصنوعات آن
۵	۴,۲۹۰	ابریشم	۴,۵۱۳	اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن	۹,۶۸۰	قلع و مصنوعات آن	۱۱,۴۹۷	روی و مصنوعات آن
۶	۶۷,۴۷۱	مجموع پنج قلم نخست	۱۴۷,۹۳۱	مجموع پنج قلم نخست	۱۵۵,۴۵۴	مجموع پنج قلم نخست	۹۵,۶۲۱	مجموع پنج قلم نخست
۷	۶۶	سهم پنج قلم نخست	۸۳	سهم پنج قلم نخست	۷۶	سهم پنج قلم نخست	۶۰	سهم پنج قلم نخست
۸	۳۴,۶۳۹	مجموع سایر کالاها	۳۱,۲۹۷	مجموع سایر کالاها	۵۰,۴۴۱	مجموع سایر کالاها	۶۳,۳۶۹	مجموع سایر کالاها
۹	۱۰۲,۱۱۰	مجموع کل	۱۷۹,۲۲۸	مجموع کل	۲۰۵,۸۹۵	مجموع کل	۱۵۸,۹۹۰	مجموع کل

مأخذ: پیشین.

- مطابق با جدول ۱۷ آلات موسیقی و اجزا و قطعات و متفرعات آن، نیکل و مصنوعات آن، قلع و مصنوعات آن، سرب و مصنوعات آن، روی و مصنوعات آن، اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا نواقل روی خط راه‌آهن و ابریشم جزء پنج قلم نخست صادراتی ایران به ارمنستان طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۱۵ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۶۰ درصد و ارزش حداقل ۶۷/۴ میلیون دلار از کل صادرات ایران به این کشور هستند.

- مطابق نمودار ۳ روند صادرات ایران به ارمنستان طی سال‌های فوق دارای روندی افزایشی بوده، به‌گونه‌ای که بیشترین صادرات مربوط به سال ۲۰۱۷ به ارزش ۲۰۵/۸ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به سال ۲۰۱۵ به ارزش ۱۰۲/۱ میلیون دلار بوده است.
- میانگین صادرات ایران به ارمنستان طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۱۶۱/۵ میلیون دلار است.

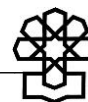
نمودار ۳. صادرات ایران به ارمنستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

۲-۲-۵. واردات ایران از ارمنستان

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده وارداتی ایران از کشور ارمنستان عبارتند از:

جدول ۱۸. پنج قلم عمده وارداتی ایران از ارمنستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۵,۱۹۰	ساعت و قطعات آن	۱۲,۰۳۴	ساعت و قطعات آن	۱۶,۳۷۸	ساعت و قطعات آن	۱۴,۴۸۴	ساعت و قطعات آن
۲	۱,۶۹۸	آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات برای آلات موسیقی	۳,۰۷۸	آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات برای آلات موسیقی	۲,۱۵۷	آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات برای آلات موسیقی	۱,۹۹۸	پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند (از جمله پوست هندوانه)، تازه، یخزده، خشک کرده، عرضه شده در آب‌نمک، در آب گوگردی یا در سایر محلول‌های محافظت‌کننده موقت
۳	۱,۲۲۶	مبلمان؛ ملافه، تشک، تکیه‌گاه تشک، کوسن و وسایل چوبی مشابه	۱,۵۲۱	مبلمان؛ ملافه، تشک، تکیه‌گاه تشک، کوسن و وسایل چوبی مشابه	۱,۳۸۵	کالاهایی که در جای دیگری مشخص نشده‌اند.	۱,۸۶۳	دیگری مشخص نشده‌اند.
۴	۱,۱۶۴	اسباب‌بازی‌ها، ملزومات ورزشی؛ قطعات و لوازم جانبی آن	۱,۰۲۸	سایر میوه‌های سخت پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده	۱,۳۰۰	تولیدات متفرقه	۷۸۰	ماهی و سخت‌پوستان، صدف و سایر مهرگان آبی
۵	۱,۰۷۷	تولیدات متفرقه	۶۹۲	کالاهایی که در جای دیگری مشخص نشده‌اند.	۱,۰۲۴	پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند (از جمله پوست هندوانه)، تازه، یخزده، خشک کرده، عرضه شده در آب‌نمک، در آب گوگردی	۷۷۲	سایر میوه‌های سخت پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده
۶	۱۰,۳۵۵	مجموع پنج قلم نخست	۱۸,۳۵۳	مجموع پنج قلم نخست	۲۲,۲۴۴	مجموع پنج قلم نخست	۱۹,۸۹۷	مجموع پنج قلم نخست
۷	۷۸	سهم پنج قلم نخست	۸۸	سهم پنج قلم نخست	۸۷	سهم پنج قلم نخست	۸۹	سهم پنج قلم نخست
۸	۲,۹۲۱	مجموع سایر کالاها	۲,۵۳۹	مجموع سایر کالاها	۳,۴۳۶	مجموع سایر کالاها	۲,۳۸۴	مجموع سایر کالاها
۹	۱۳,۲۷۶	مجموع کل	۲۰,۸۹۲	مجموع کل	۲۵,۶۸۰	مجموع کل	۲۲,۲۸۱	مجموع کل

مأخذ: پیشین.

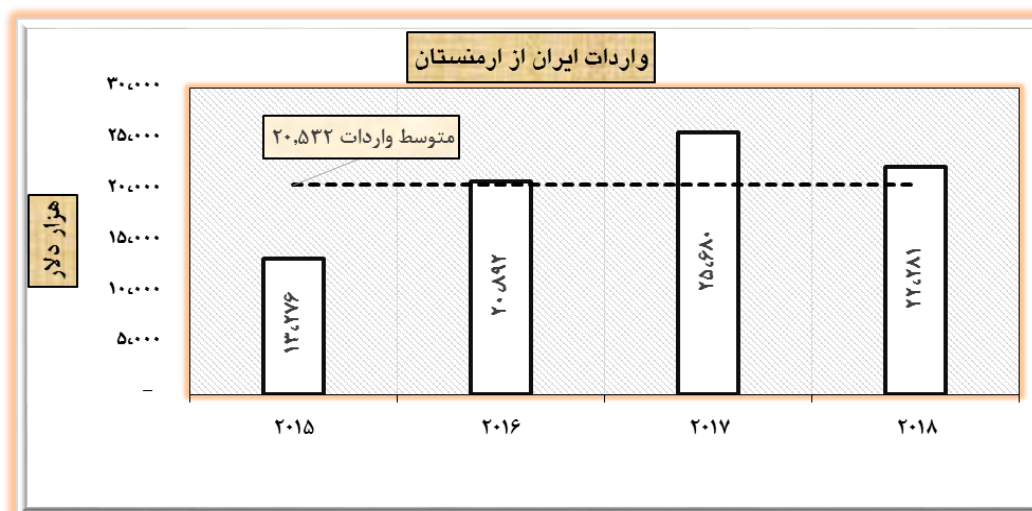
- مطابق با جدول ۱۸ ساعت و قطعات آن، آلات موسیقی، اجزا و قطعات و متفرعات آن، پوست مرکبات، مبلمان؛ ملافه، تشک، اسباب‌بازی‌ها، ملزومات ورزشی؛ قطعات و لوازم جانبی آن، ماهی و سخت‌پوستان، صدف و سایر مهرگان آبی، سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده

و تولیدات متفرقه جزء پنج قلم نخست وارداتی ایران از ارمنستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۷۸ درصد و به ارزش حداقل ۱۰/۳ میلیون دلار از کل واردات ایران از این کشور هستند.

- مطابق نمودار ۴ روند واردات ایران از ارمنستان طی سال‌های فوق دارای روندی نامنظم بوده به‌گونه‌ای که بیشترین آن مربوط به سال ۲۰۱۷ به ارزش ۲۵/۶ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به ۲۰۱۵ به ارزش ۱۳/۲ میلیون دلار بوده است.

- میانگین واردات ایران از ارمنستان طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۲۰/۵ میلیون دلار است.

نمودار ۴. واردات ایران از ارمنستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

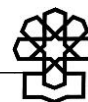

مأخذ: پیشین.

۵-۳. قزاقستان

۵-۳-۱. صادرات ایران به قزاقستان

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده صادراتی ایران به کشور قزاقستان عبارتند از:

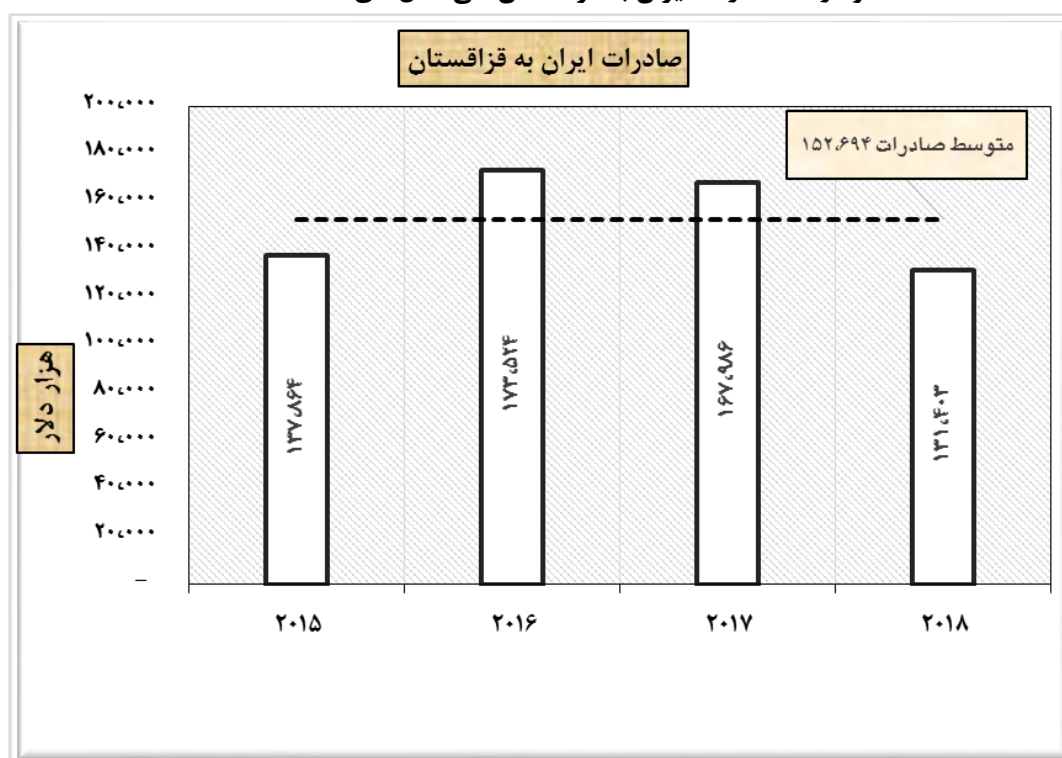
جدول ۱۹. پنج قلم عمده صادراتی ایران به قزاقستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۳۵,۶۶۷	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده	۶۸,۷۴۲	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده	۵۲,۱۶۲	خرما، انجیر، آناناس، آوآکادو، گاواس (Guaeas)، انبه و منگوتین (Mangowteens) تازه	۲۹,۲۲۳	خرما، انجیر، آناناس، آوآکادو، گاواس (Guaeas)، انبه و منگوتین (Mangowteens) تازه
۲	۲۲,۹۶۵	خرما، انجیر، آناناس، آوآکادو، گاواس (Guaeas)، انبه و منگوتین (Mangowteens)	۲۴,۴۴۳	انگور، تازه یا خشک کرده	۲۶,۴۵۱	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده	۱۵,۶۶۲	سایر میوه‌های سخت‌پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده
۳	۱۵,۸۸۱	انگور، تازه یا خشک کرده	۲۲,۹۶۷	خرما، انجیر، آناناس، آوآکادو، گاواس (Guaeas)، انبه و منگوتین (Mangowteens) تازه یا خشک کرده	۱۱,۰۴۹	انگور، تازه یا خشک کرده	۱۲,۱۷۰	کلینکر سیمان
۴	۸,۰۰۲	کلینکر سیمان	۶,۰۰۶	سایر صفحه‌ها، ورق‌ها، ورقه‌های نازک (Foil-) film، باریک‌ها و تیغه از مواد پلاستیکی، غیراسفنجی، مستحکم نشده، مطبق نشده، فاقد تکیه‌گاه یا جورنشده	۸,۶۴۸	کلینکر سیمان	۱۰,۸۶۰	انگور، تازه یا خشک کرده
۵	۶,۶۲۱	رنگ‌ها (Paints) و ورنی‌ها (از جمله لعاب‌ها و لاک‌ها) براساس پلیمرهای سنتتیک یا پلیمرهای طبیعی تغییر یافته از لحاظ شیمیایی	۴,۹۳۵	ظروف شیشه‌ای از نوع مورد استفاده برای سر میز (به غیر از لیوان‌های نوشیدن) یا مقاصد آشپزخانه‌ای، به غیر از سفالینه‌های شیشه‌ای	۶,۲۴۰	ظروف شیشه‌ای از نوع مورد استفاده برای سر میز (به غیر از لیوان‌های نوشیدن) یا مقاصد آشپزخانه‌ای، به غیر از سفالینه‌های شیشه‌ای	۵,۷۷۰	ظروف شیشه‌ای از نوع مورد استفاده برای سر میز (به غیر از لیوان‌های نوشیدن) یا مقاصد آشپزخانه‌ای، به غیر از سفالینه‌های شیشه‌ای
۶	۸۹,۱۳۶	مجموع پنج قلم نخست	۱۲۷,۰۹۳	مجموع پنج قلم نخست	۱۰۴,۵۵۰	مجموع پنج قلم نخست	۷۳,۶۸۵	مجموع پنج قلم نخست
۷	۶۵	سهم پنج قلم نخست	۷۳	سهم پنج قلم نخست	۶۲	سهم پنج قلم نخست	۵۶	سهم پنج قلم نخست
۸	۴۸,۷۲۸	مجموع سایر کالاها	۴۶,۴۳۱	مجموع سایر کالاها	۶۳,۴۳۶	مجموع سایر کالاها	۵۷,۷۱۸	مجموع سایر کالاها
۹	۱۳۷,۸۶۴	مجموع کل	۱۷۳,۵۲۴	مجموع کل	۱۶۷,۹۸۶	مجموع کل	۱۳۱,۴۰۳	مجموع کل

مأخذ: پیشین.

- مطابق با جدول ۱۹ میوه‌های سخت پوست، تازه یا خشک، حتی پوست‌کنده، خرما، انجیر، آناناس، آواکادو، انگور، تازه یا خشک‌کرده، کلینگر سیمان، رنگ‌ها و ورنی‌ها و ظروف شیشه‌ای از نوع مورد استفاده برای سر میز جزء پنج قلم نخست صادراتی ایران به قزاقستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۵۶ درصد و ارزش حداقل ۷۳/۶ میلیون دلار از کل صادرات ایران به این کشور هستند.
- مطابق نمودار ۵ روند صادرات ایران به قزاقستان طی سال‌های فوق دارای روندی نامنظم بوده، به‌گونه‌ای که بیشترین صادرات مربوط به سال ۲۰۱۶ به ارزش ۱۷۳/۵ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به سال ۲۰۱۸ به ارزش ۱۳۱/۴ میلیون دلار بوده است.
- میانگین صادرات ایران به قزاقستان طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۱۵۲/۶ میلیون دلار است.

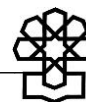
نمودار ۵. صادرات ایران به قزاقستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

۲-۳-۵. واردات ایران از قزاقستان

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده وارداتی ایران از کشور قزاقستان عبارتند از:

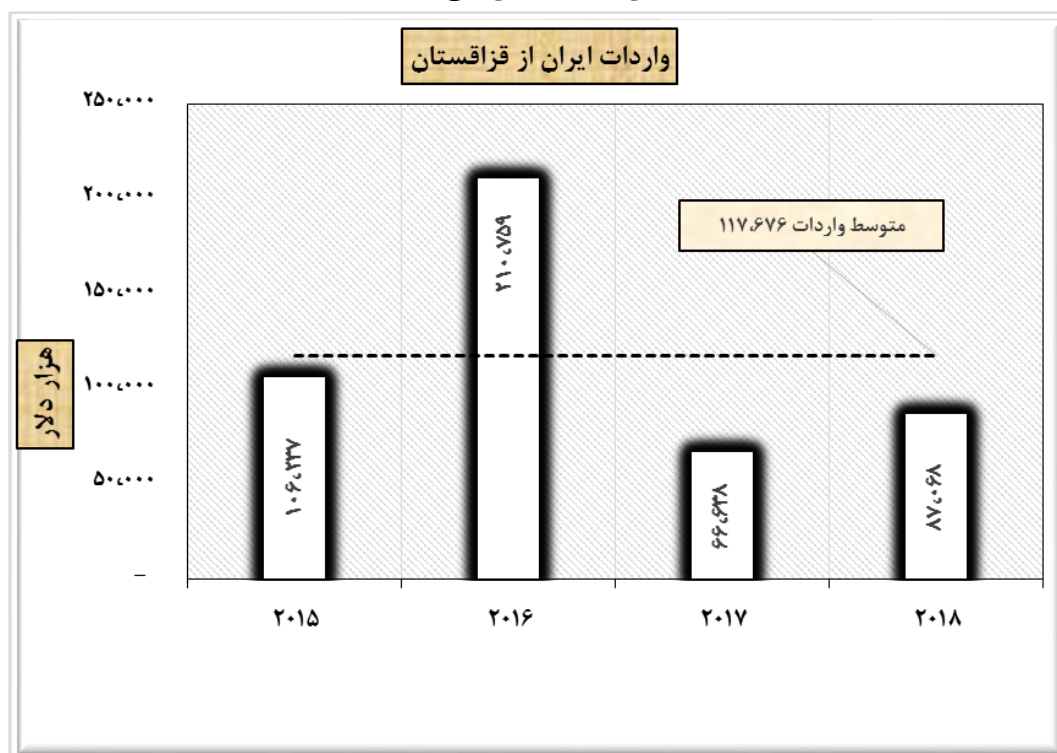
جدول ۲۰. پنج قلم عمده وارداتی ایران از قزاقستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۳۲,۷۰۷	محصولات تخت نورد شده از سایر فولادهای ممزوج	۷۰,۰۱۶	جو	۲۹,۲۳۷	جو	۵۶,۸۳۱	جو
۲	۳۰,۰۱۴	جو	۴۲,۱۱۷	محصولات تخت‌نورد شده از آهن یا از فولادهای غیرممزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، گرم‌نورد شده	۱۰,۵۳	کلزا یا دانه کلزا حتی خردشده یا خردنشده	۱۲,۲۰۴	گوشت از نوع گوسفند یا بز، تازه، سردکرده یا منجمد
۳	۱۴,۳۶۲	گندم و مخلوط گندم	۳۵,۵۲۹	گوشت از نوع گوسفند یا بز، تازه، سردکرده یا منجمد	۶,۵۴۸	گوشت از نوع گوسفند یا بز، تازه، سردکرده یا منجمد	۵,۲۷۸	کلزا یا دانه کلزا حتی خردشده یا خردنشده
۴	۹,۷۵۲	محصولات تخت‌نورد شده، از آهن یا از فولاد غیرممزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، سرد نوردشده	۲۰,۴۵۱	گندم و مخلوط گندم	۶,۳۵۰	محصولات تخت‌نورد شده، از آهن یا فولاد غیرممزوج با پهنای ۶۰۰ میلیمتر	۲,۶۴۳	محصولات تخت‌نورد شده، از آهن یا از فولاد غیرممزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر
۵	۸,۰۳۰	محصولات تخت‌نورد شده از آهن یا از فولادهای غیرممزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، گرم‌نورد شده	۷,۳۶۵	کنجاله (Oil-cake) و سایر آخال‌های جامد، حتی خردشده یا به هم فشرده به شکل حبه یا گلوله	۲,۵۸۵	دانه کتان (بزرک)، حتی خردشده	۲,۳۱۰	آهن و فولادهای غیرممزوج به شکل شمش یا به اشکال ابتدایی دیگر (به‌استثنای آهن مشمول شماره ۰۳-۷۲)
۶	۹۴,۸۶۵	مجموع پنج قلم نخست	۱۷۵,۴۷۸	مجموع پنج قلم نخست	۵۵,۲۵۴	مجموع پنج قلم نخست	۷۹,۲۶۶	مجموع پنج قلم نخست
۷	۸۹	سهم پنج قلم نخست	۸۳	سهم پنج قلم نخست	۸۳	سهم پنج قلم نخست	۹۱	سهم پنج قلم نخست
۸	۱۱,۳۷۲	مجموع سایر کالاها	۳۵,۲۸۱	مجموع سایر کالاها	۱۱,۳۸۴	مجموع سایر کالاها	۷۸,۰۲	مجموع سایر کالاها
۹	۱۰۶,۲۳۷	مجموع کل	۲۱۰,۷۵۹	مجموع کل	۶۶,۶۳۸	مجموع کل	۸۷,۰۶۸	مجموع کل

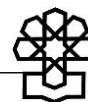
مأخذ: پیشین.

- مطابق با جدول ۲۰ محصولات تخت‌نورد شده از سایر فولادهای ممزوج، جو، محصولات تخت‌نورد شده از آهن یا از فولادهای غیرممزوج، کلزا یا دانه کلزا حتی خُردشده یا خُردنشده، گوشت از نوع گوسفند یا بز، گندم و مخلوط گندم، محصولات تخت‌نورد شده، از آهن یا از فولاد غیرممزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، سرد نوردشده، محصولات تخت‌نورد شده، از آهن یا از فولاد غیرممزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، گرم‌نورد شده، کنجاله و دانه کتان جزء پنج قلم نخست وارداتی ایران از قزاقستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۸۳ درصد و به ارزش حداقل ۵۵/۲ میلیون دلار از کل واردات ایران از این کشور هستند.
- مطابق نمودار ۶ روند واردات ایران از قزاقستان طی سال‌های فوق دارای روندی نامنظم بوده، به‌گونه‌ای که بیشترین آن مربوط به سال ۲۰۱۶ به ارزش ۲۱۰/۷ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به ۲۰۱۷ به ارزش ۶۶/۶ میلیون دلار بوده است.
- میانگین واردات ایران از قزاقستان طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۱۱۷/۶ میلیون دلار است.

نمودار ۶. واردات ایران از قزاقستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده صادراتی ایران به کشور بلاروس عبارتند از:

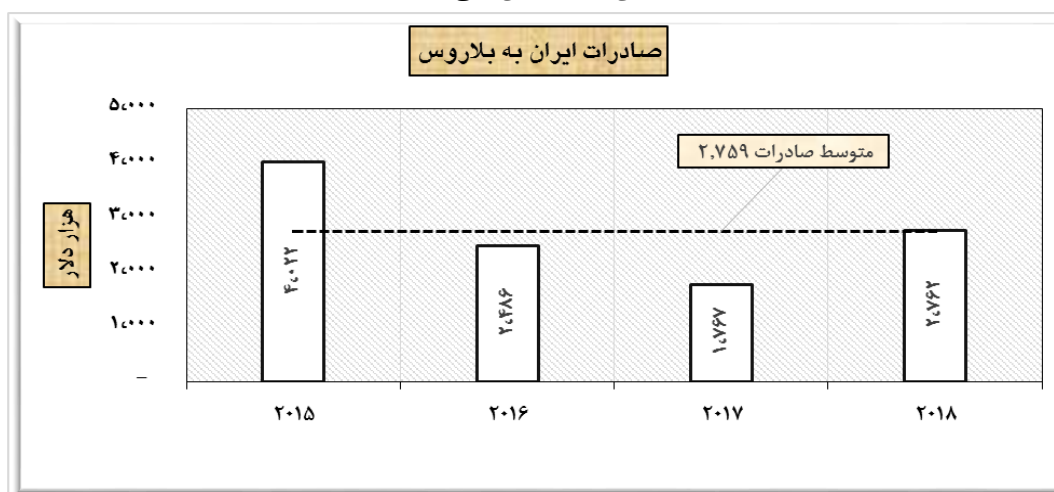
جدول ۲۱. پنج قلم عمده صادراتی ایران به بلاروس طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۱،۲۸۵	وسایل نقلیه غیر از وسایل ریلی یا تراموا و قطعات و لوازم جانبی آنها	۷۰۲	ماشین‌آلات و تجهیزات برقی و قطعات آن؛ ضبط‌کننده‌های صوتی و تولیدکنندگان صدا، تلویزیون ...	۹۴۲	ماشین‌آلات و تجهیزات برقی و قطعات آن؛ ضبط‌کننده‌های صوتی و تولیدکنندگان صدا، تلویزیون ...	۱،۰۰۷	ماشین‌آلات و تجهیزات برقی و قطعات آن؛ ضبط‌کننده‌های صوتی و تولیدکنندگان صدا، تلویزیون ...
۲	۱،۲۷۰	اسباب‌بازی‌ها، ملزومات ورزشی؛ قطعات و لوازم جانبی آن	۵۹۰	اسباب‌بازی‌ها، ملزومات ورزشی؛ قطعات و لوازم جانبی آن	۳۰۱	وسایل نقلیه غیر از وسایل ریلی یا تراموا و قطعات و لوازم جانبی آنها	۶۱۲	اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن
۳	۵۱۸	ماشین‌آلات و تجهیزات برقی و قطعات آن؛ ضبط‌کننده‌های صوتی و تولیدکنندگان صدا	۵۰۱	وسایل نقلیه غیر از وسایل ریلی یا تراموا و قطعات و لوازم جانبی آنها	۱۹۹	مبلمان؛ ملافه، تشک، تکیه‌گاه تشک، کوسن و وسایل چوبی مشابه	۳۰۵	وسایل نقلیه غیر از وسایل ریلی یا تراموا و قطعات و لوازم جانبی آنها
۴	۳۲۸	کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور	۲۱۴	اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن	۹۷	اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن	۲۳۳	کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور
۵	۲۱۹	مبلمان؛ ملافه، تشک، تکیه‌گاه تشک، کوسن و وسایل چوبی	۱۴۹	آثار هنری و عتیقه‌ها	۶۶	کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور	۱۱۴	ساعت و قطعات آن
۶	۳،۶۲۰	مجموع پنج قلم نخست	۲،۱۵۶	مجموع پنج قلم نخست	۱،۶۰۵	مجموع پنج قلم نخست	۲،۲۷۱	مجموع پنج قلم نخست
۷	۹۰	سهم پنج قلم نخست	۸۷	سهم پنج قلم نخست	۹۱	سهم پنج قلم نخست	۸۲	سهم پنج قلم نخست
۸	۴۰۲	مجموع سایر کالاها	۳۳۰	مجموع سایر کالاها	۱۶۲	مجموع سایر کالاها	۴۹۱	مجموع سایر کالاها
۹	۴،۰۲۲	مجموع کل	۲،۴۸۶	مجموع کل	۱،۷۶۷	مجموع کل	۲،۷۶۲	مجموع کل

مأخذ: پیشین.

- مطابق با جدول ۲۱ وسایل نقلیه غیر از وسایل ریلی یا تراموا و قطعات و لوازم جانبی آنها، ماشین‌آلات و تجهیزات برقی و قطعات آن، اسباب‌بازی‌ها، ملزومات ورزشی؛ قطعات و لوازم جانبی آن، مبلمان؛ ملافه، تشک، کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور، آثار هنری و عتیقه‌ها و ساعت و قطعات آن جزء پنج قلم نخست صادراتی ایران به بلاروس طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۱۵ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۸۲ درصد و ارزش حداقل ۱/۶ میلیون دلار از کل صادرات ایران به این کشور هستند.
- مطابق نمودار ۷ روند صادرات ایران به بلاروس طی سال‌های فوق دارای روندی نامنظم بوده، به‌گونه‌ای که بیشترین صادرات مربوط به سال ۲۰۱۵ به ارزش ۴/۰۲ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به سال ۲۰۱۷ به ارزش ۱/۷ میلیون دلار بوده است.
- میانگین صادرات ایران به بلاروس طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۲/۷ میلیون دلار است.

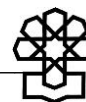
نمودار ۷. صادرات ایران به بلاروس طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

۲-۴-۵. واردات ایران از بلاروس

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده وارداتی ایران از کشور بلاروس عبارتند از:

جدول ۲۲. پنج قلم عمده وارداتی ایران از بلاروس طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

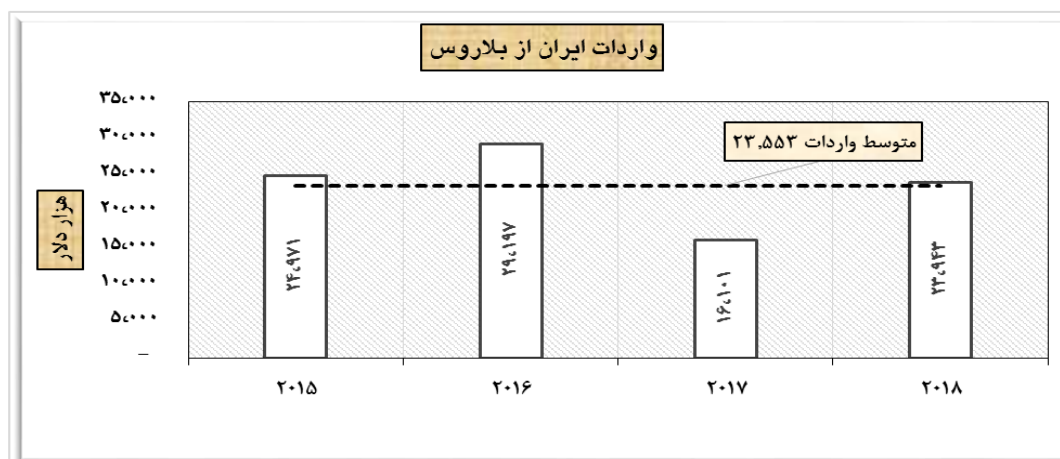
ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش
۱	کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور	۱۰،۹۹۵	کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور	۸،۹۹۴	کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور	۷،۳۴۲	کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور	۱۹،۸۳۴
۲	مس و مصنوعات آن	۵،۵۵۰	نیکل و مصنوعات آن	۵،۰۰۶	نیکل و مصنوعات آن	۲،۹۶۰	اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن	۱،۳۹۶
۳	نیکل و مصنوعات آن	۳،۳۳۸	مس و مصنوعات آن	۴،۷۴۴	آثار هنری و عتیقه‌ها	۲،۶۶۹	آثار هنری و عتیقه‌ها	۸۳۹
۴	اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن	۱،۸۸۶	ساعت و قطعات آن	۴،۴۸۸	مس و مصنوعات آن	۱،۸۳۱	مس و مصنوعات آن	۷۲۲
۵	ساعت و قطعات آن	۹۲۸	اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن	۱،۳۵۲	ساعت و قطعات آن	۶۴۱	کالاهایی که در جای دیگری مشخص نشده‌اند.	۶۴۵
۶	مجموع پنج قلم نخست	۲۲،۶۹۷	مجموع پنج قلم نخست	۲۴،۵۸۴	مجموع پنج قلم نخست	۱۵،۴۴۳	مجموع پنج قلم نخست	۲۳،۴۳۶
۷	سهم پنج قلم نخست	۹۱	سهم پنج قلم نخست	۸۴	سهم پنج قلم نخست	۹۶	سهم پنج قلم نخست	۹۸
۸	مجموع سایر کالاها	۲،۲۷۴	مجموع سایر کالاها	۴،۶۱۳	مجموع سایر کالاها	۶۵۸	مجموع سایر کالاها	۵۰۷
۹	مجموع کل	۲۴،۹۷۱	مجموع کل	۲۹،۱۹۷	مجموع کل	۱۶،۱۰۱	مجموع کل	۲۳،۹۴۳

مأخذ: پیشین.

• مطابق با جدول ۲۲ کشتی‌ها، قایق‌ها و سازه‌های شناور، مس و مصنوعات آن، نیکل و مصنوعات آن، اجزا و قطعات لوکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموا یا نواقل روی خط راه‌آهن، آثار هنری و عتیقه‌ها، ساعت و قطعات آن جزء پنج قلم نخست وارداتی ایران از بلاروس طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۸۴ درصد و به ارزش حداقل ۱۵/۴ میلیون دلار از کل واردات ایران از این کشور هستند.

- مطابق نمودار ۸ روند واردات ایران از بلاروس طی سال‌های فوق دارای روندی نامنظم بوده، به‌گونه‌ای که بیشترین آن مربوط به سال ۲۰۱۶ به ارزش ۲۹/۱ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به ۲۰۱۷ به ارزش ۱۶/۱ میلیون دلار بوده است.
- میانگین واردات ایران از بلاروس طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۲۳/۵ میلیون دلار است.

نمودار ۸. واردات ایران از بلاروس طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

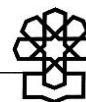
۵-۵. قرقیزستان

۵-۵-۱. صادرات ایران به قرقیزستان

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده صادراتی ایران به کشور قرقیزستان عبارتند از:

جدول ۲۳. پنج قلم عمده صادراتی ایران به قرقیزستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

ردیف	۲۰۱۸		۲۰۱۷		۲۰۱۶		۲۰۱۵	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
۱	۴,۸۶۶	آجیل‌های تازه یا خشک، با پوست یا پوست‌کنده	۷,۹۰۲	آجیل‌های تازه یا خشک، با پوست یا پوست‌کنده	۵,۴۶۷	آجیل‌های تازه یا خشک، با پوست یا پوست‌کنده	۵,۵۴۳	پلی‌استال‌ها، سایر پلی‌اترها و رزین‌ها به اشکال ابتدایی؛ پلی‌کربنات‌ها، رزین‌های الکید، پلی‌استرهای آلپلیک و سایر پلی‌استرها، به اشکال ابتدایی
۲	۴,۴۱۰	رنگ‌ها (Paints) و ورنی‌ها (از جمله لعاب‌ها و لاک‌ها)	۴,۳۳۰	صفحه، ورق، نوار، باریکه، ورقه نازک (Foil, Film) و	۳,۱۴۷	رنگ‌ها (Paints) و ورنی‌ها (از جمله لعاب‌ها و لاک‌ها)	۳,۲۰۱	آجیل‌های تازه یا خشک، با پوست یا پوست‌کنده

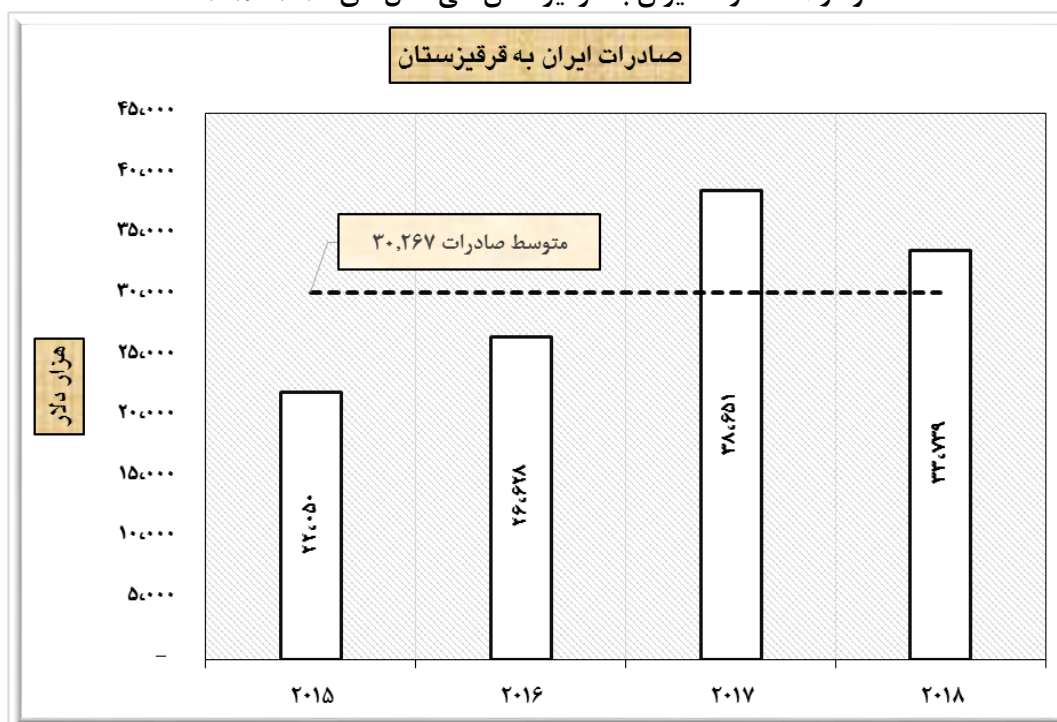

ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا
				براساس پلیمرهای سنتتیک یا پلیمرهای طبیعی تغییر یافته از لحاظ شیمیایی		سایر اشکال پهن، خودچسب، از مواد پلاستیکی، حتی به صورت رول		براساس پلیمرهای سنتتیک یا پلیمرهای طبیعی تغییر یافته از لحاظ شیمیایی
۳	۱،۴۶۲	صابون‌ها و محصولات و فراورده‌های آلی تانسو اکتیو به شکل شمش یا میله، چونه، تکه یا به اشکال قالبی، و کاغذ، آوات، نم‌د و نفاخته‌های آغشته، اندود یا پوشاننده شده	۱،۹۵۰	صفحه، ورق، نوار، باریکه، ورقه نازک (Foil, Film) و سایر اشکال پهن، خودچسب، از مواد پلاستیکی، حتی به صورت رول	۳،۲۷۴	رنگ‌ها (Paints) و ورنی‌ها (از جمله لعاب‌ها و لاک‌ها) براساس پلیمرهای سنتتیک یا پلیمرهای طبیعی تغییر یافته از لحاظ شیمیایی	۳،۰۰۶	خرما، انجیر، آناناس، آواکادو، گاواس (Guaeas)، انبه و منگوتین (Mangowteen) تازه یا خشک کرده
۴	۱،۴۰۵	رنگ‌ها (Paints) و ورنی‌ها (از جمله لعاب‌ها و لاک‌ها) براساس پلیمرهای سنتتیک یا پلیمرهای طبیعی تغییر یافته از لحاظ شیمیایی، دیسپرسه	۱،۶۴۲	مارگارین؛ مخلوط‌ها یا فراورده‌های خوراکی از چربی‌ها یا روغن‌های حیوانی یا نباتی یا از اجزای چربی‌ها یا روغن‌های مختلف این فصل، غیر از چربی‌ها و روغن‌ها	۱،۷۸۲	فرش و سایر کفپوش‌ها از مواد نسجی، گره‌باف، حتی آماده مصرف	۲،۰۲۶	فرش و سایر کفپوش‌ها از مواد نسجی، گره‌باف، حتی آماده مصرف
۵	۹۷۴	خرما، انجیر، آناناس، آواکادو، گاواس (Guaeas)، انبه و منگوتین (Mangowteens) تازه یا خشک کرده	۱،۵۴۱	خرما، انجیر، آناناس، آواکادو، گاواس (Guaeas)، انبه و منگوتین (Mangowteen) تازه یا خشک کرده	۱،۷۱۱	سایر صفحه‌ها، ورق‌ها، ورقه‌های نازک (Foil-Film)، باریکه‌ها و تیغه از مواد پلاستیکی غیراسفنجی، مستحکم‌نشده، مطبق نشده	۱،۶۸۱	پلیمرهای استیرن، به اشکال ابتدایی
۶	۱۲،۵۸۵	مجموع پنج قلم نخست	۱۳،۷۴۷	مجموع پنج قلم نخست	۱۸،۹۹۹	مجموع پنج قلم نخست	۱۵،۹۸۹	مجموع پنج قلم نخست
۷	۵۷	سهم پنج قلم نخست	۵۲	سهم پنج قلم نخست	۴۹	سهم پنج قلم نخست	۴۷	سهم پنج قلم نخست
۸	۹،۴۶۵	مجموع سایر کالاها	۱۲،۸۸۱	مجموع سایر کالاها	۱۹،۶۵۲	مجموع سایر کالاها	۱۷،۷۵۰	مجموع سایر کالاها
۹	۲۲،۰۵۰	مجموع کل	۲۶،۶۲۸	مجموع کل	۳۸،۶۵۱	مجموع کل	۳۳،۷۳۹	مجموع کل

مأخذ: پیشین.

- مطابق با جدول ۲۳ پلی‌استال‌ها، سایر پلی‌اترها و رزین‌ها به اشکال ابتدایی؛ پلی‌کربنات‌ها، رزین‌های الکید، پلی‌استرهای آللیک و سایر پلی‌استرها به اشکال ابتدایی، آجیل‌های تازه یا خشک با پوست یا پوست‌کنده، رنگ‌ها، صفحه، ورق، نوار، باریکه، ورقه نازک، صابون‌ها و محصولات و فراورده‌های آلی، خرما، انجیر، آناناس، آواکادو، مارگارین؛ فراورده‌های خوراکی از چربی‌ها یا روغن‌های حیوانی، فرش و سایر کفپوش‌ها از مواد نسجی، گره‌باف، حتی آماده مصرف جزء پنج قلم نخست صادراتی ایران به قرقیزستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ هستند که دارای سهمی بالغ بر ۴۷ درصد و ارزش حداقل ۱۲/۵ میلیون دلار از کل صادرات ایران به این کشور هستند.
- مطابق نمودار ۹ روند صادرات ایران به قرقیزستان طی سال‌های فوق دارای روندی نامنظم بوده، به‌گونه‌ای که بیشترین صادرات مربوط به سال ۲۰۱۷ به ارزش ۳۸/۶ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به سال ۲۰۱۵ به ارزش ۲۲ میلیون دلار بوده است.
- میانگین صادرات ایران به قرقیزستان طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۳۰/۲ میلیون دلار است.

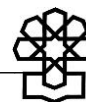
نمودار ۹. صادرات ایران به قرقیزستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

۵-۲. واردات ایران از قرقیزستان

طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸ اقلام عمده وارداتی ایران از کشور قرقیزستان عبارتند از:

جدول ۲۴. پنج قلم عمده وارداتی ایران از قرقیزستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸ (هزار دلار)

ردیف	۲۰۱۵		۲۰۱۶		۲۰۱۷		۲۰۱۸	
	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش	کالا	ارزش
۱	ضایعات و ضایعات سلول‌های اولیه، باتری‌های اولیه و باتری‌های الکتریکی	۵۴۴	سبزیجات حبوبات خشک، پوسته‌پوسته شده، چه پوست یا خرد شده باشند.	۱،۱۴۹	سبزیجات حبوبات خشک، پوسته‌پوسته شده، چه پوست یا خرد شده باشند.	۴،۷۸۸	گوشت از نوع گوسفند یا بز، تازه، سرد کرده یا منجمد	۶،۳۸۵
۲	ماشین‌آلات، شامل پرس برای ساخت فلز، چکش یا مهرزنی	۴۷۰	ماشین‌آلات، شامل پرس برای ساخت فلز، چکش یا مهرزنی	۷۵۸	گوشت از نوع گوسفند یا بز، تازه، سرد کرده یا منجمد	۱،۱۷۶	سبزیجات حبوبات خشک، پوسته‌پوسته شده، چه پوست یا خرد شده باشند.	۴،۶۳۶
۳	پمپ‌های مایعات، مجهز به دستگاه اندازه‌گیری (به‌استثنای پمپ‌های سرامیکی و...)	۳۳۳	گوشت از نوع گوسفند یا بز، تازه، سرد کرده یا منجمد	۷۵۴	ابزار، قابل تعویض، چه برای ابزار دستی، چه با قدرت و چه برای ماشین‌آلات	۴۸	پنبه، نه قلاب‌دار و نه شانه	۲۱۸
۴	سبزیجات حبوبات خشک، پوسته‌پوسته شده، چه پوست یا خرد شده باشند.	۲۲۴	ماشین‌آلات تراش	۳۳۹	شفت‌های انتقال، شامل میل‌لنگ و میل‌لنگ؛ محل‌های تحمل و ساده	۲۰	جو	۱۱۶
۵	ماشین‌آلات حفاری	۸۴	فراورده‌های غذایی	۲۹۲	چرخ‌های سنگ‌زنی و مانند آن، بدون چارچوب، برای فرز، سنگ‌زنی،	۹	قلاب و بالابر قرقره برای بالا بردن اجسام	۹
۶	مجموع پنج قلم نخست	۱،۶۵۵	مجموع پنج قلم نخست	۳،۲۹۲	مجموع پنج قلم نخست	۶،۰۴۱	مجموع پنج قلم نخست	۱۱،۳۶۴
۷	سهم پنج قلم نخست	۹۵	سهم پنج قلم نخست	۹۵	سهم پنج قلم نخست	۱۰۰	سهم پنج قلم نخست	۱۰۰
۸	مجموع سایر کالاها	۹۰	مجموع سایر کالاها	۱۶۴	مجموع سایر کالاها	۱۵	مجموع سایر کالاها	۱۱
۹	مجموع کل	۱،۷۴۵	مجموع کل	۳،۴۵۶	مجموع کل	۶،۰۵۶	مجموع کل	۱۱،۳۷۵

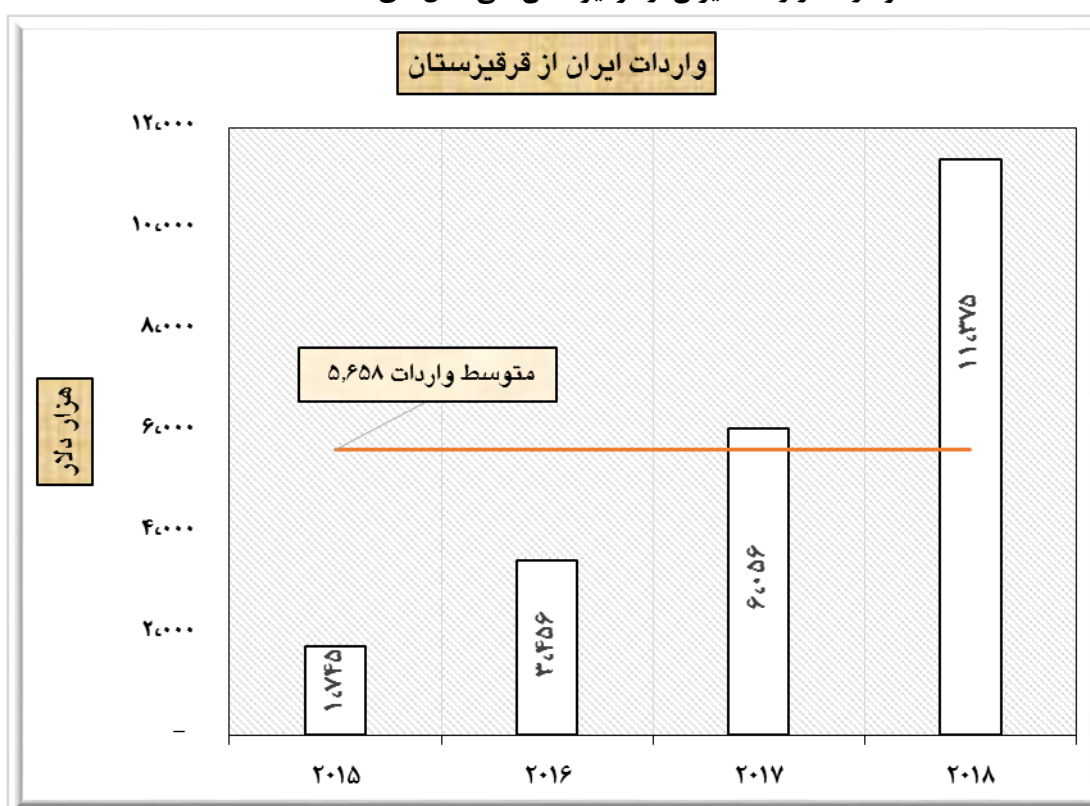
مأخذ: پیشین.

- مطابق با جدول ۲۴ ضایعات و ضایعات سلول‌های اولیه، باتری‌های اولیه و باتری‌های الکتریکی، سبزیجات حبوبات خشک، پوسته‌پوسته شده، گوشت از نوع گوسفند یا بز، ماشین‌آلات، شامل پرس برای ساخت فلز، چکش یا مهرزنی، پمپ‌های مایعات، مجهز به دستگاه اندازه‌گیری، پنبه، ماشین‌آلات تراش، جو، ماشین‌آلات حفاری، فراورده‌های غذایی، چرخ‌های سنگ‌زنی و مانند آن، قلاب و بالابر قرقره برای بالا بردن اجسام جزء پنج قلم نخست وارداتی ایران از قرقیزستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

هستند که دارای سهمی بالغ بر ۹۵ درصد و به ارزش حداقل ۱/۶ میلیون دلار از کل واردات ایران از این کشور هستند.

- مطابق نمودار ۱۰ روند واردات ایران از قرقیزستان طی سال‌های فوق دارای روندی صعودی بوده، به‌گونه‌ای که بیشترین آن مربوط به سال ۲۰۱۸ به ارزش ۱۱/۳ میلیون دلار و کمترین آن مربوط به ۲۰۱۷ به ارزش ۱/۷ میلیون دلار بوده است.
- میانگین واردات ایران از قرقیزستان طی سال‌های فوق رقمی بالغ بر ۵/۶ میلیون دلار است.

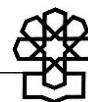
نمودار ۱۰. واردات ایران از قرقیزستان طی سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

مأخذ: پیشین.

بنابراین به‌طور خلاصه و در مجموع مطابق با جدول ۲۵ می‌توان عنوان کرد، طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۴ بیشترین صادرات ایران در اوراسیا به روسیه بوده و بیشترین واردات را نیز به ترتیب از روسیه و قزاقستان داشته است.

همچنین مطابق با ارقام جدول ۲۵، حجم تجارت جمهوری اسلامی ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا طی سال‌های مورد بررسی، حداقل ۱/۰۸ (سال ۱۳۹۴) و حداکثر ۲/۴ (سال ۱۳۹۵) میلیارد دلار بوده است که در مقایسه با حجم کل تجارت کشور طی سال‌های فوق سهم اندکی

(حدود ۲ درصد) را داراست. در سال ۱۳۹۸ حجم تجارت ایران با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا حدود ۲/۱۲ میلیارد دلار بوده که پایین‌تر از سطح سال ۱۳۹۵ است. به نظر می‌رسد یکی از دلایل آن عدم وجود موافقتنامه بازرگانی و دیپلماسی تجاری مشخص، میان ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا بوده است.

جدول ۲۵. تجارت جمهوری اسلامی ایران با کشورهای اوراسیا طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۸

(میلیون دلار)

کشور	۱۳۹۴		۱۳۹۵		۱۳۹۶		۱۳۹۷		۱۳۹۸	
	صادرات ایران به	واردات ایران از	صادرات ایران به	واردات ایران از	صادرات ایران به	واردات ایران از	صادرات ایران به	واردات ایران از	صادرات ایران به	واردات ایران از
روسیه	۱۷۳/۱	۵۱۷/۴	۲۱۹	۱۵۴۴/۱	۲۹۲	۷۲۷	۲۸۰	۱۳۴۲	۴۵۷	۱۱۵۸
قزاقستان	۱۳۷/۹	۸۷/۲	۱۷۳/۵	۲۱۰/۸	۱۶۸	۶۶/۷	۱۳۰/۴	۸۷	۱۲۷	۱۰۵
ارمنستان	۱۰۲/۱	۱۳/۳	۱۷۹/۲	۲۰/۹	۲۰۲	۲۵/۸	۱۵۸/۶	۲۲/۶	۱۲۹	۴۰
قرقیزستان	۲۲/۱	۱/۷	۲۶/۶	۳/۵	۳۸/۷	۶/۱	۳۳/۲	۱۱/۳	۶۵	۱۱
بلاروس	۴	۲۳/۶	۲/۵	۲۹/۲	۱/۷	۳۱/۹	۲۰/۷	۲۳/۹	۱۲	۱۴
جمع کل	۴۳۹/۲	۶۴۳/۲	۶۰۰/۸	۱۸۰۸/۴	۷۰۲/۴	۸۵۷/۵	۶۰۵	۱۴۸۶	۷۹۰	۱۳۲۸
حجم تجارت (مجموع واردات و صادرات)	۱۰۸۲		۲۴۰۹		۱۵۶۰		۲۰۹۱		۲۱۱۸	

مآخذ: راهنمای جامع موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، معاونت بین‌الملل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۸، ص ۳۶ و گزارش معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی، ۱۳۹۹.

همان‌گونه که در بخش‌های پیشین اشاره شد، قانون موافقتنامه تشکیل منطقه آزاد تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا و کشورهای عضو (فدراسیون روسیه، ارمنستان، قزاقستان، قرقیزستان، بلاروس (روسیه سفید)) می‌تواند تأثیر بسزایی در افزایش حجم مبادلات تجاری میان کشور و اعضای اتحادیه فوق طی سال‌های آتی داشته باشد.

۶. بررسی روابط تجاری و اقتصادی ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا

۶-۱. بررسی ساختار واردات کشورهای اتحادیه اوراسیا در تعامل با صادرات ایران

الف) روسیه

– سهم نفت در اقتصاد هر دو کشور ایران و روسیه بیش از ۵۰ درصد است. روسیه حجم بالایی از محصولات کشاورزی و مواد غذایی را وارد می‌کند و یکی از بزرگ‌ترین واردکنندگان این نوع کالا در جهان است. مبادلات تجاری ایران و روسیه، به دلیل وجود تعرفه‌های بالای واردات و صادرات در این کشور، نبود خط پروازی و حمل‌ونقل دریایی مناسب بین ایران و روسیه و متفاوت بودن استانداردها برای صادرات محصولاتی مانند انواع دام، ماهی، میوه و سبزی‌ها در سطح مطلوبی نیست.

– همان‌طور که از آمار مشخص است عمده کالاهای صادراتی ایران به جهان شامل نفت خام، گازهای نفتی و گاز و فراورده‌های آن است.

– در رابطه با کشور روسیه عمده کالاهای وارداتی آنها از جهان شامل دارو، تلفن همراه، لوازم جانبی تراکتور، تجهیزات آزمایشگاهی، اتومبیل‌های سواری، وسایل نقلیه هوایی مانند هلیکوپتر و هواپیما، ماشین‌های خودکار پردازش داده، ماشین‌های موتوری برای حمل کالا، انواع شیرآلات همانند لوله و خون انسانی و حیوانی است. البته برخی مزیت‌های اقتصادی روسیه برای گسترش روابط اقتصادی با ایران در حوزه صنعتی، تجاری، کشاورزی و در چارچوب اولویت‌های صادراتی ایران به روسیه وجود دارد که عبارتند از:

۱. صادرات محصولات پتروشیمی و شیمیایی به روسیه: تولیدات پتروشیمی ایران به دلیل کیفیت بالا و قیمت تمام‌شده کمتر، مورد اقبال مصرف‌کننده‌های روسی هستند.

۲. صنعت خودرو و قطعات خودرو: شرکت ایران‌خودرو از سال ۲۰۰۷ فعالیت خود را در بازار روسیه آغاز و تا سال ۲۰۰۹، دوازده هزار خودرو به روسیه صادر کرد. اما در سال ۲۰۰۹ میلادی به دلیل استانداردهای حاکم بر بازار خودرو روسیه و به دلیل عدم تطابق محصولات با آن استانداردها صادرات به روسیه متوقف شد. از سال ۲۰۱۲ هم‌زمان با تغییر در کیفیت خودروهای تولیدی فعالیت برای ورود مجدد به بازار روسیه آغاز و در نهایت اواخر سال ۲۰۱۳ مجوز صادرات به روسیه را کسب کرد.

– از تحلیل آمارهای بندهای فوق، می‌توان نتیجه گرفت در وضع موجود (فارغ از امکان خلق فرصت‌های جدید در آینده) تناسب چندانی بین کالاهای وارداتی روسیه از جهان و کالاهای صادراتی ایران به روسیه از جنبه اکمال تجاری وجود ندارد. همان‌طور که از آمار مشخص است عمده کالاهای وارداتی روسیه از ایران در بخش کشاورزی است، در حالی که عمده واردات روسیه از جهان دستگاه‌های تلفن، قطعات وسایل نقلیه، دارو و... است.

ب) ارمنستان

در رابطه با کشور ارمنستان عمده کالای وارداتی آنها گازهای نفتی و روغن‌های نفتی است. در این دو بخش عمده، ایران نیز دارای مزیت صادراتی است که یکی از ظرفیت‌های موجود برای ایران در این بخش‌هاست که عمده کالاهای وارداتی ارمنستان از ایران شامل گازهای نفتی و... است. با مشاهده نوسانات معاملاتی ایران و ارمنستان مشاهده می‌شود که با اختلاف بسیار زیاد گازهای نفتی بیشترین سهم صادرات ایران به ارمنستان را شامل می‌شود و ارزش آن در سال ۲۰۱۸ بالغ بر ۷۷ میلیون دلار بوده است.

ج) قزاقستان

اقلام عمده وارداتی کشور قزاقستان روغن‌های نفتی است که جزء اقلام عمده صادراتی ایران نیز محسوب می‌شود. دستگاه‌های تلفن و سپس داروها در جایگاه بعدی اقلام عمده وارداتی این کشور قرار دارند که تناسب قابل توجهی با ترکیب عمده صادراتی ایران ندارد.

به عبارت دیگر علی‌رغم اینکه روغن‌های نفتی جزء اقلام عمده وارداتی قزاقستان و اقلام عمده صادراتی ایران است، اما عمده کالاهای صادراتی ایران به قزاقستان شامل میوه‌های سخت پوست، سیمان، خرما، انجیر، انبه و... است که ارزش آن در بین سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۸ روند تقریباً افزایشی داشته است.^۱

د) بلاروس

علی‌رغم اینکه نفت خام و روغن‌های نفتی جزء اقلام عمده وارداتی این کشور است و اقلام فوق جزء محصولات صادراتی ایران است، اما با مشاهده ترکیب صادرات ایران به بلاروس و بررسی ارقام فوق می‌توان پی برد که میزان واردات بلاروس از ایران بسیار محدود است، اگرچه میزان واردات بلاروس طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۸ روند افزایشی با شیب بسیار ملایمی داشته است.

ه) قرقیزستان

اگرچه عمده کالاهای وارداتی قرقیزستان روغن‌های نفتی است که جزء محصولات عمده صادراتی ایران محسوب می‌شود، اما ترکیب واردات قرقیزستان از ایران شامل رنگ‌ها، پلیمرهای اتیلن، خرما و انجیر و... است.

با توجه به موارد فوق‌الذکر به نظر می‌رسد علی‌رغم اینکه ایران می‌تواند نیازهای عمده وارداتی برخی از کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا را تأمین نماید، اما بنا به برخی دلایل از جمله وجود تحریم، قیمت تمام شده بالای محصولات ایرانی در مقایسه با محصولات مشابه سایر

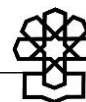
۱. شایان ذکر است اگرچه ممکن است اقلام عمده صادراتی ایران در لیست اقلام عمده وارداتی کشور دیگری باشد، اما این لزوماً به معنای واردات آن کشور از ایران نیست و بنا به دلایل متعدد، کشور مقابل می‌تواند نیازهای وارداتی خود را از سایر کشورها بجز ایران تأمین نماید.

کشورها، ضعف دیپلماسی و سیاست‌های تجاری و... عمده نیازهای وارداتی کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا از کشورهایی غیر از ایران تأمین می‌شود.

۲-۶. بررسی ساختار صادرات کشورهای اتحادیه اوراسیا در تعامل با کالاهای وارداتی ایران

الف) روسیه

اقلام عمده صادراتی روسیه به جهان شامل: نفت خام، روغن‌های نفتی، زغال سنگ، فراورده‌های نیمه‌تمام از آهن یا فولاد، گندم، آلومینیم و هیدروکربورهای گازی است. اگرچه اغلب محصولات فوق جزء اقلام عمده وارداتی ایران محسوب نمی‌شوند، اما طبق آمارهای جهانی مبادی اصلی گندم وارداتی ایران در پنج سال اخیر کشورهای آلمان، روسیه، لیتوانی، استرالیا، قزاقستان و لتونی بوده‌اند. با این حال طبق آمار گمرک جمهوری اسلامی واردکنندگان ایرانی، گندم را عمدتاً از کشورهای سوئیس، روسیه، آلمان، امارات، هلند، ترکیه و انگلستان خریداری کرده‌اند که در بین مبادی وارداتی از بین کشورهای منطقه تنها کشورهای روسیه و قزاقستان هستند که رابطه تجاری متعادلی با ایران دارند. درخصوص سایر اقلام از جمله جو نیز عمده واردات جو ایران از کشورهای آسیای میانه همچون روسیه، قزاقستان، اوکراین و هند تأمین می‌شود. با این حال بخش عمده این واردات از کشورهایی نظیر امارات، سوئیس، ترکیه، هلند، انگلستان، اتریش و آلمان خریداری شده است. به عبارت دیگر این امکان وجود دارد که مبادی وارداتی بخش قابل توجهی از محصولات اساسی کشاورزی مورد نیاز کشور اصلاح و از کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا تأمین شود. در جدول زیر لیست محصولات اساسی کشاورزی که امکان تغییر مبادی آنها در کوتاه‌مدت وجود دارد، بیان شده است.

جدول ۲۶. محصولات اساسی کشاورزی به منظور تغییر در مبادی وارداتی به همراه کشورهای مبدأ پیشنهادی، کشورهای مبدأ فعلی و میزان تخمینی امکان واردات از کشورهای پیشنهادی

نام کالا	مبادی فعلی	مبادی پیشنهادی	میزان تخمین امکان واردات جایگزین از مبادی پیشنهادی
ذرت	کاهش سهم برزیل و اوکراین	روسیه و هند	۶۰۰ تا ۸۰۰ میلیون دلار
گندم	آلمان، لیتوانی، استرالیا و لتونی	روسیه و قزاقستان	۱/۲ تا ۱/۵ میلیارد دلار
برنج	کاهش سهم هند	پاکستان	۳۰۰ تا ۴۰۰ میلیون دلار
کنجاله سویا	کاهش سهم آرژانتین و برزیل	هند و چین	۴۰۰ تا ۵۰۰ میلیون دلار
شکر خام	کاهش سهم برزیل	هند، پاکستان و بلاروس	۲۰۰ تا ۲۵۰ میلیون دلار
روغن سویا	کاهش سهم آرژانتین و برزیل	روسیه	۱۰۰ تا ۲۰۰ میلیون دلار
دانه سویا	کاهش سهم برزیل، اوکراین، آرژانتین، کانادا و آمریکا	روسیه و هند	۱۰۰ تا ۲۰۰ میلیون دلار
گوشت گاو	کاهش سهم برزیل	هند، روسیه، گرجستان و ارمنستان	۳۰۰ تا ۴۰۰ میلیون دلار
جو	آلمان، رومانی و فرانسه	روسیه، قزاقستان و هند	۸۰ تا ۱۰۰ میلیون دلار
روغن دانه آفتابگردان	کاهش سهم اوکراین	روسیه	۲۰۰ تا ۳۰۰ میلیون دلار
کره	نیوزیلند، آمریکا، آلمان و استرالیا	بلاروس و هند	۲۰۰ میلیون دلار
دانه برای کشت	هلند، آمریکا، فرانسه، آلمان، بلژیک و ایتالیا	چین و هند	۵۰ تا ۸۰ میلیون دلار
شیرخشک	امارات، نیوزیلند، آلمان، بلژیک، لیتوانی و فرانسه	بلاروس و هند	۸۰ میلیون دلار
مجموع کالاهای فوق			
۴ تا ۵/۲ میلیارد دلار			

مأخذ: رهگشای، هرورانی؛ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۱۵۱.

چنان که در جدول فوق مشخص است براساس یک برآورد اولیه می‌توان اذعان نمود، سالیانه دست کم ۴ تا ۵/۲ میلیارد دلار از محصولات اساسی کشاورزی ایران در طول سال‌های اخیر امکان واردات از مبادی پیشنهادی به کشور را دارند. می‌توان گفت بیش از ۵۰ درصد از واردات این محصولات قابلیت اصلاح مبادی وارداتی را در کوتاه‌مدت دارند. به‌طور مثال طی پنج سال اخیر، میانگین سالیانه واردات ذرت حدود ۱/۶ میلیارد دلار بوده است که کشورهای برزیل و اوکراین با سهم ۶۶ و ۲۳ درصدی در صدر مبادی وارداتی این محصول قرار دارند. با این حال با توجه به ظرفیت‌های بالفعل صادراتی در کشورهای روسیه و هند، این امکان فراهم است که ۶۰۰ تا ۸۰۰ میلیون دلار از واردات این محصول، از این دو کشور انجام گیرد.^۱

ب) ارمنستان

عمده کالای صادراتی ارمنستان به جهان شامل سنگ مس و کنسانتره‌های آن، طلا، الماس و مواد معدنی است. همچنین مهم‌ترین اقلام عمده صادراتی ارمنستان به ایران شامل: برق، آلومینیم فراوری نشده،

۱. رهگشای، هرورانی؛ گزارش کارشناسی با عنوان «تحلیل مبادی وارداتی محصولات اساسی کشاورزی و ارائه پیشنهادها برای اصلاحی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۱۵۱.

لاشه و شقه حیوانات از نوع گوسفند و بز، قراضه و ضایعات باطری‌ها، محصولات تخت‌نورد شده، سایر واکسن‌ها برای دامپزشکی و... است. با توجه به موارد فوق می‌توان اذعان نمود که تناسبی بین عمده کالاهای صادراتی ارمنستان به جهان و وارداتی ایران از ارمنستان وجود ندارد.

ج) قزاقستان

عمده کالای صادراتی قزاقستان به جهان شامل نفت و فراورده‌های نفتی، گاز طبیعی، فلزات آهنی، مواد شیمیایی، ماشین‌آلات، پشم، گوشت و زغال سنگ است. همچنین مهم‌ترین اقلام صادراتی عمده قزاقستان به ایران شامل: غلات، گوشت و فراورده‌های خوراکی و گندم، دانه‌های روغنی؛ غلات، دانه‌ها و میوه‌های دیگر، آهن و فولاد، مواد شیمیایی معدنی، سبزیجات خوراکی و ریشه‌ها و غده‌های خاص و... است که از جهت اكمال تجاری قرابت معناداری در حوزه تجارت بین دو کشور وجود ندارد.

د) بلاروس

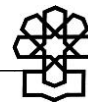
عمده کالای صادراتی بلاروس به جهان شامل کودهای معدنی یا شیمیایی، تراکتور، لاستیک رویی چرخ، شیر، کره، چوب و مبلمان و گوشت گاو است. همچنین مهم‌ترین اقلام عمده صادراتی بلاروس به ایران شامل: الیاف سنتتیک، تراکتور، دامپررها، کک و نیمه‌کک، بلبرینگ و... است. بنابراین با توجه به اینکه اقلام عمده وارداتی ایران غالباً محصولات کشاورزی از قبیل خوراک دام و طیور و نهاده‌های دامی است روابط تجاری ایران با بلاروس تناسب چندانی ندارد.

ه) قرقیزستان

عمده کالای صادراتی قرقیزستان به جهان شامل طلا و فلزات گرانبها، حبوبات، پشم، گوشت و لبنیات، محصولات شیمیایی و معدنی، پنبه و پارچه، تنباکو، میوه و سبزیجات و چرم و کفش است. همچنین مهم‌ترین اقلام عمده صادراتی قرقیزستان به ایران شامل: گوشت گوسفندی غیرمنجمد، لوبیای قرمز و خشک، ماش، لوازم آسانسور، شمش روی و... است. از سوی دیگر اگرچه ممکن است برخی اقلام مورد نیاز ایران از این کشور تأمین شود، اما حجم روابط تجاری ایران با قرقیزستان بسیار ناچیز است، به گونه‌ای که حجم مبادلات میان دو کشور طی سال‌های اخیر از ۴۵ میلیون دلار تجاوز نکرده است.^۱

در مجموع مستندات آماری حاکی از آن است که طی سال‌های اخیر، ایران جزء شرکای عمده تجاری و به عبارتی بهتر مقصد عمده صادراتی کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا نبوده است و این مسئله مستلزم کالبدشکافی علل و عوامل این عدم تکامل در حوزه تجارت میان دو طرف است.

۱. راهنمای جامع موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، معاونت بین‌الملل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۸، ص ۲۹.

به صورت خلاصه مزیت‌های اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا برای اقتصاد کشورمان در حوزه صنعتی و تجاری در چارچوب اولویت‌های وارداتی ایران از کشورهای فوق را می‌توان به شرح ذیل برشمرد: صنایع سنگین فلزی و هواپیماسازی، صنایع فضایی، خودروسازی، دفاعی و نظامی مانند رادارها و موشک‌ها، کشتی‌سازی، صنایع الکترونیک پیشرفته، تراکتور، وسایل حمل‌ونقل و مواد معدنی استراتژیک، عناصر خاکی کمیاب، الوار و... که از جمله مزیت‌های نسبی واردات از کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا و به‌ویژه روسیه هستند.

۳-۶. اهمیت استراتژیک کریدور شمال و جنوب در اقتصاد ایران

موقعیت مناسب ریلی و جاده‌ای و دسترسی ایران به سواحل طولانی در خلیج فارس، دریای عمان، دریای مکران، سواحل دریای خزر در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه تولیدکنندگان بزرگ اقتصادی جهان بوده است. از سوی دیگر اگر بعضی مسیرهای ناتمام ریلی و جاده‌ای ایران تکمیل شود، ایران می‌تواند از عبور و ترانزیت کالا از خطوط ریلی و جاده‌ای خود درآمد سرشاری داشته باشد. به‌عنوان مثال ایران که در مسیر در پروژه ابتکار کمربند و راه (BRI) قرار دارد می‌تواند از این فرصت حداکثر استفاده را نماید.^۱ براساس آمار مرکز تجارت بین‌الملل (ITC)، کل حجم تجارت کشورهای واقع در مسیرهای پروژه ابتکار کمربند و راه (BRI) در سال ۲۰۱۸ معادل ۱۴ هزار میلیارد دلار بوده است (۳۶ درصد تجارت جهانی). طبق این آمار، حدود ۴۰ درصد از کالاهای صادراتی ایران اعم از نفتی و غیرنفتی (به ارزش ۳۸/۷ میلیارد دلار) به کشورهای واقع در مسیر ابتکار کمربند و راه (BRI) صادر شده است. علاوه بر این، بیش از ۶۲ درصد از نیازهای وارداتی ایران به ارزش ۲۵/۷ میلیارد دلار نیز از طریق کشورهای واقع در مسیر کمربند و راه تأمین می‌شود. میزان اکمال تجاری ایران با کشورهای واقع در مسیر این کمربند، در بخش صادرات ۵۳ درصد و در حوزه واردات ۴۱ درصد است. بنابراین از حیث کمی، پتانسیل بالایی در ارتقای روابط تجاری ایران با کشورهای مذکور وجود دارد.

قرار گرفتن ایران در حلقه اتصال کریدور مهم شمال - جنوب که شبه‌قاره هند را از طریق ایران به آسیای میانه، قفقاز، روسیه و اروپا متصل می‌کند، می‌تواند به‌عنوان فرصتی طلایی برای توسعه اقتصاد ایران در تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی محسوب شود.^۲

۱. اگرچه ابتکار عمل کمربند و راه چین، بزرگ‌ترین پروژه بین‌قاره‌ای حال حاضر محسوب می‌شود، اما ایجاد زیرساخت‌ها در اوراسیا، تلاشی صرفاً به رهبری چین محسوب نمی‌شود. اتصالات قاره‌ای در قالب پروژه‌های اقتصادی، تلاشی بین‌المللی است که توسط انواع بازیگران بزرگ و کوچک در حال انجام است؛ بنابراین هم کشورهای بزرگی چون آمریکا، ژاپن، روسیه، هند و ترکیه و هم بازیکنان بین‌المللی کوچک‌تری نظیر قزاقستان، برنامه‌های زیرساختی مشخص خود را در این مناطق دنبال می‌کنند. در سال ۲۰۱۳ اعلام شد که ابرپروژه کمربند و راه، همانند چتری برای ایجاد هماهنگی میان مجموعه‌ای از پروژه‌های زیرساختی متفاوت در سراسر اوراسیا و حاشیه دریایی آن عمل خواهد کرد. در حال حاضر ارقام بودجه مورد حمایت منابع رسمی چینی به ۹۰۰ میلیارد دلار می‌رسد؛ این رقم گاهی به حدود ۱ تریلیون دلار و حتی فراتر از آن نیز رسیده است.

۲. پروژه بک کمربند - بک راه شامل ۶ راهرو اقتصادی است که کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا در سه کریدور این کمربند قرار دارند که عبارتند از:

۱. کریدور اقتصادی جدید پل اوراسیا (New Eurasia Land Bridge (NELB؛ که چین و اروپا را به هم وصل می‌کند. ستون اصلی این راهرو یک خط بین‌المللی ریلی از استان جیانگ سو به روتردام در هلند است. به محض خروج خط آهن از استان سین‌کیانگ، از طریق قزاقستان، روسیه، بلاروس و لهستان به شبکه راه‌آهن اروپا می‌پیوندد.

کریدور شمال - جنوب یکی از مهم‌ترین کریدورهای ترانزیتی برای اتصال کشورهای جنوب به کشورهای شمالی، روسیه و کشورهای حاشیه دریای خزر است. موقعیت مناسب ترانزیتی و قرار گرفتن در مسیر اتصالی این کریدور و دسترسی ایران به سواحل خلیج فارس، دریای عمان و سواحل دریای خزر موجب شده تا ایران در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه تولیدکنندگان بزرگ اقتصادی جهان قرار گیرد. کریدور شمال - جنوب مهم‌ترین حلقه تجارت بین آسیا و اروپاست که در مقایسه با مسیرهای سنتی از نظر مسافت و زمان تا ۴۰ درصد کوتاه‌تر و از نظر هزینه تا ۳۰ درصد ارزان‌تر است. در واقع اگر بعضی مسیرهای ناتمام ریلی و جاده‌ای ایران تکمیل شود، ایران می‌تواند از عبور و ترانزیت کالا از خطوط ریلی و جاده‌ای خود درآمد سرشاری از این مسیر کسب کند. کریدور شمال - جنوب شامل این مسیر اصلی است: بندر بمبئی - اقیانوس هند - خلیج فارس - بندر انزلی در جنوب غرب دریای خزر (یا بندر امیرآباد در جنوب شرق دریای خزر) - بندر آستاراخان - مسکو - اروپای شمالی و شرقی. بنابراین کریدور شمال - جنوب یک مفهوم وسیع از مسیر ترانزیتی را شامل می‌شود که تعداد زیادی زیرکریدور در خود دارد. از جمله زیرکریدورهای این کریدور بزرگ که از خاک ایران عبور می‌کند می‌توان به کریدور بندر چابهار - افغانستان (جاده‌ای و ریلی در صورت تکمیل راه‌آهن خواف - هرات) بندر چابهار - سرخس - آسیای میانه، کریدور بندرعباس به آسیای میانه (ریلی، جاده‌ای و دریایی از بندر امیرآباد)، کریدور بندرعباس - قفقاز - روسیه (جاده‌ای، ریلی و دریایی از بندر انزلی در صورت تکمیل راه‌آهن رشت - انزلی - آستارا) و کریدور بندرعباس - ترکیه (اعم از زمینی و ریلی) اشاره کرد. از سوی دیگر علی‌رغم اینکه موافقتنامه کریدور حمل‌ونقل بین‌المللی شمال - جنوب در شهریورماه ۱۳۹۷ در سن پترزبورگ به امضای وزیران حمل‌ونقل سه کشور ایران، هند و روسیه رسید؛ اما تاکنون به دلایل مختلفی از جمله کمبود زیرساخت‌های ریلی، جاده‌ای و بندری، تحریم‌های بین‌المللی و از همه مهم‌تر نبود هماهنگی میان دستگاه‌های ذی‌ربط در اجرای کریدور از قبیل سازمان بنادر و دریانوردی، شرکت راه‌آهن، سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای، نیروی انتظامی و راهور ناجا، گمرک، شورای عالی هماهنگی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز و... معطل مانده و اجرایی نشده است. فعال کردن هرچه سریع‌تر این مسیر علاوه بر داشتن سود اقتصادی برای

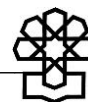
۲. کریدور اقتصادی چین - مغولستان - روسیه (China-Mongolia-Russia (CMR): که در پی بازسازی راه اتصال اوراسیا - روسیه و توسعه راه استپی مغولستان خواهد بود.

۳. کریدور اقتصادی چین - آسیای مرکزی - غرب آسیا (China-Central Asia-West Asia (CAWA): که شبکه راه‌آهن سین‌کیانگ را از طریق آسیای میانه و غرب آسیا به شبه‌جزیره عربستان و دریای مدیترانه وصل می‌کند. این کریدور کشورهای چین، قزاقستان، قرقیزستان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ایران و ترکیه را به هم متصل می‌نماید.

۴. کریدور اقتصادی چین و شبه‌جزیره هندوچین (China-Indochina Peninsula (CIP): این کریدور چین را به پنج کشور شبه‌جزیره هندوچین متصل می‌کند و این اتصال را تا مالزی، سنگاپور و اندونزی گسترش می‌دهد.

۵. کریدور اقتصادی چین و پاکستان (China-Pakistan (CP): که کاشغر در استان سین‌کیانگ را به بندر گوادر پاکستان متصل می‌کند.

۶. کریدور اقتصادی بنگلادش - چین - هند - میانمار (Bangladesh-China-India-Myanmar (BCIM): شامل همکاری بین این چهار کشور است که با یکدیگر مرز مشترک دارند. (Ramasamy, 2017)

کشورهای منطقه نتایج بسیار ارزشمند اقتصادی و تجاری برای ایران در شرایط حساس منطقه‌ای و بین‌المللی به ارمغان خواهد آورد. **کریدور ترانزیتی بین‌المللی شمال - جنوب، صادرات از سواحل غربی هند را از بندرعباس و بندر چابهار در ایران و کشورهای آسیای میانه و روسیه به اروپا انتقال می‌دهد.** هندی‌ها با داشتن شرایط اقتصادی مناسب، به شدت علاقه‌مند به استفاده از کریدور شمال - جنوب برای عرضه ارزان‌تر کالا و محصولات خود در بازارهای جهانی هستند. بزرگ‌ترین ویژگی مسیر شمال - جنوب کوتاه کردن زمان حمل‌ونقل کالاهاست. به عقیده کارشناسان کریدور شمال - جنوب اگر با جدیت و برنامه‌ریزی از سوی ایران، روسیه، هند و کشورهای منطقه دنبال شود، فرصت بزرگی برای این کشورها و به‌ویژه ایران به‌عنوان کشور واسط خواهد داشت. این کریدور زمان حمل بار از هند به اروپا را به نصف کاهش داده و هزینه‌ها را برای صادرکنندگان شرق و جنوب شرق آسیا کمتر می‌کند. در خصوص کمبود زیرساخت‌های ریلی و جاده‌ای برای توسعه ترانزیت از مسیر کریدور شمال - جنوب در خاک ایران، مهم‌ترین حلقه مفقوده در این کریدور، محور ریلی رشت - انزلی - آستاراست که با توجه به علاقه‌مندی آذربایجان برای حضور در این کریدور، لازم است هرچه سریع‌تر مراحل انعقاد قرارداد با این کشور اجرایی شود. دیگر محور ریلی که باید در احداث آن تسریع شود، راه‌آهن چابهار - زاهدان است که ضروری است روند اجرایی آن هرچه سریع‌تر تکمیل شود.

همچنین لازم است وزارت راه و شهرسازی و شرکت ساخت و توسعه زیربنای حمل‌ونقل کشور به‌عنوان متولیان این حوزه از احداث مسیرهای غیرضروری و غیراقتصادی همچون اتصال راه‌آهن به مراکز استان‌های کم‌جمعیت با اهداف مسافری به احداث مسیرهای ریلی ترانزیتی و ارزآور تغییر مأموریت دهند. آسیب‌های موجود در کریدور شمال - جنوب شامل تعیین متولی بخشی برای کریدور، در نظر نگرفتن بخش خصوصی و تجار به‌عنوان مالکان بار در توافقات دولتی، بخشی‌نگری و فقدان محوریت دبیرخانه منسجم کریدور جهت هماهنگی اقدامات در داخل و میان اعضا، رویکرد غالب دولتی بدون توجه به لزوم خلق ارزش و ایجاد مزیت رقابتی برای تجار و فاصله قابل توجه نگرش دولتی از بخش خصوصی است.^۱

۷. موافقتنامه‌های منعقد شده میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا

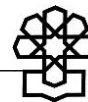
بررسی موافقتنامه‌های منعقد شده میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا طی سال‌های گذشته حاکی از انعقاد موافقتنامه‌های متعددی با این کشورهاست که در خصوص کشور روسیه می‌توان به:

- قانون موافقتنامه همکاری‌های بازرگانی و اقتصادی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت

فدراسیون روسیه در سال ۱۳۷۶،

۱. نوروزی و همکاران، «چالش‌ها و چشم‌انداز کریدورهای حمل‌ونقل بین‌المللی و عبوری از ایران (با تأکید بر کریدور شمال و جنوب)»، معاونت اقتصادی اداره کل اقتصادی و دارایی استان گیلان؛ زمستان ۱۳۹۷.

- قانون موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه در خصوص همکاری و کمک متقابل در امور گمرکی در سال ۱۳۷۹،
- قانون موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه در زمینه همکاری و کمک متقابل اداری در امور گمرکی در سال ۱۳۹۵.
- در خصوص کشور قرقیزستان می‌توان به:
- قانون موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان در سال ۱۳۷۶،
- قانون موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان در سال ۱۳۸۳،
- قانون موافقتنامه کمک متقابل اداری برای اجرای صحیح قانون گمرکی و جلوگیری، تحقیق و مبارزه با تخلفات گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان در سال ۱۳۸۵.
- در خصوص کشور قزاقستان می‌توان به:
- قانون موافقتنامه همکاری بازرگانی - اقتصادی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان در سال ۱۳۷۴،
- قانون موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان در مورد همکاری و کمک متقابل در مسائل گمرکی در سال ۱۳۸۰،
- قانون موافقتنامه همکاری‌های اقتصادی و بازرگانی بلندمدت بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان در سال ۱۳۸۲،
- قانون پروتکل اصلاحات و تغییرات در موافقتنامه همکاری‌های اقتصادی و بازرگانی بلندمدت مورخ ۱۴ مهرماه ۱۳۷۸ هجری شمسی برابر با ۱۶ اکتبر ۱۹۹۹ میلادی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان اشاره کرد.
- در خصوص کشور بلاروس می‌توان به:
- قانون موافقتنامه در مورد همکاری و کمک متقابل اداری در موضوعات گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بلاروس در سال ۱۳۸۶،
- و در خصوص کشور ارمنستان می‌توان به:
- قانون موافقتنامه همکاری بازرگانی - اقتصادی بین دولت‌های جمهوری اسلامی ایران و جمهوری ارمنستان و ترکمنستان در سال ۱۳۷۵،

- قانون موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ارمنستان در سال ۱۳۷۵،
- قانون موافقتنامه دوجانبه در مورد کمک متقابل اداری برای اجرای صحیح قانون گمرکی
به منظور جلوگیری، تحقیق و مبارزه با تخلفات گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت
جمهوری ارمنستان در سال ۱۳۸۲ اشاره کرد.

۸. بررسی موانع توسعه تجارت میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا

با توجه به اهداف اعلامی اتحادیه اوراسیا و تأکید روسیه بر ایجاد اوراسیای بزرگ به عنوان مرکز جدید توسعه اقتصادی از طریق مشارکت و همکاری با سایر کشورها، موضوع امضای موافقتنامه تجارت ترجیحی با کشورهای عضو مجمع اقتصادی اوراسیا از جانب ایران مطرح گردید. مقامات ایران معتقد بودند پس از امضای موافقتنامه تجارت ترجیحی با مجمع اقتصادی اوراسیا، می توان به سوی تجارت آزاد با این کشورها حرکت کرد. به همین دلیل، تهران به کمیسیون اقتصادی اتحادیه اوراسیا پیشنهاد ایجاد یک منطقه آزاد تجاری میان ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا را مطرح کرد که از جانب اعضای اتحادیه نیز مورد استقبال قرار گرفت و موافقتنامه ای میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه امضا شد. در ذیل به برخی از مهم ترین موانع توسعه تجارت میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا اشاره شده است.

الف) عدم توان تأمین نیازهای طرفین

مهم ترین کالایی که ایران برای عرضه به کشورهای دیگر در اختیار دارد، انرژی بوده که برای اتحادیه اوراسیا و به خصوص روس ها که خود جزء تولیدکنندگان انرژی است، فاقد جذابیت است و از طرف دیگر کالاهای و تکنولوژی روسی و اتحادیه اوراسیا نیز همواره آخرین گزینه انتخابی برای طرف ایرانی بوده است. از منظر دیگر، جمهوری اسلامی ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی و به صورت سنتی تولیدکننده محصولات کشاورزی در بخش های بزرگی از مناطق خود است. در طرف مقابل، کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا و روسیه به واسطه وضعیت آب و هوایی قادر به تولید محصولات کشاورزی نبوده و عمده نیازهای خود را از طریق واردات تأمین می نمایند. در حال حاضر تنها چند صد میلیون دلار محصولات کشاورزی از ایران به این کشورها صادر می شود که قطعاً بسیار بالاتر از ارقام فعلی می تواند باشد. ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا علی رغم داشتن قابلیت های بسیار از جمله نزدیکی دو کشور، منافع مشترک و تقارب فرهنگی و... به دلیل عدم اعتماد، عدم شناخت از توانمندی های اقتصادی، صنعتی، تولیدی و نیازهای بازار طرفین، تنها از بخش کوچکی از قابلیت های بازرگانی و روابط تجاری فی مابین بهره برده اند.

ب) اثرپذیری اوراسیا از تحریم‌های غرب

تعهد بخش‌های خصوصی و بانک‌های اتحادیه اقتصادی اوراسیا به رعایت تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا باعث می‌شود امکان انتقال پول و انجام مبادلات مالی و بانکی طی سال‌های مورد بحث با مشکل مواجه شوند. این مشکل می‌تواند ناشی از ضعف در دیپلماسی اقتصادی کشور باشد.

از سوی دیگر فروشگاه‌های بزرگ لوازم مصرفی در کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا، عمدتاً شاخه‌هایی از فروشگاه‌های اروپایی هستند که از سیاست‌های تحریمی پیروی کرده و برای تأمین نیازهای خود از ایران، ملاحظات کشورهای متبوع خود را در نظر می‌گیرند که فروشگاه‌های بزرگ آنان و یکی در این دسته قرار می‌گیرند.

ج) ساختار سنتی تولید و صادرات ایران

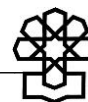
در طرف ایران باید اشاره کرد که توجه به کیفیت بازارهای جهانی و همچنین توجه به اصول تجارت بین‌الملل در ایران تاکنون شکل نگرفته و همین ظرفیت موجود نیز پاسخگوی تأمین نیازهای بازار کشورهای عضو این اتحادیه نیست. به‌عنوان مثال تا زمانی که تولید محصولات کشاورزی در کشور خود را با اصول تولید انبوه، بسته‌بندی و همچنین نگهداری و صادرات متأثر از فناوری‌های نوین مجهز نسازد، نمی‌توان انتظار داشت جایگاه مناسبی را در بازارهای این اتحادیه و سایر کشورها برای خود کسب نماید.

د) زیرساخت‌های تجاری و ریلی نامناسب ایران

تولیدکنندگان ایرانی به روش‌های سنتی تولیدات خود را به بازار ارسال می‌کنند که مسلماً برای بازارهایی در مسافت‌های طولانی (حداقل ۳۰۰۰ کیلومتر) مناسب نیستند. حوزه‌های مختلف مانند محصولات کشاورزی، شبکه‌های حمل‌ونقل کانتینری، شبکه کامل ریلی، تکنولوژی‌های مدرن در حوزه بسته‌بندی، استانداردهای جهانی در تولید محصولات لبنی، محصولات گلخانه‌ای و پایانه‌های صادراتی از مواردی هستند که تاکنون در کشور توسعه کافی نیافته و نمی‌توانند برای صادرات محصولات باکیفیت و همچنین حفظ کیفیت اولیه تا رسیدن به بازار مصرف نقش اساسی ایفا نمایند. به‌عبارت دیگر اگرچه برخی محصولات کشاورزی ایرانی به بازار اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌رسند، ولی متأسفانه نتوانسته‌اند شبکه‌ای منسجم و منظم برای مسیر صادراتی ایجاد نمایند.^۱

در این راستا محصولات کشاورزی باید از بازارهای دیگری که ایران در بین شرکای تجاری خود در جهان دارد به سمت اوراسیا بالاخص روسیه تغییر جهت صادراتی دهند و این به‌معنای آن است که علاوه

۱. در حال حاضر محصولاتمانند کیوی، خیار، سبزیجات و پرتقال و نارنگی به روسیه صادر می‌شوند، ولی در مقایسه با مقادیری که یا دچار مشکلات مالی یا خریداران می‌شوند و یا به دلایل مختلف در مسیر مبدأ تا مقصد فاسد شده و از بین می‌روند، رقم محدودی را شامل می‌شوند.

بر حفظ بازارهای قبلی به بازارهای جدیدی که روسیه به روی ایران گشوده است نیز باید توجه کرد. بازرگانانی که تمایل به تغییر شرکای خود داشته باشند و بخواهند روسیه را به عنوان جایگزین بپذیرند، باید شناسایی و برای صادرات مهیا شوند.

۹. جمع بندی و ارائه پیشنهاد

بررسی‌ها نشان می‌دهد به‌طور خاص کشورهای روسیه، قزاقستان و بلاروس در بین کشورهای منطقه اوراسیا می‌توانند بخش قابل توجهی از نیاز فعلی ایران را در واردات محصولات اساسی کشاورزی تأمین کنند؛ درحالی که اکنون بخش قابل توجهی از واردات این محصولات از کشورهایی همچون برزیل، آرژانتین و برخی کشورهای اروپایی انجام می‌شود.

علاوه بر این اکنون به دلیل نبود برنامه بلندمدت برای تأمین محصولات اساسی کشاورزی از طریق واردات، امکان انعقاد قرارداد بلندمدت با تولیدکنندگان اصلی وجود ندارد و عمده این محصولات با واسطه شرکت‌های اروپایی خریداری می‌شود و این مسئله اثرگذاری شرکت‌های مزبور را در روند تأمین محصولات اساسی کشاورزی ایران افزایش داده است؛ بنابراین در این زمینه لازم است ضمن تدوین برنامه‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت، واردات محصولات اساسی کشاورزی مورد نیاز با در نظر داشتن حداکثر ظرفیت تولید داخل، از طریق توافقات تجاری دوجانبه با کشورهای همسایه و شرکای تجاری دارای اکیال تجاری با ایران سامان‌دهی شود. همچنین توجه به رقابت در بخش داخلی، مهیا کردن بستر حمل‌ونقل مناسب و ایجاد نهاد متمرکز برای سیاست‌های تجاری، توجه به دیپلماسی تجاری و نیز استفاده از تجربه سایر کشورها می‌تواند مثمرتر باشد.

با توجه به بررسی ساختار اتحادیه اقتصادی اوراسیا و تجربه تحریم روسیه می‌توان عنوان کرد، روسیه برای مقابله با تحریم‌های آمریکایی به‌ویژه از سال ۲۰۱۷ به بعد توانسته است به سازوکارهای تراکنش مالی غیردلاری با برخی کشورها نظیر چین دست یابد که تکرار این تجربه‌ها در مورد ایران می‌تواند سبب کنشگری روسیه در کاهش آثار تحریم‌ها شود.

به‌طور مشخص برای توسعه روابط تجاری یا اتحادیه اقتصادی اوراسیا با تمرکز بر روسیه، انجام اقدامات زیر و پیگیری آن تا حصول نتیجه ضروری می‌نماید. این موارد برای ایران و اوراسیا به‌طور مشخص عبارتند از:

الف) ایران

- لزوم توجه صادرکنندگان ایرانی به کیفیت محصولات صادراتی در بلندمدت در قالب تشکیل کنسرسیوم صادراتی برای استانداردسازی کالاهای صادراتی و ایجاد تشکل صادراتی و سامان‌دهی صادرات و جلوگیری از صادرات کالاهای غیراستاندارد و خارج از این چارچوب. به بیان دیگر صادرکنندگان ایرانی نباید تنها به سود آنی و کوتاه‌مدت فکر کنند، بلکه باید محصولاتی را به کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا صادر نمایند که نسبت به نمونه‌های مشابه خارجی دارای کیفیت بالاتری باشد.

- شناخت دقیق صادرکنندگان ایرانی از وسعت بازار اتحادیه اوراسیا و به‌ویژه روسیه و نیز شرکت‌های روسی.

- تمرکز بر گسترش صادرات صنایع دارای مزیت کشور همچون صنایع دستی، فرش، چرم و محصولات نساجی.

- آشنا و مسلط ساختن تجار با زبان‌های رسمی طرفین تجاری و فراگیری زبان‌های رایج بین‌المللی. پیشنهادهای ذیل نیز با هدف گسترش همکاری و مبادله تجاری و اقتصادی ایران با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا و تقویت نقش دولت و مجلس در زمینه تسهیل و تقویت دیپلماسی تجاری، ارائه می‌شود:

• وزارت امور خارجه

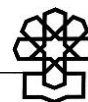
- تغییر رویکردهای سنتی در امور اقتصادی (هنوز انتخاب سفرا با رویکرد امنیتی و سیاسی انجام می‌شود نه اقتصادی)،

- رایزنی‌های دیپلماتیک در راستای انعقاد موافقتنامه‌های تجاری و اقتصادی مؤثر در حوزه زیرساخت‌ها؛ از آنجایی که وزارت امور خارجه وظیفه انعقاد قراردادهای اقتصادی را برعهده نداشته و تنها موظف به تسهیل‌گیری در راستای انعقاد چنین قراردادهایی است، می‌بایست با شناسایی کامل ظرفیت‌های کشورهای عضو این اتحادیه، امکان مراودات را بیش از پیش مهیا نماید.

ضروری است وزارت امور خارجه در کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا به دنبال شناخت شرکت‌های توانمندی باشد که لزوماً بزرگ و مطرح نیستند. به‌عبارت دیگر ایران نباید خود را وابسته به یکسری از شرکت‌های محدود و بزرگ نماید که در زمان تحریم تحت تأثیر فشارهای آمریکا از ادامه همکاری با ایران امتناع می‌ورزند.

• وزارت صنعت، معدن و تجارت

- سازمان توسعه تجارت در ایران باید پیشنهاددهنده استراتژی جهت تنظیم دیپلماسی تجاری با همسایگان با استفاده از الگوهای نوین به‌عنوان متولی امر تجارت کشور باشد. بنابراین لازم است در گام نخست این وظیفه ذاتی و رسالت اصلی وزارت صنعت، معدن و تجارت، احیا شود. به‌علاوه همکاری با برخی دستگاه‌ها از جمله وزارت امور خارجه نیز جهت تنظیم دیپلماسی تجاری مورد تأکید است.

- تعیین راهبردهای مشخص برای جایگزینی و تغییر مبادی وارداتی برخی کالاهای اساسی از جمله ذرت از روسیه به جای واردات از کشورهایی همچون برزیل و اوکراین.
- استفاده از پتانسیل هیئت‌های تجاری بخش خصوصی توسط وزارت صمت در جهت توسعه روابط تجاری با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا. برقراری ارتباط دوجانبه با بنگاه‌های خصوصی که وابسته به دولت‌های خود نیستند و از آزادی عمل بیشتری برخوردارند، می‌تواند منجر به توسعه روابط تجاری کشور گردد.

• مجلس شورای اسلامی

از آنجایی که وظایف مرتبط با قانونگذاری و بررسی لوایح توسط مجلس شورای اسلامی انجام می‌شود، به نظر می‌رسد شناسایی ابعاد مختلف تسهیل امر تجارت و نقش مؤثر دیپلماسی تجاری از سوی نهادهای پژوهشی مرتبط با مجلس و انجام اقدامات مقتضی و اثرگذار در قالب تصویب قوانین تسهیل‌کننده تجارت در سطوح مختلف، می‌تواند به گسترش روابط ایران با کشورهای عضو این اتحادیه کمک شایانی نماید. در این راستا اقداماتی نظیر بررسی و تأیید موافقتنامه‌های پیشنهادی از سوی دولت و نظارت بر حسن اجرای آن می‌تواند در دستیابی به اهداف تجاری مورد نظر بسیار مهم باشد.

ب) کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا

- ایجاد بسترهای لازم گمرکی جهت تردد روان و آسان کامیون‌های ایرانی برای حمل بار به مقاصد شهرهای کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا با گذر از مرز زمینی جمهوری آذربایجان - داغستان.
- تسهیل در صدور ویزا برای بازرگانان و رانندگان کامیون‌ها و نهادینه کردن این نوع اقدامات در پاسخگویی به افزایش روابط بازرگانی.
- شناخت دقیق صادرکنندگان کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا از وسعت بازار ایران.

ج) راهکارهای مشترک بین ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا

در سایر زمینه‌ها نیز راهکارهای مشترک بین ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا وجود دارد که در ادامه به صورت مشروح تبیین شده‌اند:

۱. تسریع در تکمیل و راه‌اندازی راه‌گذر بین‌المللی شمال - جنوب

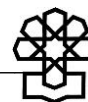
کریدور شمال - جنوب به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کریدورهای ترانزیتی برای اتصال کشورهای جنوب به کشورهای شمالی، روسیه و کشورهای حاشیه دریای خزر است که در واقع یکی از کریدورهای پروژه یک کمربند - یک راه است و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا در سه کریدور از ۶ کریدور این کمربند قرار دارند. موقعیت مناسب ترانزیتی و قرار گرفتن در مسیر اتصالی این کریدور و دسترسی ایران به سواحل خلیج فارس، دریای عمان و سواحل دریای خزر موجب شده تا ایران در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه

تولیدکنندگان بزرگ اقتصادی جهان قرار گیرد. کریدور شمال - جنوب مهم‌ترین حلقه تجارت بین آسیا و اروپاست که در مقایسه با مسیرهای سنتی از نظر مسافت و زمان تا ۴۰ درصد کوتاه‌تر و از نظر هزینه تا ۳۰ درصد ارزان‌تر است. در واقع اگر بعضی مسیرهای ناتمام ریلی و جاده‌ای ایران تکمیل شود ایران می‌تواند از عبور و ترانزیت کالا از خطوط ریلی و جاده‌ای خود درآمد سرشاری کسب کند. در این راستا لازم است موانع پیش رو از جمله کمبود زیرساخت‌های ریلی، جاده‌ای و بندری، تحریم‌های بین‌المللی و از همه مهم‌تر عدم هماهنگی میان دستگاه‌های ذی‌ربط در اجرای این کریدور از قبیل سازمان بنادر و دریانوردی، شرکت راه‌آهن، سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای، نیروی انتظامی و راهور ناجا، گمرک، شورای عالی هماهنگی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز و... برطرف شده و وزارت راه و شهرسازی و شرکت ساخت و توسعه زیربنای حمل‌ونقل کشور به‌عنوان متولیان این امر از احداث مسیرهای غیرضروری و غیراقتصادی همچون اتصال راه‌آهن به مراکز استان‌های کم‌جمعیت با اهداف مسافری به احداث مسیرهای ریلی ترانزیتی و ارزآور تغییر مأموریت دهند. به‌علاوه ضروری است چالش‌های موجود در کریدور شمال - جنوب شامل تعیین متولی بخشی برای کریدور، در نظر نگرفتن بخش خصوصی و تجار به‌عنوان مالکان بار در توافقات دولتی، رویکرد غالب دولتی بدون توجه به لزوم خلق ارزش و ایجاد مزیت رقابتی برای تجار و فاصله قابل توجه نگرش دولتی از بخش خصوصی مرتفع گردد.

۲. بهره‌برداری کامل از فرصت‌های موافقتنامه تجارت ترجیحی میان ایران و اتحادیه اقتصادی

اوراسیا

تجارت ترجیحی این امکان را به تولیدکنندگان ایرانی می‌دهد که با ارتقای کیفیت محصولات خود، بتوانند جایگاه مهمی را در بازار ۱۸۳ میلیونی اوراسیا کسب کنند. با توجه به اینکه اتحادیه اقتصادی اوراسیا دربرگیرنده پنج کشور روسیه، بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان و ارمنستان است و به‌لحاظ نزدیکی جغرافیایی، بازار بزرگی برای صادرات کالاهای ایرانی به‌شمار می‌رود، تسهیل و گسترش تجارت می‌تواند فرصت‌های زیاد و همه‌جانبه‌ای را برای بخش خصوصی ایران و کشورهای عضو این اتحادیه ایجاد نماید. براساس مفاد این موافقتنامه، امتیازات اعطایی از طرف ایران به این اتحادیه شامل ۳۶۰ کد هشت رقمی HS است که این تغییرات با توجه به تغییرات تعرفه‌ای سال ۱۳۹۸ به ۳۸۰ کد تعرفه افزایش یافته است. در مقابل امتیازات اعطایی اوراسیا نیز شامل ۵۰۲ کد تعرفه شامل محصولات صنعتی و کشاورزی است که در میان آنها ۴۴ کد تعرفه مشمول تثبیت تعرفه و مابقی مشمول کاهش با میانگین ۵۶/۳ درصد هستند. در شرایط تحریمی، اهمیت این موافقتنامه‌های ترجیحی چند برابر می‌شود که ایران می‌تواند بازارهای صادراتی خود را با متأثر ساختن موانع تعرفه‌ای و رویه‌های ناهمسان بین کشورهای عضو این اتحادیه، گسترش دهد. در حال حاضر کل مبادلات تجاری اتحادیه اقتصادی اوراسیا با ایران حدود ۲/۷ میلیارد دلار است که بهره‌برداری از ظرفیت‌های این موافقتنامه می‌تواند برای اقتصاد کشور مفید باشد.

ایجاد شبکه توزیع کالاهای ایرانی در کشورهای هدف و ضرورت استفاده از ظرفیت نهادهای عمومی نظیر آستان قدس رضوی، ستاد اجرایی و بخش خصوصی برای ایجاد شبکه توزیع کالاهای ایرانی و فروشگاه‌های زنجیره‌ای در این کشورها و ایجاد زنجیره ارزش، از مبدأ شهرها و روستاهای ایران تا محل فروش در شهرهای مختلف روسیه و سایر کشورهای اوراسیا بر مبنای بازاریابی دقیق. ایجاد شرکت‌های توسعه و مدیریت صادرات به صورت تخصصی در بخش‌های مختلف نظیر حوزه دارو، تجهیزات پزشکی، قطعات خودرو، صنایع غذایی، محصولات کشاورزی، محصولات پتروشیمی و... (به عنوان مثال ایجاد شرکت‌های خصوصی و عمومی با حضور در شهرهای مقصد به عنوان نماینده توزیع کالاهای شرکت‌های مختلف ایرانی مثلاً نماینده توزیع محصولات بیست شرکت دارویی ایرانی با یک برند مشخص توزیعی می‌تواند به عنوان یک پیشنهاد برای توسعه صادرات مطرح باشد).

۳. پیوست ارزی توسعه روابط با اتحادیه اقتصادی اوراسیا

مطابق جدول ۲۵، طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۴ تراز تجاری کشور با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا منفی بوده است، این در حالی است که به دلیل تحریم‌های اقتصادی اعمال شده طی سال‌های اخیر به علت محدودیت منابع ارزی، تأمین ارز برای انجام واردات با مشکل مواجه شده است. لذا توسعه همکاری با این اتحادیه با رویکرد ارزی نیازمند در نظر گرفتن دو راهبرد زیر است:

– افزایش متوازن صادرات و واردات جهت رسیدن به بالانس تجاری

در این رابطه لازم است از طریق مسیرهای معرفی شده در این گزارش، صادرات کشور به کشورهای عضو این اتحادیه افزایش یابد تا امکان تأمین کالاهای مورد نیاز کشور نیز از طریق واردات ممکن شود. یکی دیگر از راه‌های ایجاد درآمد ارزی در این اتحادیه، تهاتر نفت و کالاست. به این منظور، جمهوری اسلامی که در حال حاضر برای صادرات نفت با مشکل مواجه شده، می‌تواند اختیار فروش نفت خود را در سواحل جنوبی کشور در اختیار کشورهای منطقه اوراسیا به ویژه روسیه قرار دهد و در ازای آن کالاهای مورد نظر خود را از این کشور وارد نماید.

– استفاده از ابزارهای مصون از تحریم به منظور تسویه تراکنش‌های ارزی

در صورت برقراری بالانس تراز تجاری با هریک از این کشورها یا با مجموع آنها امکان تسویه تراکنش‌ها بدون نیاز به نظام‌های پولی بین‌المللی که رصدپذیر و قابل تحریم است، به وجود خواهد آمد. حتی در صورت عدم برقراری بالانس نیز به میزان حداقل واردات و صادرات این رویکرد قابل استفاده است و تراکنش‌های مالی بین‌المللی را به شدت کاهش می‌دهد. این رویکرد در سال‌های گذشته تحت عنوان «پیمان پولی دو یا چندجانبه» در کشور مطرح شده است. برای عملیاتی کردن این ایده تنها کافی است بانک‌های مرکزی یا یکی از بانک‌های این کشورها نقش بانک واسط را به جای بانک‌های اروپایی و آمریکایی ایفا کند. در این صورت در هریک از تراکنش‌های تجاری با پول رسمی هر کشور با بازرگان

تسویه می‌شود و معادل آن در حساب‌های فی‌مابین بانک‌ها یا بانک‌های مرکزی دو کشور در حساب‌های واسط منظور می‌گردد، برای مثال در پی یک محموله صادراتی از ایران به روسیه، بانک مرکزی ایران با صادرکننده ایرانی به صورت ریالی یا هر ارز دیگر مورد توافق تسویه کرده و در عوض حساب بانک مرکزی روسیه در بانک مرکزی ایران را به همان میزان (براساس واحد پولی مورد توافق) بدهکار می‌کند، از طرف دیگر بانک مرکزی روسیه نیز با واردکننده روسی براساس روبل یا هر ارز دیگر مورد توافق تسویه می‌کند. موضوع قابل توجه آنکه واحد پولی مورد توافق بین دو کشور جهت حسابداری پیمان پولی دوجانبه می‌تواند دلار، یورو، ارزهای دو کشور یا هر ارز یا حتی کالا، طلا و... باشد و از آنجایی که این واحد فقط در حسابداری فی‌مابین مورد استفاده قرار می‌گیرد نمی‌تواند مورد تحریم قرار گیرد. تنها چیزی که باقی می‌ماند، تسویه بین بانک‌های مرکزی دو کشور در صورت عدم برقراری بالانس تجاری و فقط به میزان مابه‌التفاوت صادرات و واردات بین دو کشور است. در صورت انعقاد پیمان پولی چندجانبه با اتحادیه اقتصادی اوراسیا تنها مابه‌التفاوت کل صادرات و واردات بین ایران و اعضای اتحادیه نیازمند تسویه است. در صورت اتخاذ چنین رویکردی در سال ۱۳۹۸، براساس داده‌های جدول ۲۵ به جای ۲۱۱۸ میلیون دلار تراکنش تنها نیازمند ۵۳۸ میلیون دلار تراکنش می‌بودیم.

تاکنون بین بانک‌های مرکزی ایران با پاکستان و ترکیه نیز قراردادهای مشابهی منعقد شده، ولی به دلایل فنی و سیاسی چندان مورد بهره‌برداری قرار نگرفته است.

شایان ذکر است از آنجایی که صادرکنندگان ترجیح خواهند داد با ارزهای جهانروا معامله کنند تا با ارزهای ملی، موفقیت اجرای این ایده نیازمند طراحی سازوکارهای انگیزشی مناسب برای حضور فعال بازیگران حوزه تجارت است، در این حوزه تجربه کشورهای پیشرو مانند چین قابل استفاده است.

موضوعی که باید توجه شود آن است که تنها در صورتی که از پیام‌رسان سوئیفت استفاده نشود، این روش مصون از تحریم است و در غیر این صورت کلیه تعاملات قابل رصد و پیگیری است و امکان تحریم وجود دارد. متأسفانه در قراردادهایی که بانک مرکزی کشور با پاکستان و ترکیه منعقد کرده به این مهم توجهی نشده است. این موضوع از آن جهت قابل اهمیت است که مهم‌ترین ابزار رصد تراکنش‌های مالی ایران و به تبع تجارت خارجی ایران برای آمریکا، پیام‌رسان سوئیفت است. آمریکا از سال ۲۰۰۱ به بعد به بهانه مبارزه با تروریسم، گزارش‌های تراکنش‌های بانکی را از سوئیفت دریافت می‌کند. بنابراین اگر به جای سوئیفت، از پیام‌رسانی استفاده شود که تحت نظارت و کنترل آمریکا نباشد، رصد تراکنش‌های بانکی ایران برای آمریکا ناممکن یا خیلی پرهزینه خواهد شد. جایگزین‌های مختلفی برای سوئیفت می‌توان پیشنهاد کرد که برخی از آنها در کوتاه‌مدت قابل اجراست و برخی نیازمند برنامه‌ریزی میان‌مدت و بلندمدت خواهد بود:

– **کوتاه مدت:** استفاده از پیام‌رسان‌های ایرانی یا پیام‌رسان‌های داخلی متعلق به کشورهای عضو اتحادیه

• سپام ارزی ایران. در حال حاضر تراکنش‌های ریالی بانک‌های داخلی در بستر پیام‌رسان سپام (سامانه پیام‌رسانی الکترونیکی مالی) انجام می‌شود.

• SPFS روسیه. SPFS پیام‌رسان داخلی روسیه بالغ بر ۵۸ بانک است که با هدف جایگزینی سوئیفت طراحی شده است.

• CyberFT روسیه. این پیام‌رسان برای عضویت کلیه بانک‌ها و شرکت‌ها در سراسر دنیا طراحی شده است و در حال حاضر ۱۱۱ عضو از کشورهای روسیه، تاجیکستان، ازبکستان، قرقیزستان و قزاقستان دارد.

– **میان مدت:** ایجاد سامانه پیام‌رسان مالی موازی با استفاده از فناوری جدید و معماری دفاتر کل توزیع شده

وابستگی به پیام‌رسان‌های خارجی نامبرده در بالا به علت معماری متمرکز آن می‌تواند در آینده معایب کنونی پیام‌رسان سوئیفت را به همراه داشته باشد. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود در حد ضرورت و به عنوان راهبرد کوتاه مدت بدان پرداخته شود و تمرکز سیاستگذار در میان مدت معطوف به ایجاد پیام‌رسان مالی موازی با استفاده از معماری دفاتر کل توزیع شده (غیرمتمرکز) مانند فناوری بلاک چین باشد. فناوری زنجیره بلوک نوعی فناوری غیرمتمرکز است که به دلیل رمزنگاری شدن از امنیت بالایی برخوردار است. مزیت‌های پیام‌رسان مبتنی بر این فناوری این است که اولاً هیچ‌یک از دو کشور طرف معامله، نمی‌توانند اطلاعات آن را دستکاری کنند. در نتیجه اطلاعات ثبت شده به عنوان سند، قابلیت استفاده حقوقی دارد. ثانیاً به علت متن باز بودن، مسیر هرگونه سوءاستفاده را از بین می‌برد. یکی از نمونه‌های عملیاتی شده در این حوزه، پیام‌رسان و شبکه پرداخت غیرمتمرکز ریپل است. شبکه پرداخت ریپل (RippleNet) و ارز دیجیتال مورد استفاده در شبکه ریپل (Ripple XRP) در سال ۲۰۱۲ معرفی شدند.

منابع و مأخذ

۱. آمار متخذه از وبگاه: <https://www.trademap.org>
۲. آمار متخذه از سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران به نشانی: <https://www.irica.gov.ir>
۳. پایگاه اطلاع‌رسانی اتحادیه اقتصادی اوراسیا به آدرس: <http://www.eaeunion.org/?lang=en>
۴. راهنمای جامع موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، معاونت بین‌الملل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۸.
۵. گزارش راهکارهای توسعه روابط تجاری بین ایران و کشورهای مستقل مشترک‌المنافع، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۶.
۶. گزارش اثرات برجام بر تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران، دکتر مسعود کمالی اردکانی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.

۷. گزارش اظهار نظر کارشناسی درباره: لایحه موافقتنامه موقت تشکیل منطقه آزاد تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا و کشورهای عضو، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۷.
۸. گزارش سناریوهای رفتاری جمهوری اسلامی ایران به خروج ایالات متحده از برجام و نتایج هر یک از آنها، مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، خردادماه ۱۳۹۷.
۹. سالنامه آماری بازرگانی خارجی ۱۳۹۶-۱۳۸۵.
۱۰. متن موافقتنامه موقت برای ایجاد ترتیبات تجارت آزاد بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا و کشورهای عضو، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان توسعه تجارت، خردادماه ۱۳۹۷.
۱۱. میرفخرایی، سیدحسن. اتحادیه اقتصادی اوراسیا و الزامات ژئواکونومیک آن برای ایران، فصلنامه مطالعات بین‌الملل، سال هشتم، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۹۴.
۱۲. مصوبه شماره ۹۳۵۱۸/ت/۴۸۳۲۰ ن مورخ ۱۳۹۱/۵/۱۱ هیئت محترم وزیران منضم به فهرست تعرفه‌های ترجیحی کالاهای وارداتی از کشور بلاروس.
۱۳. نوروزی و همکاران. «چالش‌ها و چشم‌انداز کریدورهای حمل‌ونقل بین‌المللی و عبوری از ایران (با تأکید بر کریدور شمال و جنوب)»، معاونت اقتصادی اداره کل اقتصاد و دارایی استان گیلان؛ زمستان ۱۳۹۷.
۱۴. ولیقلی‌زاده، علی. بررسی و تحلیل فضایی - ژئواکونومی مناسبات تجاری ایران با حوزه سی‌ای اس، مطالعات اوراسیای مرکزی، دوره هشتم، شماره ۲، ۱۳۹۴.
15. Evgeny Vinokurov, Eurasian Economic Union: Current State and Preliminary results, Russian Journal of Economics ۳(۲۰۱۷) ۵۴-۷۰
16. Yilmaz Serder, Eurasian Economic Union: A regional Economic Hegemony Initiative, Journal of eastern European and central Asian research, Vol. ۴No. ۳ (۲۰۱۷)
17. Research paper, Rilka Dragneva, Kataryna Wolczuk, The Eurasian Economic Union Deals, Rules and the Exercise of power, May ۲۰۱۷
18. Eurasian Economic Union; The rocky road to integration, Martin Rusell, European Parliamentary Research Service

شماره مسلسل: ۱۷۲۱۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: وضعیت تجارت و ظرفیت‌های همکاری اقتصادی دوجانبه ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه مطالعات بازرگانی)

تهیه و تدوین کنندگان: حسین هرورانی، مسلم قلی‌پور

همکار: سیدمهدی بنی‌طبا

مدیر مطالعه: صمد عزیزنژاد

ناظر علمی: موسی شهبازی غیائی

اظهار نظر کننده: سیدمحمد هادی سبحانیان

واژه‌های کلیدی:

۱. همکاری تجاری

۲. همکاری اقتصادی

۳. اتحادیه اقتصادی اوراسیا

۴. موافقتنامه

۵. واردات و صادرات

۶. تجارت

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۸/۱۹